

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาการปฏิบัติตนตามค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตามการรับรู้ของนักเรียน ผู้ปกครอง ครู และผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่ เกี่ยวข้องตามลำดับ ดังนี้

1. การรับรู้

1.1 ความหมายของการรับรู้

1.2 กระบวนการรับรู้

1.3 จริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของมนุษย์

2. ค่านิยม

2.1 ความหมายของค่านิยม

2.2 ความสำคัญของค่านิยม

2.3 ประเภทของค่านิยม

2.4 การพัฒนาค่านิยม

2.5 ค่านิยมพื้นฐาน

3. การปฏิบัติตนตามค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ

3.1 ความหมายของการปฏิบัติตนตามค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ

3.2 ความสำคัญของการปฏิบัติตนตามค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ

3.3 แนวคิดในการปฏิบัติตนตามค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 งานวิจัยภายในประเทศ

4.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

การรับรู้

1. ความหมายของการรับรู้

วิภาพร มาพบสุข (2540, หน้า 232) ให้ความหมายของการรับรู้ หมายถึง กระบวนการซึ่งบุคคลแปล หรือตีความหมายของการรู้สึกสัมผัสที่ได้รับจากตาที่เห็นภาพ จมูก ที่ได้กลิ่น หูที่ได้ยินเสียง ผิวหนังรับสัมผัส ออกมาเป็นพฤติกรรมหนึ่งที่มีความหมายหรือรู้จัก และเข้าใจได้ การที่มนุษย์สามารถจะแปลความหมายจากการรู้สึกสัมผัส และมีปฏิกิริยา

กันยา สุวรรณแสง (2542, หน้า 58) ให้ความหมายของการรับรู้ว่า หมายถึง กระบวนการที่มนุษย์มีประสบการณ์กับวัตถุ หรือเหตุการณ์ต่างๆ โดยอาศัยอวัยวะรับสัมผัส

สิ่งแวดล้อมแล้วแปลความหมายการสัมผัสที่ได้รับนั้นๆ โดยใช้ความรู้ประสบการณ์เดิมเป็นเครื่องช่วยแปลความหมายของสิ่งนั้นๆ ออกมาเป็นความรู้ความเข้าใจ

มณีรัตน์ คำศรีรังษ (2551, หน้า 13) ให้ความหมายของการรับรู้ว่าการรับรู้คือการตีความจากการสัมผัส ในการรับรู้นั้นไม่เพียงแต่มองเห็นได้ยินหรือได้กลิ่นเท่านั้น แต่ต้องรับรู้ว่าคุณสมบัติหรือสิ่งที่รับรู้คืออะไร รูปร่างอย่างไร อยู่ทิศอะไร คือการใส่ความหมายให้กับสิ่งต่างๆ ที่ผ่านเข้ามาในการรับการสัมผัสและยังบอกได้ว่าการรับรู้เป็นกระบวนการที่เกิดแทรกอยู่ระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนองสิ่งเร้า

เบนดูรา (Bandura, 1986, p.41) กล่าวว่า การรับรู้หมายถึงการที่บุคคลเชื่อมั่นในความสามารถและประสิทธิภาพของตนว่าจะสามารถแสดงพฤติกรรมและกระทำการกิจกรรมอันใดให้สำเร็จลุล่วงตามที่ตนเองกำหนดเป้าหมายไว้ได้

มารีน (Matlin, 2002, pp.32-33) ให้ความหมายของการรับรู้ว่าเป็นกระบวนการที่ใช้ความรู้เดิมเชื่อมโยงกับสัมผัสที่ได้รับในขณะนั้นแล้วตีความหมายของการรับรู้ออกมา

จากความหมายข้างต้นสรุปได้ว่า การรับรู้ หมายถึง การสัมผัสอย่างมีความหมายกับสิ่งเร้าต่างๆ แล้วผ่านกระบวนการตีความหมายจากประสบการณ์เดิมสู่ประสบการณ์ใหม่ ก่อให้เกิดความรู้ใหม่ขึ้นจากภายในบุคคล

2. กระบวนการรับรู้

วิภาพร มาพบสุข (2540, หน้า 244) กล่าวถึงกระบวนการรับรู้ว่า 1) การรับรู้จะพัฒนาตามวัยและความสามารถที่จะรับรู้สิ่งภายนอกอย่างถูกต้อง และเหมาะสม 2) การรับรู้โดยการเห็นจะก่อให้เกิดความเข้าใจดีกว่าการได้ยินและประสาทสัมผัสอื่นๆ ดังนั้นการเรียนรู้โดยผ่านประสาทสัมผัสได้มาก จะก่อให้เกิดความเข้าใจที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น 3) ลักษณะและวิธีการรับรู้ของแต่ละบุคคลจะแตกต่างกันตามพื้นฐานของบุคลิกภาพและจะแสดงออกตามที่ได้รับรู้และทรงตระของตนเอง และ 4) การเข้าใจผู้เรียนทั้งในด้านคุณลักษณะและสภาพแวดล้อมจะเป็นผลดีต่อการจัดการเรียนการสอน

จิรวุฒิ ล้วนกลิ่นหอม (2549, หน้า 23) การรับรู้ต้องประกอบด้วยกระบวนการ 3 ด้าน คือ การรับรู้สัมผัส การแปลความหมาย และอารมณ์ โดยให้หลักการรับรู้ไว้ ดังนี้ 1) การรับรู้จะพัฒนาตามวัยและความสามารถที่จะรับรู้สิ่งภายนอกอย่างถูกต้องและเหมาะสม 2) การรับรู้โดยการเห็น ก่อให้เกิดความเข้าใจดีกว่าการได้ยินและประสาทสัมผัสอื่นๆ ดังนั้นการเรียนรู้โดยผ่านประสาทสัมผัสได้มาก จะก่อให้เกิดความเข้าใจที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และ 3) ลักษณะและวิธีการรับรู้ของแต่ละคนจะแตกต่างกันตามพื้นฐานของบุคลิกภาพและจะแสดงออกตามที่ได้รับรู้

จริญญา ปานเจริญ (2550, หน้า 49) กล่าวว่าปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้ ได้แก่ ผู้รับรู้ (perceiver) เกิดการรับรู้ (perception) โดยมีปัจจัยต่างๆ เช่น ค่านิยม ทศนคติ บุคลิกภาพ สิ่งจูงใจ ความสนใจ ประสบการณ์ในอดีต และความคาดหวัง การรับรู้ไม่จำเป็นต้องเหมือนกับของจริงและการรับรู้ไม่จำเป็นต้องเหมือนกัน

มณีรัตน์ คำศรีวัฒน์ (2551, หน้า 13) กล่าวว่า กระบวนการรับรู้จะเกิดขึ้นได้ต้องประกอบด้วย 1) มีสิ่งเร้ามาปะทะสัมผัสและประสาทสัมผัสนั้นอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์พอที่จะรับสิ่งเร้านั้นได้ 2) ประสาทสัมผัสส่งกระแสสัมผัสนั้นไปยังส่วนกลาง และ 3) สมองก็จะใช้ประสบการณ์เดิมตีความหรือแปลความของช่าวนั้นเป็นการรับรู้ และจากการรับรู้นี้จะทำให้เกิดการตัดสินใจแล้วแสดงการตอบสนองโดยสมองส่วนหน้าทำหน้าที่เก็บเป็นความจำหรือประสบการณ์ต่อไป

จากที่นักการศึกษาได้ศึกษาถึงองค์ประกอบของการรับรู้สรุปได้ว่า กระบวนการรับรู้ประกอบด้วย 1) ประสาทสัมผัสและความสามารถที่จะรับรู้ 2) ความเข้าใจ 3) พื้นฐานของบุคลิกภาพและสภาพแวดล้อม 4) ค่านิยมและทัศนคติ 5) ความสนใจ และประสบการณ์ 5) ตัดสินใจ และ 6) การแปลความหมายจากการรับรู้

3. จริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของมนุษย์

พงษ์ศานต์ เย็นอ่อน (2545, หน้า 19-20) ได้กล่าวถึงลักษณะของเด็กที่มีพฤติกรรมส่อไปในทางขัดกับสังคมมีดังนี้ เด็กไม่สามารถเข้าใจและรับค่านิยมทางจริยธรรมได้ มีพัฒนาการด้านสติปัญญาและความรับผิดชอบไม่ได้ระดับกัน แม้สติปัญญาจะอยู่ในเกณฑ์เฉลี่ยสูงแต่ในทางจริยธรรมอยู่ในระดับต่ำ ไม่มีความรับผิดชอบ เอาแต่ใจตนเอง ขาดการยับยั้งชั่งใจ ตัดสินใจไม่แน่นอน ขาดวินัย ไม่เคารพกฎเกณฑ์ทางสังคม มีความอดทนน้อย ดังนั้นจึงจำเป็นที่ทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือกันแก้ไขปัญหาวัยรุ่นก่อนที่จะเป็นฉนวนก่อความวุ่นวายในภายหลัง

อนวัช รัตนเมธาวิ (2548, หน้า 17) ได้กล่าวถึง คุณธรรมจริยธรรมอาจแยกในเรื่องของความเชื่อไว้ 3 พวก ดังนี้ 1) เชื่อว่าเด็กมีบาปมาตั้งแต่เกิด ผู้ใหญ่เป็นตัวแทนถ่ายทอดคุณค่าและมีหน้าที่จะไม่ให้เด็กบาปมากไปกว่านี้โดยใช้การลงโทษ 2) เชื่อว่าเด็กเกิดมาพร้อมความเป็นกลางทางจริยธรรม คือ ไม่ดีไม่เลว และต่อไปเด็กจะดีหรือเลวขึ้นอยู่กับการศึกษาและการประสบการณ์ และ 3) เชื่อว่าเด็กดีและบริสุทธิ์มาตั้งแต่เกิดแต่อาจมีพฤติกรรมที่ขาดจริยธรรมซึ่งเป็นผลมาจากการติดต่อกับผู้ใหญ่ที่ไม่ดี ทั้งสังคมและผู้ใหญ่มีอิทธิพลที่จะทำให้เด็กดีหรือเลวได้ จึงควรป้องกันโดยเฉพาะระหว่างปีแรกของชีวิต

จิรวุฒิ ล้วนกลิ่นหอม (2549, หน้า 25) ได้กล่าวถึง พฤติกรรมของมนุษย์เกี่ยวกับการรับรู้ ไว้ว่าการรับรู้เป็นพื้นฐานการเรียนรู้ที่สำคัญของบุคคล เพราะการตอบสนองพฤติกรรมใดๆ จะขึ้นอยู่กับรับรู้จากสภาพแวดล้อมและความสามารถในการแปลความหมายของสภาพนั้นๆ ดังนั้นการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ จึงขึ้นอยู่กับปัจจัยการรับรู้และสิ่งเร้าที่มีประสิทธิภาพซึ่งปัจจัยการรับรู้ประกอบด้วยประสาทสัมผัส และปัจจัยทางจิตคือ ความรู้เดิม ความต้องการ และเจตคติ

จรัส ถาวร (2549, หน้า 43-14) ได้กล่าวถึงลักษณะทางจริยธรรมของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมว่า จริยธรรมนับเป็นปัจจัยสำคัญในการอยู่ร่วมกันในสังคมให้มีความสุข ถ้าคนในสังคมมีจริยธรรมสูงสังคมนั้นก็จะมีแต่ความเจริญ ผู้มีจริยธรรมสูงจะประพฤติแต่สิ่งที่ดี

และบรรลุถึงชีวิตอันทรงคุณค่าที่พึงประสงค์ โดยแบ่งลักษณะทางจริยธรรมของมนุษย์ออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้ 1) ความรู้เชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลมีความรู้ ว่าการกระทำใดควรกระทำและการกระทำใดไม่ควรกระทำหรือควรละเว้น พฤติกรรมใดควรหรือไม่ควรปฏิบัติ ปริมาณความรู้นี้ขึ้นอยู่กับอายุ การศึกษาและพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลนั้นด้วย 2) ทักษะเชิงจริยธรรม หมายถึง ความรู้สึกรู้สียงของบุคคลว่าชอบหรือไม่ชอบสิ่งใดส่วนมากจะสอดคล้องกับค่านิยมของคนในสังคมนั้น ทักษะเชิงจริยธรรมรวมไปถึงความรู้ และความรู้สึก จึงสามารถใช้ทำนายพฤติกรรมได้ 3) เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง แสดงให้เห็นถึงแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำนั้นการศึกษาเหตุผลเชิงจริยธรรมจะทำให้ทราบว่าบุคคลที่มีการกระทำเหมือนกันอาจมีเหตุอยู่เบื้องหลังที่แตกต่างกันได้ และ 4) พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง การแสดงพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบหรือดเว้นการแสดงพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์หรือค่านิยมของสังคมนั้น

สมชาย เจริญอำนาจสุข (2548, หน้า 56) กล่าวถึงการพัฒนาพฤติกรรมเด็กและเยาวชนว่า ยังคงยึดหลักการการพัฒนาในลักษณะองค์รวมแบบบูรณาการและปรัชญาทศสตร์ให้สอดคล้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนในแต่ละวัยและสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ได้กำหนดว่าคนไทยกำลังประสบปัญหาทางด้านค่านิยม จริยธรรมและพฤติกรรมเชื่อมโยงถึงการดำเนินชีวิต ความประพฤติ ความคิด ทักษะ คุณธรรมของคนไทยในสังคม การศึกษาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยม รวมไปถึงคุณภาพของคนบรรลุวัตถุประสงค์ การศึกษามีส่วนสำคัญในการสร้างโอกาสและพัฒนาสติปัญญา กระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนให้สามารถคิดเป็น ทำเป็น เรียนรู้ที่จะพึ่งตนเอง และใช้ประสบการณ์ศักยภาพ ทักษะ ตลอดจนความรู้ ความสามารถของตนเองให้เกิดประโยชน์ต่อการปรับตัวและการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้

จากที่กล่าวมานั้นสรุปได้ว่า แนวทางการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเพื่อให้พฤติกรรมของเด็กและเยาวชนเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นนั้น จำเป็นต้องจัดกิจกรรมที่มีความหลากหลายโดยการสนับสนุนและส่งเสริมให้เด็กได้เข้าร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอและให้เด็กทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มเพื่อนๆ จะทำให้เกิดการยอมรับจากสังคมเพื่อน รวมทั้งการสร้างแบบอย่างที่ดีให้กับเด็กซึ่งจะทำให้พฤติกรรมเลียนแบบและสอดแทรกคุณธรรมเข้าไปในบทเรียนก็จะสามารถถ่ายทอดไปสู่การนำไปใช้ในชีวิตจริงได้

ค่านิยม

1. ความหมายของค่านิยม

คำว่า “ค่านิยม” (value) มีผู้ให้ความหมายไว้หลากหลายความหมายด้วยกัน ทั้งที่เป็นนักจิตวิทยา นักมนุษยวิทยา และนักปรัชญา ซึ่งแตกต่างกันออกไป และนักการศึกษาได้นำความรู้เกี่ยวกับค่านิยมไปศึกษาในสาขาวิชาของตน ทำให้คำจำกัดความของค่านิยมกว้างขวางออกไป แม้จะมีความแตกต่างกันถ้าจะพิจารณาอย่างลึกซึ้งซึ่งจะเห็นได้ว่าคำจำกัดความต่างๆ นั้นมีส่วนหนึ่งที่เหมือนกันอยู่ ดังนี้

ชัยพร วงศ์วรรณ (2540, หน้า 16) ให้ความหมายของค่านิยมว่า ค่านิยมหมายถึง ความสนใจ ความนิยมชมชอบ การประพฤติปฏิบัติที่คนในสังคมนั้นๆ ยอมรับ และปฏิบัติตามแนวคิดนั้นอย่างสม่ำเสมอ อย่างน้อยช่วงเวลาหนึ่ง

ยนต์ ชุ่มจิต (2541, หน้า 166) ให้ความหมายค่านิยมว่า ค่านิยมหมายถึง แนวความคิด ความประพฤติ หรือสภาพของการกระทำใดๆ ที่บุคคลหรือสังคมนิยมชมชอบ และเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีมีคุณค่าควรแก่การประพฤติปฏิบัติ จึงยอมรับนับถือมาเป็นแนวประพฤติปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอหรืออย่างน้อยก็ชั่วระยะเวลาหนึ่งเพื่อให้บรรลุจุดหมายของตนเองและสังคม

ชาติร์ ศิริสวัสดิ์ (2541, หน้า 16) ให้ความหมายค่านิยมว่า ค่านิยมหมายถึง สิ่งที่คนนิยมชมชอบ เห็นคุณค่าและยึดถือเป็นหลักเกณฑ์ตัดสินคุณค่า เป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา อยากได้ อยากเป็น อยากครอบครอง และอยากเข้าถึง

สุพัตรา สุภาพ (2542, หน้า 22) ให้ความหมายค่านิยมว่า ค่านิยมหมายถึง สิ่งในกลุ่มสังคมหนึ่งๆ เห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีมีคุณค่าควรแก่การกระทำ น่ากระทำ น่ายกย่อง หรือเห็นว่าคุณต้อง

ยงยุทธ เกษสาคร (2541, หน้า 115) ให้ความหมายค่านิยมว่า ค่านิยมหมายถึง ความเชื่อ แนวความคิดของเอกบุคคคลที่เกิดจากการยอมรับสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างมีเหตุผลว่าเป็นสิ่งที่ดีมีคุณค่าควรแก่การปฏิบัติ จึงยอมรับนับถือมาเป็นแนวประพฤติปฏิบัติ

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2544, หน้า 24) ให้ความหมายค่านิยมว่า ค่านิยมหมายถึง ความเชื่อที่บุคคลหรือกลุ่มคนยอมรับในคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยไม่มีเงื่อนไขว่าการปฏิบัติตนเพราะเห็นคุณค่าต่อสิ่งนั้นแล้ว จะต้องทำให้เกิดความดีแก่สังคมหรือไม่

ศิวาพร อินนิยม (2541, หน้า 11) ให้ความหมายของค่านิยมว่า ค่านิยมคือ ความเชื่อที่บุคคลใช้ยึดถือประจำใจ ช่วยตัดสินใจในการเลือกที่จะกระทำสิ่งต่างๆ ที่บุคคลเลือกสรรว่าดีแล้ว มีความหมาย ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิต ค่านิยมทุกค่านิยมจึงมีความสำคัญไม่ทัดเทียมกัน เพราะค่านิยมของแต่ละบุคคลเกิดจากประสบการณ์ที่แตกต่างกัน จึงทำให้ค่านิยมแตกต่างกันออกไป

ตำรง ประเสริฐกุล. (2542, หน้า75) ให้ความหมายค่านิยมว่า ค่านิยมหมายถึง ความชมชอบว่าสิ่งนั้นมีคุณค่า แนวคิดการกระทำ ความประพฤติอย่างหนึ่งอย่างใดว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าพร้อมที่จะปฏิบัติตามในช่วงระยะเวลาหนึ่ง หรือตลอดไป ซึ่งค่านิยมของบุคคลไม่คงที่ อาจเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา

ประไพ สิทธิเลิศ (2542, หน้า97) ให้ความหมายค่านิยมว่า ค่านิยมหมายถึง ความคิดที่มีผลกระตุ้นพฤติกรรมของบุคคลในแต่ละสังคม เป็นความนิยมชมชอบในแนวคิด การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งที่บุคคลเห็นว่ามีความสำคัญและยอมรับที่จะยึดถือปฏิบัติ

ธีรรัตน์ กิจจารักษ์ (2542, หน้า361) ให้ความหมายค่านิยมว่า ค่านิยมหมายถึง สิ่งที่คุณหรือกลุ่มคนยอมรับนับถือ และพร้อมที่จะปฏิบัติตามคุณค่าที่มีอยู่ต่อสิ่งนั้นๆ ซึ่งอาจจะ เป็นวัตถุ ความคิด อุดมคติ รวมทั้งการกระทำในด้านศีลธรรม จริยธรรม สุนทรียภาพ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง โดยได้ประเมินค่าจากทัศนะต่างๆ โดยรอบคอบและถี่ถ้วนแล้ว

พวงผกา ประเสริฐศิลป์ (2542, หน้า6) ให้ความหมายค่านิยมว่า ค่านิยมหมายถึง แนวความคิด ความเชื่อเป็นอุดมการณ์ของคนในสังคมซึ่งยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดีมีคุณค่าแก่การ นำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติ เป็นกรอบของการดำเนินชีวิตเพื่อประโยชน์สุขของตนเองและ ส่วนรวม

วันเพ็ญ พวงพันธ์บุตร (2542, หน้า11) ให้ความหมายค่านิยมว่า ค่านิยมหมายถึง สิ่งที่คุณหรือกลุ่มบุคคลในสังคมยึดถือหรือปฏิบัติในการดำเนินชีวิตในสังคม ช่วยตัดสินใจการ เลือกที่จะกระทำ ซึ่งเป็นสิ่งที่เหมาะสมหรือไม่เหมาะสม แต่เป็นที่ปรารถนาของคนส่วนใหญ่ ในสังคม

ชาญ นพรัตน์, และสิทธา มีชอบธรรม (2546, หน้า68) ให้ความหมายค่านิยมว่า ค่านิยมหมายถึง สิ่งซึ่งสังคมหนึ่งๆ เห็นว่าเป็นสิ่งดีที่มีคุณค่าควรแก่การกระทำ นำปรารถนา นายกย่อง หรือเห็นว่าถูกต้องจึงยึดถือเป็นจุดหมายในการดำเนินชีวิต

ศิริวรรณ เสรีรัตน์, สมชาย หิรัญกิตติ, และธนวรรณ ตั้งสินทรัพย์ศิริ (2550, หน้า 269) ให้ความหมายค่านิยมว่า ค่านิยมหมายถึง ความเชื่อมั่นพื้นฐานซึ่งนำไปสู่พฤติกรรม ของบุคคล หรือความรู้สึกนิยมชมชอบหรือเห็นคุณค่าในบุคคล สิ่งของ หรือความคิดเห็นในเรื่อง ใดเรื่องหนึ่ง

คิลแพทริก (Kilpatrick, 1983, p. 15) ให้ความหมายของค่านิยม หมายถึงความ ต้องการที่จะได้รับการประเมินค่าอย่างรอบคอบ และปรากฏว่ามีค่าควรแก่การเลือกไว้เป็น คุณสมบัติของตน

ครัทซ์ฟิลด์, และคนอื่นๆ (Crutchfield, et al., 1988, p.102) กล่าวว่า ค่านิยม หมายถึงความเชื่อว่าสิ่งใดเป็นสิ่งที่พึงปรารถนา หรือสิ่งดี และสิ่งใดที่เป็นสิ่งไม่พึงปรารถนาหรือ สิ่งไม่ดี ค่านิยมสะท้อนให้เห็นว่าวัฒนธรรมของสังคม เป็นสิ่งที่สมาชิกในสังคมยึดถือร่วมกัน

อย่างกว้างขวาง บุคคลโดยยอมรับค่านิยมใดเป็นของตน ค่านิยมนั้นก็จะเป็นเป้าหมายในชีวิตของบุคคลนั้น

สรุปได้ว่า ค่านิยมหมายถึง ความรู้สึกรัก ชอบ ชื่นชอบ ชื่นชม และยอมรับว่าสิ่งนั้น เป็นสิ่งที่ดีมีคุณค่า น่ายกย่อง ถูกต้อง เหมาะสมและเป็นที่น่าปรารถนา มีความสำคัญต่อชีวิตควรค่าแก่การยึดถือมาประพฤติปฏิบัติ

2. ความสำคัญของค่านิยม

ล้วน สายยศ, และ อังคณา สายยศ (2543, หน้า 127 – 128) ให้ความสำคัญของค่านิยมไว้ว่า เจตคติหลาย ๆ เจตคติจัดกลุ่มกันเป็นค่านิยม ค่านิยมจึงความรู้สึกหนักแน่นมากกว่าเจตคติ และมีบทบาทสำคัญมากต่อการกระทำของบุคคล ต่อการตัดสินใจ ต่อการเปลี่ยนแปลงเจตคติ และต่อการสร้างอุดมการณ์ ค่านิยมมีบทบาทสำคัญในการจัดกลุ่มของพฤติกรรมมากมีผลต่อการตัดสินใจว่าจะไรผิด ไรถูก ไรควรทำ ไรควรทำ ไม่ควรทำ ค่านิยมเกิดขึ้นเพราะบุคคลมีศรัทธาต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดจากการกระทำหรือปฏิบัติตามกันมา ศรัทธาความเชื่อถือ ความเลื่อมใสที่บุคคลมีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่เห็นว่าดี มีประโยชน์สามารถช่วยชีวิตได้ คนจะลงมือทำอะไรก็เพราะมีความเชื่อว่าสิ่งที่ทำลงไปนั้นมีประโยชน์ มีผลดี ความเชื่อเป็นแรงจูงใจให้คนทำ ในสิ่งต่าง ๆ ความเชื่อนี้อาจเป็นความเชื่อภายนอก หรือเป็นความเชื่อภายในตนเอง ความเชื่อต่อสิ่งภายนอก อาจเป็นสิ่งที่ตนเองนับถือว่าเป็นสิ่งที่มีอำนาจอันอาจดลบันดาลให้ชีวิตมีความสุขเจริญ สถาบันครอบครัวเป็นที่เกิดของค่านิยมอีกแห่ง ในสถาบันครอบครัวจะมีพ่อ แม่ และญาติระดับต่าง ๆ พ่อแม่จะพยายามให้การเรียนรู้แก่ลูกว่าอะไรดี อะไรไม่ดี อะไรควรทำอะไรไม่ควรทำ ลูกก็จะจดจำไว้พิจารณาและสังเกตดูสิ่งที่พ่อแม่สั่งสอนถ้าตรงกับความรู้สึกศรัทธาของตนเองก็จะยึดถือไว้ ค่านิยมนั้นสร้างมาตั้งแต่เล็ก ๆ ในสถาบันครอบครัว มีพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย พี่น้อง เป็นคนสำคัญในการให้ความรู้และปลูกฝังอยู่ประจำจะสอนว่าอะไรที่ดี อะไรที่ไม่ดี อะไรที่ถูก อะไรที่ผิด และอะไรที่ควรทำ อะไรที่ไม่ควรทำ สิ่งเหล่านี้ปลูก ฝังมาตั้งแต่เล็ก สะสมตกผลึกมาเป็นของตนเอง เมื่อเข้าโรงเรียนมีครู มีเพื่อน ได้พบเห็นสื่อลักษณะต่างๆ ก็เกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้นอีก แต่ก็จะนำเอาค่านิยมพื้นฐานที่รับมาจากครอบครัว มาพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง และจะเกิดการเพิ่มพูนค่านิยมขึ้นเรื่อยๆ เป็นของตนเอง โดยหลักการแล้วค่านิยมแต่ละคนจะเปลี่ยนแปลงยากมีความคงทน

ชาญ นพรัตน์, และสิทธา มีชอบธรรม (2546, หน้า 9) ให้ความสำคัญเกี่ยวกับค่านิยมของสังคมไทย ไว้ดังนี้ 1) การนับถือศาสนา เป็นคตินิยมระดับสูงทางจิตใจของคนไทย ทำให้เกิดค่านิยมในการประกอบพิธีในประเพณี เทศกาล วันสำคัญทางศาสนา และในวาระสำคัญของชีวิต เป็นคตินิยมที่ปฏิบัติสืบต่อมาเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตคนไทย 2) การเคารพเทิดทูนพระมหากษัตริย์ เป็นคตินิยมเชื่อและศรัทธาภักดีต่อพระมหากษัตริย์ของชาวไทยเป็นค่านิยม ธรรมเนียมของคนไทยที่แสดงความเคารพเทิดทูนพระมหากษัตริย์ 3) การรักสังคมไทย เป็นค่านิยมที่พึงประสงค์ของสมาชิกภายในสังคมไทยที่ต้องมีความสามัคคี ร่วมมือ ร่วมใจ

เป็นหนึ่งในเดียวกันในการช่วยเหลือสังคมไทย ทั้งในภาวะปกติและภาวะที่เกิดเหตุร้าย อันเป็นภัยแก่สังคมและประเทศชาติ ช่วยกันปลูกฝังจิตสำนึกให้รู้คุณค่าของวัฒนธรรมไทย รักษามรดกไทย รักเมืองไทย ใช้ของไทย 4) ความซื่อสัตย์ สุจริต ค่านิยมข้อนี้เป็นสิ่งสำคัญที่ควรปลูกฝังให้สมาชิกของสังคม เนื่องจากเป็นรากฐานในการพัฒนาและสร้างความเจริญให้กับตนเองและประเทศชาติ เช่น สมาชิกของสังคมไทยมีความซื่อสัตย์สุจริตต่อตนเองและผู้อื่นในการอยู่ร่วมกันของสังคม การไม่กระทำการทุจริต ละเมิด ฝ่าฝืนกฎหมาย เป็นต้น และ 5) การเคารพผู้อาวุโส ค่านิยมข้อนี้ได้แสดงออกในพฤติกรรมของสมาชิกของสังคมไทย เช่น การมีกิริยามารยาทสุภาพอ่อนน้อมต่อผู้อาวุโสหรือผู้ใหญ่ผู้ซึ่งสังคมยกย่องตามวาระต่างๆ

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2546, หน้า9) กล่าวถึงความสำคัญของค่านิยมว่า หมายถึง สังคมจะมีค่านิยมที่แตกต่างกัน ตามวัฒนธรรม วิถีการดำรงชีวิต สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและที่ตั้งถิ่นฐาน ค่านิยมของแต่ละสังคมเป็นแนวความคิด ทศนคติ ร่วมกันของคนส่วนใหญ่ จึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญ เกิดบรรทัดฐานทางสังคมอันเป็นการกำหนดกฎเกณฑ์ หรือระเบียบในการปฏิบัติต่อกันทางสังคมตามแนวทางค่านิยมที่สมาชิกในสังคมร่วมกัน

ศักดิ์สิทธิ์ อินทิพย์ (2546, หน้า13) กล่าวว่า ค่านิยมเป็นตัวกำหนดความประพฤติ และการปฏิบัติของตน การประพฤติปฏิบัติของคน เป็นตัวการทำให้สังคมเปลี่ยนแปลง กล่าวได้ว่า ค่านิยมมีส่วนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เช่น การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีก็มีส่วนทำให้ค่านิยมใหม่ๆ เกิดขึ้นได้เหมือนกัน พูดอีกนัยหนึ่งก็คือ ค่านิยมเป็นได้ทั้งเหตุและผลของการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นค่านิยมจึงมีความสำคัญมากเพราะส่งผลกระทบต่อจนถึงความเจริญ ความเสื่อมของสังคม และความมั่นคงของชาติ กล่าวคือสังคมที่มีค่านิยมที่เหมาะสม ถูกต้อง เช่น ความซื่อสัตย์ ความขยันหมั่นเพียร ความเสียสละ ความมีระเบียบวินัย ความสามัคคี สังคมนั้นย่อมเจริญก้าวหน้าอย่างแน่นอน ส่วนสังคมใดที่มีค่านิยมที่ไม่เหมาะสม เช่น ขาดระเบียบวินัย ไร้ความสามัคคี เกียจคร้าน สังคมนั้นจะเสื่อมลงและขาดความมั่นคงภายในชาติ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่สังคมจะต้องสร้างค่านิยมที่เหมาะสม และเป็นค่านิยมที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนามากที่สุด

ปัทมา ผาดจันทิก (2546, หน้า85-86) กล่าวถึงความสำคัญของค่านิยมว่า ค่านิยมมีความสำคัญหรืออิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล ดังนี้ 1) ช่วยให้บุคคลนิยมเลือกตัดสินใจว่าสิ่งใดถูก สิ่งใดผิด หรือไม่ดี มีคุณค่าหรือไม่มีคุณค่า ควรทำหรือไม่ควรทำ 2) ช่วยให้บุคคลกำหนดท่าทางของตน หรือแสดงจุดยืนของตนเองต่อเหตุการณ์หรือเรื่องต่างๆ ที่ต้องเผชิญ 3) ช่วยสร้างมาตรฐานและแบบฉบับจากการประพฤติปฏิบัติของบุคคล 4) ช่วยให้บุคคลกำหนดความคิดและแนวทางปฏิบัติ 5) ช่วยเสริมสร้างหลักศีลธรรม ซึ่งบุคคลจะใช้เป็นหลักในการพิจารณาการกระทำของตนเองอย่างมีเหตุผล 6) มีอิทธิพลเหนือบุคคลในการเลือกคบหาสมาคมกับบุคคลอื่นและเลือกกิจกรรมทางสังคม ซึ่งตนจะต้องเข้าไปร่วมด้วย 7) ช่วยในการประเมินในการตัดสินใจ การขึ้นชмыกย่อง และการดำเนินคดีตน ในการกระทำของตนเอง และการกระทำ

ของผู้อื่น 8) เป็นจุดกลางของการศึกษากระบวนการเปรียบเทียบ คือ ใช้ค่านิยมในการเปรียบเทียบว่าตนเองมีค่านิยม จริยธรรม และค่านิยมความสามารถเท่าผู้อื่นหรือไม่ 9) ช่วยในการชักชวน คือ ค่านิยมสามารถบอกบุคคลได้ว่าความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยมหรือการกระทำอันใดมีค่าพอที่บุคคลจะทำทลาย คัดชั้น ถกเถียง หรือพยายามจะเปลี่ยนแปลง 10) ใช้เป็นฐานสำหรับกระบวนการให้เหตุผลต่อความนึกคิดและการกระทำของบุคคลเพื่อดำรงไว้ซึ่งศักดิ์ศรีของแต่ละบุคคล และ 11) ทำให้มนุษย์ประพฤติและแสดงตัวต่อผู้อื่นตามที่ตนเองประพฤติเป็นปกติทุกวัน

เฟรนเคิล (Fraenkel, 1980, p. 10) กล่าวถึงความสำคัญของค่านิยม คือความคิดหรือมโนทัศน์ของบุคคลในสิ่งที่บุคคลนั้นเห็นว่าเป็นสิ่งสำคัญต่อชีวิต ค่านิยมมิใช่เพียงแต่อยู่ในประสบการณ์ของแต่ละคน แต่อยู่ในจิตใจของคนซึ่งปรากฏให้เห็นจากคำพูด และการกระทำ ค่านิยมเป็นมาตรฐานของพฤติกรรมความสวยงาม ความมีประสิทธิภาพหรือคุณค่าที่บุคคลเห็นสมควรยึดถือ หรือพยายามที่จะเก็บรักษาไว้

แวนเดอร์, และ เจมส์ (Vander, & James, 1986, p. 64) กล่าวว่า ค่านิยมมีความสำคัญหรือเป็นแนวคิดที่บุคคลใช้ในการประเมินค่าสิ่งต่างๆ ได้แก่สิ่งของ การกระทำ ความรู้สึก เหตุการณ์ ซึ่งจะสัมพันธ์กับความปรารถนาดี ความดีงามหรือความถูกต้องเหมาะสม ค่านิยมเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความดีงาม ความมีศีลธรรมจรรยา และความมีคุณค่า

สรุปว่าค่านิยมมีความสำคัญในวิถีชีวิต เพราะค่านิยมเป็นหลักเบื้องต้นในการตัดสินใจ ถ้ามนุษย์จะทำอะไรจะต้องเลือกก่อนและเมื่อเลือกแล้วจึงแสดงออกเป็นพฤติกรรม ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความเจริญของสังคม และความมั่นคงของชาติ

3. ประเภทของค่านิยม

สมบูรณ์ ดันยะ (2542, หน้า16-18) ได้แบ่งประเภทของค่านิยม กระทำได้หลายวิธีแล้วแต่ว่าผู้แบ่งจะยึดอะไรเป็นพื้นฐานในการแบ่ง ไม่มีการแบ่งที่เป็นการตายตัวแต่เพียงวิธีเดียว เช่น ตัวผู้แบ่งยึดถือพระผู้เป็นเจ้าหรือพระศาสดาเป็นหลักสำคัญก็อาจจะเป็นการแบ่งค่านิยมออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) ค่านิยมที่เป็นศีลธรรม ซึ่งหมายถึงค่านิยมที่เป็นศีลธรรมโดยเฉพาะ ซึ่งถือเอาว่าพระผู้เป็นเจ้าหรือพระศาสดาเป็นผู้กำหนดไว้แล้ว และ 2) ค่านิยมที่เป็นข้อตกลง ซึ่งหมายถึงค่านิยมที่ประชาชนในชาติได้ตกลงเห็นชอบกำหนดขึ้นเอง ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม ตามยุคตามสมัย อันได้แก่ ธรรมเนียมประเพณี อุดมการณ์ วินัย กฎหมาย เป็นต้น ถ้าผู้แบ่งยึดถือเอาวิชาชีพเป็นหลักสำคัญ ก็อาจจะแบ่งค่านิยมออกไปได้อีกแบบหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยค่านิยม 2 ประเภท เช่นกัน คือ 1) ค่านิยมพื้นฐาน ประกอบด้วยค่านิยมดังนี้คือ ศีลธรรม (moral values) คุณธรรม (ethical values) ธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม (cultural values) และกฎหมาย (legal values) และ 2) ค่านิยมวิชาชีพ ประกอบด้วยค่านิยม ดังนี้ คือ อุดมการณ์ วินัย มารยาท และพระราชาบัญญัติ

ปราณี ยาหอม (2548, หน้า64) กล่าวว่า ค่านิยมเป็นความเชื่อมั่นพื้นฐานที่นำไปสู่ความนิยมชมชอบหรือเห็นคุณค่าในสิ่งต่างๆ ค่านิยมทำให้เกิดความรักและความสัมพันธ์กันในสังคม ซึ่งประเภทของค่านิยม (types of value) นั้นแบ่งได้ดังนี้ 1) ค่านิยมทางทฤษฎี (theoretical) หมายถึง ค่านิยมที่ให้ความสำคัญกับการค้นหาความจริง โดยการวิเคราะห์และใช้หลักเหตุผล 2) ค่านิยมทางเศรษฐกิจ (economic) หมายถึงค่านิยมที่เน้นถึงประโยชน์และสามารถปฏิบัติได้ 3) ค่านิยมทางสุนทรียภาพ (aesthetic) หมายถึง ค่านิยมสูงสุดที่มีต่อระเบียบแบบแผนและการผสมผสานกลมกลืนกันเพื่อให้เกิดความสวยงาม 4) ค่านิยมทางสังคม (social) หมายถึงค่านิยมสูงสุดที่มีต่อความรักใคร่คนอื่น 5) ค่านิยมทางการเมือง (political) หมายถึง ค่านิยมที่เน้นการได้มาของอำนาจและอิทธิพล และ6) ค่านิยมทางศาสนา (religious) หมายถึง ค่านิยมที่เกิดจากประสบการณ์และความเชื่อถือศรัทธาทงศาสนา

จากที่นักการศึกษาได้กล่าวถึงประเภทของค่านิยมไว้มากมาย พอสรุปได้ว่า ค่านิยม เป็นแนวความคิด ความรู้สึก ความต้องการ ความสนใจ ความเชื่อ เจตคติและเป็นแรงจูงใจหรือเป็นสิ่งที่ช่วยกระตุ้นให้บุคคลสามารถตัดสินใจเลือกแนวทางในการดำเนินชีวิตของตนให้มีคุณค่าแก่ตนเองและสังคม ค่านิยมจึงมีอิทธิพลต่อการแสดงออกทางพฤติกรรมของบุคคลทั้งภายในจิตใจ รวมทั้งการกระทำ ซึ่งแสดงถึงจุดมุ่งหมายของบุคคลนั้น

4. การพัฒนาค่านิยม

ยนต์ ชุ่มจิต (2541, หน้า 201) กล่าวถึง ค่านิยมที่ผู้นำควรนิยม คือ ค่านิยมที่นักปราชญ์หรือบัณฑิตและสังคมส่วนใหญ่นิยมยกย่องว่าดี หากนำมา ประพฤติปฏิบัติแล้ว จะนำความเจริญก้าวหน้ามาสู่ตนเองและชาติบ้านเมือง เช่น 1) การพึ่งตนเอง ความขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ 2) การประหยัดและอดออม 3) การมีระเบียบวินัย และเคารพกฎหมาย 4) การปฏิบัติตามศีล 5) ความซื่อสัตย์สุจริต 6) ความยุติธรรม 7) การรักษาสุขภาพอนามัยให้สมบูรณ์ 8) ความนิยมไทย 9) การปฏิบัติตามขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมไทย 10) การหมั่นศึกษาหาความรู้ในวิชาชีพและความรู้ทั่วไป 11) ความสันโดษ 12) ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 13) ความสุภาพ นอบน้อม 14) การรักษาอุดมการณ์ในวิชาชีพ 15) การยึดมั่นใน คำสอนของศาสนา 16) ความเสียสละ 17) ความกตัญญูกตเวทิต่อผู้ที่มีพระคุณ และสิ่งแวดลอมที่ให้ประโยชน์ 18) ความเมตตา กรุณา 19) ความกล้าหาญอย่างสมเหตุผล 20) ความสามัคคี และ 21) การยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นองค์พระประมุข

โรงเรียนเบญจมราชาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ (2552, หน้า 48) ได้กล่าวถึงการพัฒนาค่านิยมในชุดบทเรียนเพื่อพัฒนาตนเองว่า ค่านิยมเกิดจากประสบการณ์และการประเมินค่าของบุคคล ขณะเดียวกันก็มาจากความเชื่อและเจตคติส่วนประกอบที่สำคัญของพฤติกรรมที่แสดงว่าเกิดค่านิยมขึ้น ได้แก่ การเกิดแรงจูงใจ ไม่ได้เกิดจากความต้องการที่เชื่อฟังหรือปฏิบัติตามแต่เกิดจากความชอบที่เกิดขึ้นในตัวของคุณค่าที่มีค่านิยมสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นตัวนำให้

เกิดปฏิบัติการต่างๆ การเกิดค่านิยมมีพฤติกรรม 3 อย่าง คือ 1) การยอมรับค่านิยม 2) ความชอบในค่านิยมแทรกอยู่ระหว่างการยอมรับการเกิดค่านิยมและความรู้สึกผูกมัดอยู่กับค่านิยมนั้น และ 3) การผูกมัดเป็นการเรียงลำดับโดยพิจารณาถึงความสัมพันธ์ของค่านิยมซึ่งเป็นที่มาของปรัชญาชีวิต เป็นเป้าหมายในอุดมการณ์ของชีวิต เป็นการแสดงลักษณะค่านิยม ความยึดถือ และพฤติกรรม

จากที่กล่าวมานั้น สรุปได้ว่าค่านิยมเป็นแนวความคิด ความรู้สึก ความต้องการ ความสนใจ ความเชื่อ เจตคติและเป็นแรงจูงใจที่ช่วยกระตุ้นให้บุคคลสามารถตัดสินใจเลือกแนวทางในการดำเนินชีวิตให้มีคุณค่าแก่ตนเองและสังคม ค่านิยมจึงมีอิทธิพลต่อการแสดงออกทางพฤติกรรมภายในจิตใจ รวมทั้งการกระทำ และแสดงถึงจุดมุ่งหมายของบุคคลนั้นด้วย

5. ค่านิยมพื้นฐาน

5.1 ความหมายของค่านิยมพื้นฐาน

มีนักการศึกษาหลายท่านที่ให้ความหมายของค่านิยมพื้นฐานไว้พอสรุปได้ดังนี้

ศิวาพร อินนิยม (2541, หน้า 35) ให้ความหมายของค่านิยมพื้นฐานว่าเป็นค่านิยมที่ยอมรับ และถือปฏิบัติว่าเป็นสิ่งที่ตั้งงามคนไทยควรยึดถือและปฏิบัติ เพื่อความเจริญแก่ตนเองและประเทศชาติเป็นสิ่งที่เป็ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของบุคคลโดยส่วนรวม

มารีย์ะ ยีสมัน (2549, หน้า37) ได้กล่าวถึงค่านิยมพื้นฐานว่าหมายถึง ค่านิยมที่จำเป็นสำหรับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เป็นค่านิยมที่เข้าใจ เป็นที่ยอมรับ ปฏิบัติแล้วพอใจ เกิดความสุข ซึ่งถือว่าเป็นค่านิยมที่สำคัญที่สุดที่ทำให้มนุษย์พัฒนาและเจริญขึ้น

ปนัดดา ปัญญา (2551, หน้า16-17) ได้กล่าวถึงค่านิยมพื้นฐานว่าหมายถึง ค่านิยมที่จำเป็นสำหรับการดำเนินชีวิตมนุษย์ทุกคน เป็นค่านิยมที่เข้าใจ เป็นที่ยอมรับและปฏิบัติแล้วพอใจและเกิดความสุข ซึ่งถือว่าเป็นค่านิยมที่สำคัญที่ทำให้มนุษย์พัฒนาและเจริญขึ้นได้ การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนามีจุดมุ่งหมายที่เหมือนกันคือสอนให้ทำแต่ความดี ละเว้นความชั่ว ดังนั้นบุคคลไม่ว่าจะนับถือศาสนาใดก็ตามย่อมเป็นคนดีของสังคมได้เพียงแต่ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของศาสนาที่ตนนับถืออย่างเคร่งครัดเท่านั้น ค่านิยมพื้นฐานเป็นค่านิยมที่ทุกคนในสังคมนั้นๆ ต้องยึดถือปฏิบัติร่วมกันเพื่อก่อให้เกิดความผาสุก เกิดความเจริญมั่นคง สังคมได้รับการพัฒนาให้ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว เช่น ทุกคนในสังคมปฏิบัติตามกฎระเบียบ เคารพกฎหมาย มีมารยาทดีต่อกัน ไม่เบียดเบียนกันด้วยคำพูดหรือการกระทำใดๆ สังคมก็จะสงบสุข บ้านเมืองก็จะพัฒนาอย่างรวดเร็ว ค่านิยมประเภทนี้ ประกอบด้วย ศีลธรรม คุณธรรม ธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และกฎหมายต่างๆ สำหรับปกครองบ้านเมือง

ฮาร์ดิง (Harding, 1983, p. 61) กล่าวว่า ค่านิยมพื้นฐานตามความหมายทางจิตวิทยา หมายถึง ความต้องการและความชอบไม่ชอบ มีการพัฒนาที่เป็นระบบ และมีระดับที่

แตกต่างกันออกไปในแต่ละบุคคล ค่านิยมพื้นฐานสามารถแสดงออกโดยความรู้สึกที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

โรเซนเบิร์ก (Rosenberg, 1987, p. 214) กล่าวว่า ค่านิยมพื้นฐานหมายถึงสิ่งที่บุคคลทั่วไปสนใจ เป็นสิ่งที่บุคคลต้องการ เป็นสิ่งที่บุคคลรู้สึกเหมือนเป็นหน้าที่ เป็นสิ่งที่พอใจหรือบูชา

เดวิส (Davis, 1992, pp. 3-14) กล่าวว่า ค่านิยมพื้นฐานเป็นความเชื่อที่เกี่ยวกับว่าสิ่งใดเป็นสิ่งที่พึงปรารถนา หรือสิ่งใดไม่พึงปรารถนา และจะสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมของสังคมและเป็นสิ่งที่สมาชิกในสังคมยึดถือร่วมกันอย่างกว้างขวางบุคคลโดยยอมรับค่านิยมใดเป็นของตน ค่านิยมนั้นก็จะเป็นเป้าหมายในชีวิตของบุคคลนั้น

จากที่กล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่า ค่านิยมพื้นฐาน คือ สิ่งที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสม เมื่อนำมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดค่านิยมนั้นก็จะถูกประเมินว่าเป็นค่านิยมที่ดี หรือค่านิยมที่พึงประสงค์

5.2 องค์ประกอบของค่านิยมพื้นฐาน

ค่านิยมและคุณธรรมพื้นฐานที่ดี ที่มีนักการศึกษาได้ศึกษาเป็นแนวคิดไว้หลายแนวทาง พอนำเสนอได้ ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2544, หน้า 12) ได้กำหนดค่านิยมพื้นฐานในการปฏิบัติตนไว้ 5 ประการ คือ 1) การพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ 2) การประหยัดและออม 3) การมีระเบียบวินัย และเคารพกฎหมาย 4) การปฏิบัติตนตามคุณธรรมทางศาสนา และ 5) ความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550, หน้า 29-46) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการขับเคลื่อนในด้านการส่งเสริมคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ โดยได้จัดพิมพ์เป็นเอกสารและให้แนวคิดเกี่ยวกับขอบข่ายของคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนและเยาวชน ได้แก่ ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาด สามัคคี และมีน้ำใจ ซึ่งแต่ละข้อมีรายละเอียด ดังนี้ 1) ขยัน คือ ผู้ที่มีความตั้งใจเพียรพยายามที่ทำหน้าที่การทำงานอย่างจริงจังและต่อเนื่องในเรื่องที่ถูกต้อง สู้งาน มีความพยายาม ไม่ท้อถอย กล้าเผชิญอุปสรรค รักงานที่ทำ ตั้งใจทำหน้าที่อย่างจริงจัง 2) ประหยัด คือ ผู้ที่ดำเนินชีวิตความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย รู้จักฐานะทางการเงินของตนเอง คิดก่อนซื้อ คิดก่อนใช้ เก็บออม ถนอมใช้ทรัพย์สินสิ่งของอย่างคุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่ฟุ้งเฟ้อ 3) ซื่อสัตย์ คือ ผู้ที่มีความประพฤติตรงทั้งต่อเวลา และ ต่อหน้าที่ และต่อวิชาชีพ มีความจริงใจปลอดจากความรู้สึกแค้นเคือง หรืออคติ รับรู้หน้าที่ของตนเอง ปฏิบัติอย่างเต็มที่และถูกต้อง 4) มีวินัย คือ ผู้ที่ปฏิบัติตนในขอบเขตกฎ ระเบียบ โดยยินดีปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ และตั้งใจ ยึดมั่นในระเบียบแบบแผน ข้อบังคับ

และข้อปฏิบัติ รวมถึงการมีวินัยทั้งต่อตนเอง และสังคม 5) สุภาพ คือ ผู้ที่มีวามอ่อนน้อมถ่อมตน มีสัมมาคารวะ เรียบร้อย ไม่ก้าวร้าว รุนแรง ทั้งโดยวาจา และท่าทาง เป็นผู้มีมารยาทดีงาม วางตนเหมาะสมกับวัฒนธรรมไทย 6) สะอาด คือ ผู้ที่รักษาร่างกาย ที่อยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อม ได้อย่างถูกต้องตามสุขลักษณะ ผักผ่อนจิตใจ ชุ่มชื้น มีความแจ่มใสอยู่เสมอ ปราศจากความ มัวหมองทั้งทางกาย ใจ และสภาพแวดล้อม มีความผ่องใส เป็นที่เจริญตา ทำให้เกิดความสบาย ใจแก่ผู้พบเห็น 7) สามัคคี คือ ผู้ที่เปิดใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รับผิดชอบต่อตนทั้ง ในฐานะผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความมุ่งมั่นต่อการรวมพลัง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพื่อให้การงาน สำเร็จลุล่วง สามารถแก้ปัญหาและขจัดความขัดแย้งได้ เป็นผู้มีเหตุผล ยอมรับการแตกต่าง ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความคิดและความเชื่อ พร้อมทั้งจะปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันอย่าง สันติ และ 8) มีน้ำใจ คือ ผู้ให้และผู้อาสาช่วยเหลือสังคมน้อย ไม่ก้าวร้าว รุนแรง ทั้งโดยวาจา และท่าทาง เป็นผู้มีมารยาทดีงาม วางตนเหมาะสมกับวัฒนธรรมไทย รู้จักแบ่งปัน เสียสละ ความสุขส่วนตนเพื่อทำประโยชน์แก่ผู้อื่น เห็นอกเห็นใจและเห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์และผู้ที่มีความเดือดร้อน มีความเอื้ออาทรเอาใจใส่

เปรมพิชญา รักราวี (2548, หน้า 32). กล่าวถึงคุณธรรม 4 ประการในพระบรมราโชวาทของรัชกาลที่ 9 ซึ่งพระองค์ได้ทรงตระหนักถึงความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรม ว่าประชาชนและเยาวชนทุกคนควรชวนช่วย สร้างประโยชน์และดำรงอยู่ในคุณธรรม 4 ประการ ดังนี้คือ 1) การรักษาความสัตย์ ความจริงใจต่อตนเองที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็น ประโยชน์และเป็นธรรม 2) การรู้จักข่มใจตนเอง ผูกใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัตย์ ความดีนั้น 3) การอดทน อดกลั้น และอดออม ที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัตย์สุจริตไม่ว่าด้วย ประการใด และ 4) การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยเพื่อ ประโยชน์ส่วนรวมของบ้านเมือง

จากการศึกษาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมพื้นฐาน คุณธรรมจริยธรรม พอสรุป ได้ว่าการปฏิบัติตามคุณธรรมพื้นฐานต่างๆ เป็นเรื่องจำเป็นต่อการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข คุณธรรมเป็นคุณลักษณะที่ดีงาม ที่ถูกต้อง เหมาะสมของบุคคลและเยาวชนของชาติ เพื่อให้เป็น คนดี มีความรู้ และมีความสุข ผู้ใหญ่ควรเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชน พ่อแม่ควรต้องดูแลเอาใจ ใส่ ลูกอย่างใกล้ชิด ไม่ว่าจะเป็คุณธรรมด้านใด ก็มีเป้าหมายที่จะทำให้เด็กและเยาวชนของชาติ เป็นคนดี อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และไม่เป็นผู้ก่อปัญหาแก่สังคม สำหรับในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้การศึกษาตามแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ซึ่งกำหนด ค่านิยมพื้นฐานในการปฏิบัติตนไว้ 5 ประการ คือ 1) การพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความ รับผิดชอบ 2) การประหยัดและออม 3) การมีระเบียบวินัย และเคารพกฎหมาย 4) การปฏิบัติ ตนตามคุณธรรมทางศาสนา และ 5) ความรักชาติ ศาสนา ชาติ ศักดิ์ศรี

การปฏิบัติตนตามค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ

1. ความหมายของการปฏิบัติตนตามค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ

ยงยุทธ เกษสาคร (2541, หน้า122-125) กล่าวถึง การปฏิบัติตนตามค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการไว้ว่า เป็นค่านิยมของคนไทยที่เคยยึดถือปฏิบัติต่อกันมาเป็นเวลาช้านาน มีทั้งค่านิยมที่พึงประสงค์และค่านิยมที่ควรแก้ไขปรับปรุง เพื่อหาแนวทางให้คนไทยได้มีค่านิยมเป็นแนวทางปฏิบัติร่วมกัน

สุพัตรา สุภาพ (2542, หน้า38) กล่าวถึงการปฏิบัติตนตามค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการไว้ว่า เรื่องค่านิยมเมื่อ ปี พ.ศ. 2525 สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้บัญญัติค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ที่เห็นว่าคนไทยทั้งหลายโดยเฉพาะเด็กนักเรียนซึ่งเป็นเยาวชนของชาติควรปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

โสภา ศิริอุเทน (2548, หน้า19) ได้กล่าวถึง การปฏิบัติตนตามค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ และค่านิยมที่ควรยกย่องได้ดังนี้ 1) กตัญญูกตเวที เป็นสิ่งที่ควรปลูกฝังให้ทุกสถาบัน ตั้งแต่ระดับครอบครัว ไปจนถึงระดับชาติ 2) พึ่งตนเอง โดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ไม่หวังจะให้ใครมาช่วย หรือหวังนำป้อนหน้าให้ยึดหลักตนเป็นที่พึ่งแห่งตน 3) ประหยัด เป็นการรู้จักใช้เงินไม่ตระหนี่ แต่ก็ไม่สุรุ่ยสุร่าย หรือรู้จักใช้ให้ถูกตามฐานะของตนเอง ไม่ตั้งหรือหย่อนจนเกินไป 4) ซื่อสัตย์สุจริต ไม่คดโกง ไม่เห็นแก่ได้ ไม่ยกยอกทรัพย์สินของใครรวมทั้งรักษาคำพูด ไม่หลอกลวง ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม และควรกระทำทั้งกายและใจ 5) มีเหตุมีผล เป็นการใช้สติปัญญา ไม่ใช้อารมณ์ในการกระทำสิ่งต่างๆ รู้จักอะไรถูกอะไรควร 6) เคารพผู้อาวุโส มีสัมมาคารวะ รู้จักที่ต่ำที่สูง 7) รักส่วนรวม ไม่ทำลาย ไม่รักด้วยปาก แต่ต้องรักด้วยการกระทำ 8) นิยมไทยไม่เห็นเป็นเรื่องลำสมัย แต่ในขณะที่เดียวกันก็ต้องทำของไทยให้มีคุณภาพเพื่อไทยจะได้นิยมไทยหรือส่งไปขายในต่างประเทศได้ 9) ตรงต่อเวลา เพราะว่าทุกนาทีมีความหมายแก่การทำงาน การเรียนเป็นการแสดงถึงความมีวินัย 10) มีระเบียบวินัย เป็นการทำตามกฎหมาย กฎเกณฑ์ เพื่อทุกสิ่งจะได้ดำเนินไปด้วยดี 11) มีอุดมการณ์มากกว่าบุคคล รู้จักยึดประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนบุคคล 12) สุภาพเรียบร้อย มีสัมมาคารวะ อ่อนน้อมต่อผู้อาวุโสทั้งวัยวุฒิ และคุณวุฒิ 13) ทำมากกว่าพูด เป็นการทำในสิ่งที่ตนพูด และ 14) ส่งเสริมการทำ ความดี ไม่อิจฉาริษยา หรือเห็นใครดีกว่าไม่ได้

สรุปได้ว่าการปฏิบัติตนตามค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ คือ การปฏิบัติตนตามค่านิยมที่จำเป็น ประกอบด้วยค่านิยม 5 ประการ คือ 1) การพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ 2) การประหยัดและออม 3) การมีระเบียบวินัย และเคารพกฎหมาย 4) การปฏิบัติตามคุณธรรมทางศาสนา และ 5) ความรักชาติ ศาสนา กษัตริย์ ซึ่งเป็นแนวคิดของคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ อันเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และเป็นแบบอย่างที่ดีที่จะสืบทอดการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้อง

2. ความสำคัญของการปฏิบัติตนตามค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ

ศักดิ์สิทธิ์ อินทิพย์ (2546, หน้า 13) ให้ความสำคัญของการปฏิบัติตนตามค่านิยมพื้นฐาน ไว้ว่า การปฏิบัติและการประพฤติของคนเป็นตัวการทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงไป ในขณะที่เดียวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมีส่วนทำให้เกิดค่านิยมใหม่ๆ ขึ้น สังคมที่มีค่านิยมที่เหมาะสม ถูกต้อง เช่น ความซื่อสัตย์ ความขยันหมั่นเพียร ความเสียสละ ความมีระเบียบวินัย ความสามัคคี สังคมนั้นย่อมมีความเจริญก้าวหน้าอย่างแน่นอน ส่วนสังคมใดที่มีการปฏิบัติตนตามค่านิยมที่ไม่เหมาะสม เช่น ขาดระเบียบวินัย ไร้ความสามัคคี เกียจคร้าน สังคมนั้นจะเสื่อมลงและขาดความมั่นคงภายในชาติ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่สังคมจะต้องสร้างค่านิยมที่เหมาะสม และเป็นค่านิยมที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนามากที่สุด

ช่อลัดดา ดิยะบุตร (2550, หน้า 29) ให้ความสำคัญของการปฏิบัติตนตามค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ไว้ว่า การปฏิบัติตนตามค่านิยมเป็นการพัฒนาเยาวชนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา มีความรู้ ความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ใฝ่เรียนด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องมีคุณธรรมและจริยธรรม มีวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต รู้จักรักษาและส่งเสริมหน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพ กฎหมาย ความเสมอภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

ครูล้านนา.คอม (2552, มิถุนายน 5) ให้ความสำคัญของการปฏิบัติตนตามค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ไว้ว่า ความสำคัญของการการปฏิบัติตนตามค่านิยมพื้นฐาน ทำให้เป็นคนตั้งใจจริงเป็นการสร้างความมั่นใจให้แก่ตนเองและหมู่คณะตลอดถึงประเทศชาติเป็นคุณสมบัติสำคัญของคนในชาติที่เจริญแล้วยังเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นในวิถีชีวิตในสังคมประชาธิปไตย การสร้างเสริมคุณลักษณะของความเป็นผู้นำที่ดีทำให้สังคมและประเทศชาติมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย

สนธยา พลศรี, (2545, หน้า 190) ว่า แนวคิดเรื่องความจำเป็นพื้นฐานของระบบสังคมว่า ระบบการกระทำทางสังคมมีความต้องการจำเป็นพื้นฐาน 4 ประการ คือ การบรรลุเป้าหมาย การปรับตัว การบูรณาการ และการใช้กฎระเบียบเพื่อจัดการกับความตึงเครียด ดังนี้ 1) ระบบสังคมจะต้องมีเป้าหมายและดำเนินการไปเพื่อบรรลุเป้าหมาย เพื่อความอยู่รอดของสมาชิกในสังคมจะอยู่ได้อย่างมีความสุขต้องถ่ายทอดเป้าหมายของสังคมไปสู่สมาชิก มีการดำเนินการไปสู่เป้าหมายและการควบคุมทำให้สมาชิกได้ปฏิบัติไปสู่เป้าหมายนั้น 2) ระบบสังคมต้องมีการปรับตัว การปรับตัวมีความจำเป็นและสำคัญต่อความสัมพันธ์ระหว่างกันมากต้องคิดหาเทคนิควิธีการต่างๆ ที่จะบรรลุเป้าหมายทางสังคมและเสริมสร้างพลังต่างๆ ภายในระบบให้ดีขึ้น 3) ระบบสังคมจะต้องมีการบูรณาการรวมหน่วยหรือผสมผสานส่วนต่างๆ เข้าด้วยกันเพื่อสร้างความเข้าใจในระบบ ช่วยให้มีการทำงานกันอย่างต่อเนื่องเพื่อบรรลุเป้าหมายของสังคมและป้องกันภาวะความตึงเครียดที่อาจจะเกิดขึ้นได้ และ 4) ระบบสังคมจะต้องมีการจัดการกับความ

ตั้งเครียดโดยใช้กฎ ระเบียบต่าง ๆ เพื่อให้สังคมมีคุณภาพ ได้แก่ สถาบันทางศาสนา จากแนวคิดดังกล่าวอธิบายถึงความจำเป็นพื้นฐานของระบบ 4 ประการ คือ เป้าหมาย การปรับตัว การบูรณาการ และการใช้กฎระเบียบเพื่อจัดการความตึงเครียด ที่จะส่งผลต่อระบบการกระทำทางสังคมเพราะในระบบจำเป็นต้องมีระบบดังกล่าว เพื่อให้สังคมมีโครงสร้างที่สมดุลกัน

จากที่นักการศึกษาได้กล่าวถึงความสำคัญของการปฏิบัติตนตามค่านิยมพื้นฐาน พอสรุปได้ คือการปฏิบัติตนตามค่านิยมพื้นฐานนั้นเป็นการปฏิบัติตนที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา เป็นการปฏิบัติตนเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา รวมไปถึงเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรม และจริยธรรม มีวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิต และรู้จักปฏิบัติตนในการเป็นผู้นำที่ดี

3. แนวคิดในการปฏิบัติตนตามค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ

1. การพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ

1.1 ความหมายของการพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และ มีความรับผิดชอบ

สุพัตรา สุภาพ (2542, หน้า 38) กล่าวถึง การพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ หมายถึง การรู้จักหารายได้ หาทรัพย์สินไว้เลี้ยงตนเองได้ โดยไม่เป็นการแก่คนอื่น แม้ในระหว่างยังเป็นเด็กและยังต้องพึ่งพาผู้ใหญ่ก็ตาม เช่น พ่อแม่ให้เงินใช้จ่ายส่วนตัวก็ต้องใช้จ่ายให้พอ เป็นการรู้จักสร้างอนาคต ไม่คิดพึ่งพาผู้อื่นตลอดเวลา หากใครรู้จักช่วยตนเองแล้ว คนนั้นจะเป็นบุคคลที่ไม่ทอดย้อต่ออุปสรรค ต่อความยากลำบากซึ่งจะทำให้เกิดการขยันหมั่นเพียร มีมานะอดทน ช่วยไม่ให้เกิดความทอดย้อ สามารถฟันฝ่าอุปสรรคที่ขวางกั้น อันเป็นบ่อเกิดของความสำเร็จ หรือปรับปรุงตนเองให้ดียิ่งขึ้นซึ่งก็เท่ากับการสร้างคนให้มีความรับผิดชอบ คือ รู้จักหน้าที่ที่ตนเองต้องกระทำต้องปฏิบัติ ไม่นึกถึงแต่สิทธิเพียงอย่างเดียว เช่น เป็นนักเรียนมีสิทธิที่จะมาเรียนหนังสือในโรงเรียน ความรับผิดชอบของการเป็นนักเรียนคือ ต้องมาเรียนให้สม่ำเสมอ ไม่หนีโรงเรียน ความรับผิดชอบจึงเป็นการกระทำที่ควรกระทำหรือต้องกระทำตามสถานภาพ (ตำแหน่ง) ของบุคคลหนึ่ง ๆ เช่น มีสถานภาพเป็นตำรวจ ความรับผิดชอบคือการอยู่เวรยามตามหน้าที่ หรือการจับผู้ร้าย เป็นครูมีความรับผิดชอบ คือ การสอนหนังสือ ให้นักเรียนได้รับความรู้มากที่สุด ความรับผิดชอบนี้รวมถึงการเคารพกฎระเบียบ มีน้ำใจนักกีฬา กล้ายอมรับผิด และพยายามปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องให้ดีขึ้น

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546, หน้า 166) กล่าวถึงความหมายของความขยันหมั่นเพียร หมายถึง การทำงานอย่างขยันแข็ง ปกติ สม่ำเสมอ ไม่ปล่อยปละละเลย ความรับผิดชอบ หมายถึง การมีความสำนึกและการปฏิบัติหน้าที่ของตนทั้งที่เป็นภารกิจส่วนตัว ภารกิจที่ได้รับมอบหมาย และภารกิจทางสังคม โดยจะต้องกระทำจนบรรลุผลสำเร็จไม่หลีกเลี่ยงภาระดังกล่าว และยอมรับผลในการกระทำของตน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542, (2546, หน้า 944) กล่าวถึงความหมายของความรับผิดชอบ คือ การยอมรับทั้งที่ดีและไม่ดีในภารกิจในกิจการที่ตนทำลงไปหรือที่อยู่ในความดูแลของตน ความภาคภูมิใจของประชาชนที่มีต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และการปกครอง ประเทศชาตินั้นจะบังเกิดขึ้นได้ก็โดยที่ประชาชนทุกระดับมีค่านิยมในการพึ่งตนเองขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ

กรมวิชาการ (2545ข, หน้า 29-30) กล่าวถึงการพึ่งตนเอง และมีความขยันหมั่นเพียร สามารถดูได้จากพฤติกรรม ดังนี้ 1) เคารพตนเอง 2) ศึกษาความรู้อยู่เป็นนิจ 3) ฝึกฝนตนเองให้มีความสามารถและความชำนาญ 4) ใช้ความรู้ความสามารถของตนเองให้เต็มที่ ก่อนจะขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น 5) มีความเข้มแข็งอดทน และไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคและปัญหาทั้งปวง 6) การตอบรับการทำงาน พุด หรือแสดงกิริยาท่าทางว่ายอมรับ เต็มใจพึงพอใจที่จะทำงานที่มอบหมาย 7) อาสาทำงาน พุด หรือแสดงกิริยาท่าทางว่าต้องการทำงานหนึ่งงานใดและไม่ใช่งานที่ได้รับมอบหมายโดยตรง 8) ทันทที่ไม่ผัดวันประกันพรุ่ง ลงมือทำงานทันทีโดยไม่ปล่อยให้วันเวลาผ่านไปอย่างไรประโยชน์ และ 9) ทำงานอย่างต่อเนื่อง ทำงานที่ได้เริ่มต้นไว้แล้ว อย่างต่อเนื่องและสำเร็จตามเป้าหมาย

อนันต์ เกตุวงศ์ (2545, หน้า 37-38) กล่าวว่ากรพึ่งตนเองหมายถึง การมีอิสระในการตัดสินใจและสามารถระดมทรัพยากรของสังคมมาใช้ตามความคิดและแนวทางของตนเองได้ ทั้งยังหมายถึง การปฏิเสธหลักการจัดสรรทรัพยากรของผู้อื่นอย่างเอาเปรียบด้วยว่า ปัจจัยสำคัญของการพึ่งตนเองคือประเทศกำลังพัฒนาจะต้องกำหนดแนวคิดและนโยบายในการพัฒนาโดยอาศัยความเป็นจริงทางเศรษฐกิจและสังคมของตนเองเป็นพื้นฐานมากกว่าจะไปเอามาจากประเทศพัฒนาแล้ว

ศักดิ์สิทธิ์ อินทิพย์ (2546, หน้า 43) ได้ให้ความหมายของการพึ่งตนเอง ความขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบว่า การพึ่งตนเอง ความขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบตามสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ที่กำหนดไว้ว่า เป็นค่านิยมประการแรกของค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ค่านิยมข้อนี้มุ่งที่จะส่งเสริมพัฒนาแนวทางการดำเนินชีวิตของคนไทยให้มีความขยันหมั่นเพียรและรับผิดชอบในการประกอบอาชีพ เพื่อให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจในครอบครัว สามารถพึ่งตนเองได้อันจะนำความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชาติในที่สุด และเพื่อให้สังคมอยู่ได้อย่างสันติสุขทั่วกันการพึ่งตนเอง หมายถึงการที่บุคคลมีความเชื่อมั่นในความสามารถทำกระทำการใดๆ ให้สำเร็จได้ด้วยตนเอง สามารถดำรงชีพอยู่ได้โดยราบรื่น ไม่เดือนร้อน สามารถหาปัจจัยที่จำเป็นในการดำรงชีพมาได้ด้วยความสามารถของตนเองไม่เป็นภาระให้ผู้อื่นต้องคอยอุปถัมภ์หรือสงเคราะห์ ขยันหมั่นเพียร หมายถึง ความมีมานะพยายามในการประกอบกิจการที่สุจริตด้วยความขยันขันแข็ง อดทน เอาใจใส่ อยู่เป็นนิจและเสมอต้นเสมอปลาย โดยใช้สติปัญญาเพื่อให้งานที่ทำบรรลุผลสำเร็จภายในเวลาอันสั้น

และได้รับผลดีสูงสุด นอกจากนั้นยังรู้จักใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ ได้ผลงานดีที่สุสุด และรู้จักใช้เวลาว่างอย่างมีคุณค่า

โสมณ อาเล็ค (2549, หน้า 38) ได้ให้ความหมายของค่านิยมที่ควรยึดถือ และปฏิบัติไว้เกี่ยวกับการพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบว่าการพึ่งตนเองคือการรู้จักหารายได้ หาทรัพย์สินไว้เลี้ยงตัวเองได้ โดยไม่เป็นภาระแก่คนอื่น แม้ในระหว่างยังเป็นเด็กและต้องพึ่งพาผู้ใหญ่ก็ตาม เช่นพ่อแม่ให้เงินใช้จ่ายส่วนตัวก็ต้องใช้เงินให้พอ ไม่ขอเพิ่มเติมจนเป็นภาระแก่พ่อแม่ เป็นการรู้จักสร้างตัวสร้างอนาคต ไม่คิดพึ่งพาผู้อื่นตลอดเวลา หากใครรู้จักช่วยตัวเองแล้วคนๆ นั้นจะเป็นบุคคลที่ไม่ทอดยถ่ต่ออุปสรรคต่อความยากลำบาก ซึ่งจะทำให้เกิดการขยันหมั่นเพียรมีมานะอดทนช่วยไม่ให้เกิดความท้อถอย สามารถฝ่าฟันอุปสรรคที่ขวางกั้น อันเป็นบ่อเกิดของความสำเร้งหรือปรับปรุงตนเองให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งก็เท่ากับสร้างคนให้มีความรับผิดชอบ คือรู้จักหน้าที่ที่ตนเองต้องกระทำต้องปฏิบัติไม่นึกถึงสิทธิเพียงอย่างเดียว เช่น เป็นนักเรียนมีสิทธิที่จะมาเรียนหนังสือที่โรงเรียน ความรับผิดชอบของการเป็นนักเรียน คือต้องมาเรียนให้สม่ำเสมอ ไม่หนีโรงเรียน ความรับผิดชอบจึงเป็นการกระทำที่ควรกระทำตามสถานภาพ ตำแหน่งของบุคคลหนึ่งๆ เช่นมีสถานภาพเป็นตำรวจ ความรับผิดชอบคืออยู่เวรตามหน้าที่ จับผู้ร้าย เป็นครูความรับผิดชอบคือ การสอนนักเรียนให้มีความรู้และดูแลนักเรียนให้ดีที่สุด ความรับผิดชอบนี้รวมถึงการเคารพในกฎเกณฑ์ มีใจเป็นนักกีฬา กล้ารับผิดชอบ เช่น หากคนทำอะไรผิดไปก็กล้ารับผิดชอบในสิ่งที่ตนได้พลาดไป และพยายามปรับปรุงแก้ไขข้อดั่งกล่าวให้ดีขึ้น

กล่าวโดยสรุปจากภนักการศึกษาได้ว่า ความหมายของการพึ่งตนเอง ความขยันหมั่นเพียร และ มีความรับผิดชอบ หมายถึง การทำงานอย่างขยันขันแข็ง ปกติสม่ำเสมอ ไม่ปล่อยปละ มีความสำนึกและการปฏิบัติหน้าที่ของตนทั้งที่เป็นภารกิจส่วนตัว ภารกิจที่ได้รับมอบหมาย และภารกิจทางสังคม โดยจะต้องกระทำจนบรรลุผลสำเร้ง มีความเชื่อมั่นในความสามารถกระทำกรใดๆ ให้สำเร้งได้ด้วยตนเอง สามารถดำรงชีพอยู่ได้โดยราบรื่น ไม่เดือนร้อน สามารถหาปัจจัยที่จำเป็นในการดำรงชีพมาได้ด้วยความสามารถของตนเอง ไม่เป็นภาระให้ผู้อื่น ประพฤติปฏิบัติงานต่างๆ ด้วยความเต็มใจและเอาใจใส่ระมัดระวังที่จะทำงานและติดตามผลงานที่ทำไปแล้วเพื่อปรับปรุงแก้ไขสำเร้งด้วยดี ยอมรับในสิ่งที่ตนเองกระทำลงไปทั้งในด้านที่เป็นผลดีและผลเสีย รู้จักหน้าที่ที่ตนเองต้องกระทำมีอิสระในการตัดสินใจและสามารถระดมทรัพยากรของสังคมมาใช้ตามความคิดและแนวทางของตนเองได้มีอารมณ์มั่นคง และมีความรับผิดชอบต่อพฤติกรรมของตน

1.2 ความสำคัญของการพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ

จันทรภา พวงยอด (2543, หน้า 3) ได้กล่าวว่ความสำคัญของความรับผิดชอบ หมายถึง พฤติกรรมหรือการกระทำของนักเรียนที่แสดงออกถึงความมุ่งมั่นตั้งใจ

ปฏิบัติตนตามกฎระเบียบของโรงเรียน การปฏิบัติตนในการเรียน การยอมรับผลการกระทำของตนเอง

ลั่วน สายยศ, และอังคณา สายยศ (2543, หน้า131-132) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการพึ่งตนเอง ความขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบว่า การพึ่งตนเอง ความขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบต้องมีการฝึกฝนตนเองให้มีความสามารถและความชำนาญ ใช้ความสามารถของตนเองให้เต็มที่ก่อนขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น รู้จักการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ รู้จักการคิดชอบ ทำชอบ และแก้ปัญหาได้ ขวนขวายประกอบอาชีพสุจริต ไม่เลือกงาน รู้จักรับผิดชอบ ต่อตนเอง ต่อส่วนรวม ต่อหน้าที่และการกระทำ รวมถึงการปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จเรียบร้อย

ศักดิ์สิทธิ์ อินทิพย์ (2546, หน้า19) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการพึ่งตนเอง ความขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ ว่า การที่บุคคลมีความเชื่อมั่นในความสามารถที่จะกระทำการใดๆ ให้สำเร็จได้ด้วยตนเอง ดำรงชีวิตได้อย่างราบรื่น ไม่เป็นภาระให้ผู้อื่น มีความสำนึกในการปฏิบัติหน้าที่ของตนเองทั้งที่เป็นภารกิจส่วนตัว ภารกิจที่ได้รับมอบหมาย และภารกิจของสังคม และยอมรับในการผลการกระทำของผู้อื่น มีความภาคภูมิใจในความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และการปกครองประเทศจะบังเกิดขึ้นได้ ก็โดยที่ประชาชนทุกระดับมีค่านิยมในการพึ่งตนเอง ความขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ

เรณู แดงไทย (2547, หน้า 32) กล่าวว่า ความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่เกิดจากการฝึกฝนตั้งแต่ในวัยเด็ก คุณลักษณะนี้จะพัฒนาขึ้นเรื่อยๆ ในระยะแรกๆ ของชีวิตเด็กยังช่วยตนเองไม่ได้ ต้องอาศัยผู้อื่นตลอดเวลา แต่เมื่อโตขึ้นจะมีความสามารถด้านต่างๆ เพิ่มขึ้น และช่วยเหลือตนเองได้มากขึ้นทีละน้อย การฝึกฝนให้เด็กมีความรับผิดชอบถ้าฝึกโดยการใช้อำนาจมากเกินไป ความสามารถของเด็กก็จะเกิดการดิ่ง ไม่มีการยืดหยุ่น ทำให้เกิดความเครียดขึ้น แต่ในทางกลับกันหากปล่อยเกินไป เด็กก็จะไม่เกิดการพัฒนาในด้านของความรับผิดชอบ

นิธินันท์ ไคกคาม (2547, หน้า45) กล่าวว่าความสำคัญของการพึ่งตนเอง หมายถึง การที่บุคคลสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยตนเองโดยไม่เป็นภาระผู้อื่น มีอิสระในการคิด และตัดสินใจด้วยตนเอง

แอนนา เจริญรุ่งสกล (2548, หน้า 11-17) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบว่า การพึ่งตนเองหมายถึง การเคารพตนเอง เชื่อมั่นในความสามารถที่จะกระทำการใดๆ ให้สำเร็จได้ด้วยตนเอง ด้านความขยันหมั่นเพียรหมายถึงการปฏิบัติหน้าที่การทำงานและการประกอบอาชีพที่สุจริตอย่างกระตือรือร้นด้วยความมานะอดทน ส่วนความรับผิดชอบ หมายถึง การมีความมุ่งมั่นตั้งใจปฏิบัติหน้าที่การทำงานให้บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย ยอมรับผลการกระทำนั้นและพยายามปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น

จิรวดี ชุมพล (2549, หน้า 37) สรุปได้ว่า ความรับผิดชอบเป็นสิ่งสำคัญที่ควรปลูกฝังหรือเสริมสร้างให้กับเด็ก โดยเสริมสร้างตั้งแต่เล็กๆ จากที่บ้านจนถึงโรงเรียน โดยเริ่มจากการให้ทำในางานง่ายๆ ที่เหมาะสมกับวัยและความสามารถของแต่ละบุคคล เมื่อมอบหมายให้ทำแล้ว ก็ควรให้เด็กได้รับผิดชอบอย่างเต็มที่ เพื่อให้มีประสบการณ์ในการทำงานด้วยตนเอง ทั้งนี้เพราะบุคคลที่มีความรับผิดชอบ จะมีความเพียรพยายาม อดทนและตั้งใจทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้และการรับผิดชอบนี้ยังทำให้เด็กรู้จักพึ่งพาตนเอง ก่อนที่จะไปพึ่งพาผู้อื่น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542, หน้า 52) กล่าวในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ว่าการพึ่งตนเอง หมายถึง การยอมรับและเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง ที่กระทำการใดๆ ได้อย่างถูกต้องและสำเร็จได้ด้วยตนเอง ไม่เป็นภาระหรือปัญหาแก่ผู้อื่น ขยันหมั่นเพียรหมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ที่งานและการประกอบอาชีพสุจริต อย่างกระตือรือร้น และตั้งใจจริงให้สำเร็จด้วยความมานะ อดทน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคและแสวงหาความรู้เพิ่มเติม

กัลป์ดุง, และคนอื่นๆ (Galtung, et al, 1980, pp. 11-40) กล่าวว่า การพึ่งตนเองเป็นรูปแบบใหม่ของความพยายามต่อสู้กับการครอบงำเพื่อให้หลุดพ้นจากการพึ่งพา ด้วยวิธีการช่วยเหลือตนเอง การพึ่งพาตนเองมิใช่การอยู่อย่างโดดเดี่ยวหรือปิดกั้นตนเองจากสังคม แต่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วม การติดต่อสัมพันธ์กัน การพึ่งพาซึ่งกันและกัน การร่วมมืออย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน มีความเป็นอิสระในการคิด การกระทำ การตัดสินใจในการเลือก การพึ่งพาตนเองเกิดได้จากการผสมผสานขององค์ประกอบต่างๆ ดังนี้ 1) ความมั่นใจในตนเอง หรือความศรัทธาค่ค่านิยมวัฒนธรรมและการยอมรับในความสามารถของตนเอง 2) ความพอเพียงในตนเองโดยสามารถจัดหาเพื่อตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานได้อย่างพอเพียง 3) ความไม่กลัว และ 4) ความยืดหยุ่นในการต่อสู้กับปัญหาและอุปสรรคภายนอกได้

สรุปได้ว่าความสำคัญของการพึ่งตนเอง ความขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ หมายถึง การที่บุคคลสามารถกระทำการใดๆ ให้สำเร็จได้ด้วยตนเอง มีความมุ่งมั่น มานะอดทน ยอมรับในการกระทำของผู้อื่น และรู้จักปรับปรุงการกระทำของตนเอง

1.3 ขอบเขตของการพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2544, หน้า 11-12) ได้กล่าวถึงขอบข่ายของการพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบว่า ความรับผิดชอบเป็นการแสดงออกถึงความมุ่งมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ของนักเรียนทั้งในสถานที่ศึกษาเล่าเรียนในสถานศึกษา และนอกสถานศึกษาซึ่งประกอบด้วยพฤติกรรม ดังนี้ 1) เอาใจใส่และพากเพียรในการทำงาน 2) ยอมรับในการกระทำของตนเอง 3) ช่วยเหลืองานส่วนรวมด้วยความเต็มใจ 4) รู้จักหน้าที่และปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ดีที่สุด 5) ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น 6) ตรงต่อ

เวลา 7) เคารพต่อ ระเบียบ และกฎเกณฑ์ 8) ดูแลรักษาสิ่งของของส่วนรวมเสมือนเป็นของตน และ 9) สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

กมลวาทน์ วันวิชัย (2545, หน้า 10) กล่าวถึงลักษณะของบุคคลที่มีความสามารถในความรับผิดชอบสูงไว้ว่า คือ บุคคลที่รับผิดชอบในหน้าที่ที่มีความยากนั้น หากเพียง ถือศักดิ์ศรี ยึดมั่นในกฎเกณฑ์ ลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบต่ำคือ คนที่ถือความสะดวกเป็นเกณฑ์ มักหลีกเลี่ยงข้อบังคับ

จิรวดี ชุมพล (2549, หน้า 10-11) ว่าการพึ่งตนเอง หมายถึง การเคารพตนเอง เชื่อมั่นในความสามารถที่จะกระทำการใดๆ ให้สำเร็จได้ด้วยตนเอง และไม่ทำตัวให้เป็นปัญหา หรือเป็นภาระแก่ผู้อื่นหรือหมู่คณะและได้กำหนด ขอบข่ายของการพึ่งตนเองไว้ 3 ด้านคือ 1) การพึ่งตนเองด้านการปฏิบัติการกิจต่างๆ ในชีวิตประจำวัน หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติการกิจต่างๆ ในชีวิตประจำวันของคนให้สำเร็จได้ด้วยตนเอง ไม่ทำตัวให้เป็นปัญหาหรือเป็นภาระแก่ผู้อื่น เช่น สามารถอาบน้ำแต่งตัวเองได้ อยู่ตามลำพังได้ และช่วยเหลือตนเองเมื่อพ่อแม่ไม่อยู่รู้จักบริการตัวเองในการรับประทานอาหาร สามารถซ่อมแซมเครื่องใช้ของคนที่ยารุคเสียหายได้ด้วยตนเอง 2) การพึ่งตนเองด้านการศึกษาเล่าเรียน หมายถึง ความสามารถในการศึกษาเล่าเรียนให้สำเร็จลงได้ด้วยตนเอง ยอมรับ และเคารพในตนเอง มีความคิดอุดมการณ์และความเชื่อมั่นรู้จักใช้ความสามารถของคนที่มีอยู่เพื่อการศึกษาค้นคว้า และทำงานให้สำเร็จตามความประสงค์รวมทั้งพยายามเพิ่มพูนความรู้ความสามารถของตนยิ่งขึ้น และ 3) การพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ หมายถึง ความสามารถในการช่วยเหลือตนเองในด้านเงินทองรู้จักหารายได้ในทางสุจริตสำหรับใช้จ่าย ตลอดจนรู้จักเลือกและใช้เครื่องอุปโภคบริโภคอย่างคุ้มค่าอย่างแท้จริง

อดุลย์ศักดิ์ ทองดี (2546, หน้า 21) กล่าวว่า ความรับผิดชอบมิใช่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ การที่จะทำให้บุคคลเกิดความสำนึกในความรับผิดชอบเป็นคติประจำใจ จะต้องมีการฝึกฝนและปลูกฝังตั้งแต่เด็ก โดยใช้เวลาพัฒนาให้เหมาะสมกับวัยเด็กโดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการเป็นพลเมืองของสังคม การช่วยเหลือผู้อื่น การสร้างมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่น

วรการ กมลเลิศ (2547, หน้า 26) ได้กล่าวว่า ความรับผิดชอบหมายถึง การที่บุคคลประพฤติปฏิบัติงานต่างๆ ด้วยความเต็มใจและเอาใจใส่ระมัดระวังที่จะทำงานและติดตามผลงานที่ทำไปแล้วเพื่อปรับปรุงแก้ไขสำเร็จด้วยดี ยอมรับในสิ่งที่ตนเองกระทำลงไปทั้งในด้านที่เป็นผลดีและผลเสีย อีกทั้งยังไม่ปิดภาระหน้าที่ของตนเองให้กับผู้อื่น

สรุปได้ว่า การพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และความรับผิดชอบ หมายถึง การทำงานอย่างขันแข็ง ปกติ สม่าเสมอ ไม่ปล่อยปละ มีความสำนึกและการปฏิบัติหน้าที่ของตน ทั้งที่เป็นภารกิจส่วนตัว ภารกิจที่ได้รับมอบหมาย และภารกิจทางสังคม โดยจะต้องกระทำจนบรรลุผลสำเร็จ มีความเชื่อมั่นในความสามารถทำการใดๆ ให้สำเร็จได้ด้วยตนเอง สามารถดำรงชีพอยู่ได้โดยราบรื่น ไม่เดือนร้อน สามารถหาปัจจัยที่จำเป็นในการดำรงชีพมาได้ด้วย

ความสามารถของตนเอง ไม่เป็นภาระให้ผู้อื่น ประพฤติปฏิบัติงานต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ และเอาใจใส่ระมัดระวังที่จะทำงานและติดตามผลงานที่ทำไปแล้วเพื่อปรับปรุงแก้ไขสำเร็จด้วยดี ยอมรับในสิ่งที่ตนเองกระทำลงไปทั้งในด้านที่เป็นผลดีและผลเสีย รู้จักหน้าที่ที่ตนเองต้องกระทำมีอิสระในการตัดสินใจและสามารถระดมทรัพยากรของสังคมมาใช้ตามความคิดและแนวทางของตนเองได้ มีอารมณ์มั่นคง และมีความรับผิดชอบต่อพฤติกรรมของตน โดยมีขอบเขตดังนี้ 1) เอาใจใส่และพากเพียรในการทำงาน 2) ยอมรับในการกระทำของตนเอง 3) ช่วยเหลืองานส่วนรวมด้วยความเต็มใจ 4) รู้จักหน้าที่และปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ดีที่สุด 5) เคารพสิทธิผู้อื่น 6) ตรงต่อเวลา 7) เคารพต่อ ระเบียบ และกฎเกณฑ์ 8) ดูแลรักษาสิ่งของของส่วนรวมเสมือนเป็นของตนเอง 9) สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ 10) เชื่อมมั่นในความสามารถที่จะกระทำการใด ๆ ให้สำเร็จได้ด้วยตนเอง 11) ความสามารถในการปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันของตนเองให้สำเร็จได้ด้วยตนเอง 12) ยอมรับ และเคารพในตนเอง และ 13) รู้จักใช้ความสามารถของตนเองที่มีอยู่เพื่อการศึกษา ค้นคว้า และทำงานให้สำเร็จตามความประสงค์

2. การประหยัดและออม

2.1 ความหมายของการประหยัดและออม

สุขใจ น้ำผุด (2541, หน้า 8-12) ให้ความหมายของการประหยัดและออม คือ การใช้จ่ายเงินอย่างรู้ค่า คิดก่อนซื้อ และการที่รับเข้ามามากกว่าจ่ายออกไป เงินส่วนที่เหลือเก็บไว้เรียกว่าเงินออม สะสมมากเข้ากลายเป็นเงินก้อนใหญ่ใช้ประโยชน์ยามจำเป็น เด็ก ๆ จะต้องลองหัดวางแผนการใช้จ่ายเงินง่าย ๆ ด้วยการรู้จักกำหนดเป้าหมายทางการเงินระยะสั้น และเป้าหมายทางการเงินระยะยาว จากนั้นควบคุมการใช้จ่ายให้เป็นไปตามเป้าหมาย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546, หน้า 666) กล่าวถึงความหมายของการประหยัด คือ การยับยั้ง ระมัดระวัง การรู้จักใช้ทรัพย์สิน เวลา ทรัพยากร และพลังงานที่มีอยู่หรือที่หาได้เท่าที่จำเป็นต่อการช่วยให้ชีวิตดำรงอยู่อย่างมีความสุข การออม คือ การเก็บรักษา ดูแล สะสมและสงวนไว้ซึ่งทรัพย์สิน เวลา ทรัพยากรและพลังงานที่เหลือจากการใช้เท่าที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต สำหรับการสร้างความมั่นคงในทรัพย์สิน ทรัพยากร และสำรองไว้ใช้ในคราวจำเป็น ส่วนการออมเวลาสำหรับการทำงานอื่น ๆ มีพลังงานเหลือไว้ใช้ได้ นาน ๆ จนกว่าจะสามารถหาพลังงานอื่นมาทดแทนได้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546, หน้า 1344) กล่าวถึงความหมายของการออม คือ การเก็บหอมรอมริบ การประหยัด และออม เป็นเรื่องที่ทุกคนพึงปฏิบัติคู่กันไปเสมอ เพราะการประหยัดเพียงอย่างเดียวโดยไม่รู้จักการออม ย่อมไม่ทำให้ทรัพยากร เวลา และพลังงาน ที่เหลืออยู่มีประโยชน์เท่าที่ควร อาจกลายเป็นทรัพยากรที่สูญเปล่า ทุกคนจึงควรประพฤติปฏิบัติตนให้มีลักษณะนิสัยประหยัด และออมอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งจะเป็นส่วนสำคัญยิ่งต่อการสร้างเสริมความมั่นคงทางเศรษฐกิจทั้งของส่วนตน สังคม และประเทศชาติ

สุพัตรา สุภาพ (2542, หน้า 39) ได้ให้ความหมายของการประหยัดและออมว่า การประหยัด คือ การรู้จักการใช้จ่ายในทางที่ถูกที่ควร การประหยัดเป็นการสอนคนให้มีความละเอียดรอบคอบ มีระเบียบวินัย มีความระมัดระวัง การประหยัดจึงเป็นการรู้จักใช้เงินและสิ่งของให้เป็นประโยชน์ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ การประหยัดจึงช่วยให้รู้จักการวางแผนในการใช้เงินและสิ่งของให้คุ้มค่าและเหมาะสม ซึ่งเท่ากับเป็นการออม การออม คือ การรู้จักถนอม สงวน เก็บงำ เพื่อจะได้มีโอกาสเก็บสะสมให้มีมากขึ้น หรือสามารถสร้างหลักฐานให้มั่นคงต่อไปในวันข้างหน้า การประหยัดและการออมจึงเป็นผลดีแก่ตนเองและครอบครัว และชาติในที่สุด

โสภณ อาเลิศ (2549, หน้า 14) ได้ให้ความหมายของค่านิยมที่ควรยึดถือและปฏิบัติไว้เกี่ยวกับการประหยัดและออมว่า การประหยัดคือ การรู้จักใช้จ่ายในทางที่ถูกที่ควร การประหยัดเป็นการสอนคนให้มีความละเอียดรอบคอบ มีระเบียบวินัย มีความระมัดระวัง เช่น เสื้อผ้าเก่าขาดก็รู้จักนำมาปะชุน กินอาหารไม่หมดก็รู้จักอุ้มเก็บไว้กินในมือต่อไป เป็นต้น การประหยัดจึงเป็นการรู้จักใช้เงินและสิ่งของให้เป็นประโยชน์ให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นได้ การประหยัดจึงช่วยให้รู้จักวางแผนในการใช้เงินและสิ่งของให้คุ้มค่าและเหมาะสม ซึ่งก็เท่ากับเป็นการ ออม คือการรู้จักถนอม สงวน เก็บงำ เพื่อจะได้มีโอกาสเก็บสะสมให้มีมากขึ้น หรือสามารถสร้างหลักฐานให้มั่นคงต่อไปในวันข้างหน้า เช่น ถ้าไม่มีบ้าน ก็ต้องพยายามเก็บเงินเพื่อสามารถจะใช้เงินนั้นผ่อนบ้านหรือเช่าซื้อ จะได้มีบ้านของตัวเอง ไม่ต้องเช่าหรืออาศัยใครอยู่ตลอดไป

มารีเยะ ยีสมัน (2549, หน้า 54) ได้ให้ความหมายของการประหยัดและออม คือ การรู้จักใช้ รู้จักออมทรัพย์สิน เวลา ทรัพยากรทั้งส่วนตนและสังคมตามความจำเป็นให้เกิดประโยชน์ และคุ้มค่าที่สุด รวมทั้งรู้จักการดำรงชีวิตให้เหมาะสมกับสภาพฐานะความเป็นอยู่ส่วนตนและสังคม

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554, หน้า 5) กล่าวถึงการประหยัดและออม หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพย์สิน ทรัพยากรทั้งส่วนตัว และของสังคมตามความจำเป็นให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่ามากที่สุด รวมทั้งรู้จักการดำรงชีวิตให้เหมาะสมกับสภาพฐานะความเป็นอยู่ส่วนตัวและสังคม

สรุปความหมายของการประหยัดและออม หมายถึงการใช้จ่ายเงินอย่างรู้ค่า คิดก่อนซื้อ การยับยั้ง ระมัดระวัง การรู้จักใช้ทรัพย์สิน เวลา ทรัพยากร และพลังงานที่มีอยู่หรือที่ทำได้เท่าที่จำเป็น เก็บรักษา ดูแล สะสมและสงวนไว้ซึ่งทรัพย์สิน เวลา ทรัพยากรและพลังงานที่เหลือจากการใช้เท่าที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตให้เกิดประโยชน์ และคุ้มค่าที่สุด รวมไปถึงการเก็บหอมรอมริบ การรู้จักการใช้จ่ายในทางที่ถูกที่ควร รู้จักถนอม สงวน เก็บงำ เพื่อจะได้มีโอกาสเก็บสะสมให้มีมากขึ้น รู้จักการดำรงชีวิตให้เหมาะสมกับสภาพฐานะความเป็นอยู่ส่วนตัวและสังคม

2.2 ความสำคัญของการประหยัดและออม

จินดนา โปซึ่งาม (2548, หน้า 9-12) ได้กล่าวถึงความสำคัญในการประพฤติปฏิบัติที่เกี่ยวกับการประหยัดและออมว่า ต้องมีความพอดีในการบริโภคและเว้นการผ่านสิ่งของที่เกินความจำเป็น รู้จักใช้ทรัพยากรและเวลาให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

เพ็ญพิชชา เอื้อสังข์ผล (2549, หน้า 28) กล่าวถึงความสำคัญของการประหยัดและออมว่า ถ้าคนทุกคนเห็นความสำคัญและเห็นคุณค่าของการประหยัดอย่างต่อเนื่องเมื่อโตขึ้นเป็นวัยรุ่นก็จะเป็นวัยรุ่นที่มีคุณภาพ รู้จักการประหยัดและออม ซึ่งก็เป็นผลต่อไปต่อครอบครัว ต่อตนเอง และประเทศชาติ

นรวิทย์ ผันเชียร (2551, หน้า 4) กล่าวถึงความสำคัญของการประหยัดและออมว่า ก็คือเงินตราที่เหลือจากการกินการใช้จ่ายตามปกติ โดยเกิดจากการที่นำรายได้ทั้งหมดไปหักลบกับรายจ่าย ซึ่งการออมเงินนั้น ล้วนเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากเป้าหมาย ความอยากได้ของบางสิ่งบางอย่างที่มีมูลค่าสูง หรือการเก็บไว้เผื่อเกิดเหตุฉุกเฉิน รวมถึง การเก็บไว้เพื่อนำไปใช้ลงทุนในภายหลัง ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นเหตุผลที่นำมาซึ่งการออม การประหยัดคือหนทางสำคัญที่นำไปสู่การออมที่ยั่งยืน การลดรายจ่าย โดยการงดใช้ของที่ไม่จำเป็นหรือของที่ไม่คุ้มค่า การลดค่าไฟฟ้าโดยการปิดไฟดวงที่ไม่ใช้และไม่เปิดไฟหรืออุปกรณ์ไฟฟ้าทิ้งไว้ หรือการลดค่าน้ำโดยการใช้น้ำเท่าที่จำเป็น สิ่งเหล่านี้คือรูปแบบของการประหยัด ซึ่งเป็นผลทำให้รายจ่ายลดลงซึ่งเมื่อไปหักลบกับรายได้แล้ว ก็จะทำให้ได้เงินออม ที่เพิ่มมากขึ้น อันกลายเป็นผลดีต่อการออมในระยะยาว ปัจจุบันภาครัฐต่างส่งเสริมเรื่องของการออมและการประหยัด ซึ่งเป็นหนทางสำคัญที่จะทำให้ประเทศและคนในประเทศ มีฐานะที่ยั่งยืนได้ เพราะหลังจากบทเรียนที่เกิดขึ้นจากวิกฤตเศรษฐกิจเมื่อประมาณสิบปีที่ผ่านมา ทำให้คนไทยหันมา ใส่ใจกับความประหยัดและการออมกันมากขึ้น แต่การส่งเสริมกับผลกระทบที่เกิดขึ้น กลับกลายเป็นสิ่งที่ขัดกันทางความคิดอย่างสิ้นเชิง

เชียงคำ.คอม (2552, มิถุนายน 5) กล่าวถึงความสำคัญของการประหยัดและออมว่า มีความสำคัญมาก ถือเป็นรากฐานที่สำคัญที่จะทำให้ประสบความสำเร็จในชีวิตได้ การรู้จักออมทรัพย์สิน เวลา ทรัพยากรทั้งส่วนตัวและสังคมตามความจำเป็นให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่าที่สุด รวมทั้งการรู้จักดำรงชีวิตให้เหมาะสมกับฐานะความเป็นอยู่ส่วนตัวและสังคมการระมัดระวังยับยั้งความต้องการของตนให้อยู่ในขอบเขตที่พอเหมาะพอควรวางแผนการใช้จ่ายอย่างมีสัดส่วนและมีการเก็บออม การประหยัดเวลา หมายถึง การที่นักเรียนรู้จักวางแผนการใช้เวลาของตนและใช้เวลาให้เกิดประโยชน์คุ้มค่าที่สุด หลักในการประหยัดควรปฏิบัติดังนี้ 1) กำหนดการใช้จ่ายอย่างมีระเบียบเหมาะสมกับรายได้ของคน จ่ายตามรายได้ ที่คนมีไม่ฟุ่มเฟือยให้เหลือบ้าง ให้เลือกซื้อเลือกจ่าย เลือกซื้ออาหารที่ราคาไม่แพงมีประโยชน์แก่ร่างกายคสิ่งที่ไม่จำเป็น เช่น น้ำอัดลม 2) จ่ายด้วยความรอบคอบ ซื้อแต่สิ่งที่จำเป็นต้องใช้ อย่าซื้อเพราะเอาอย่างคนอื่น อย่าซื้อเพราะเชื่อคำโฆษณา อะไรที่ควรทำได้ก็ควรทำ อย่าซื้อหรือจ้างอย่างเดียว

3) รู้จักถนอม เก็บรักษา ซ่อมแซมของใช้อย่าทิ้งขว้างให้เสียหาย ต้องรู้จักเก็บรักษาให้เป็นระเบียบให้คงทนถาวร รู้จักซ่อมแซม รู้จักดัดแปลงจะประหยัดได้มาก 4) ต้องรู้จักหารายได้เพิ่ม เพราะลำพังแต่ประหยัดเฉยๆ ยังไม่เพียงพอ ต้องรู้จักพึ่งตนเอง หารายได้ เช่น ระหว่างเรียน หรือในเวลาที่มีอยู่ เพื่อเป็นการยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของตน และควรเริ่มต้นตั้งแต่วัยเด็ก จะได้ฝึกนิสัยจะได้ไม่เป็นภาระแก่ผู้อื่น 5) การยืมหนี้ยืมสินเป็นทุกข์ที่สุดในโลก หนี้สินทั่วไปก็มี ดอกเบี้ยชำระดอกเบี้ยและผ่อนชำระเงินต้นเป็นภาระมากขึ้นได้ จริงๆ ก็อาจประพัตติในทางที่ผิดก็ได้ ฉะนั้นจึงไม่ควรก่อหนี้สินเป็นอันขาด และ6) หลีกเสี่ยงอบายมุขให้ได้ เพราะอบายมุขจะเป็นบ่อเกิดแห่งความฉิบหายจึงต้องห่างไกลอบายมุข หลักในการจ่ายทรัพย์สินต้องมีการวางแผนเป้าหมายว่าในเดือนหนึ่งๆ ต้องใช้จ่ายอะไรบ้าง เป็นจำนวนเท่าไร แล้วก็ฝึกตนเองปฏิบัติตามนั้น และมีวินัยไม่ทำอะไรตามใจ หรือใช้จ่ายเกินตัว

สรุปได้ว่า ความสำคัญของการประหยัดและออม คือ การรู้จักเห็นคุณค่าของเงิน และเวลาที่ใช้ไป ซึ่งเป็นการนำไปสู่การออมที่ยั่งยืน และเป็นรากฐานที่สำคัญยิ่งที่จะทำให้ประสบความสำเร็จในชีวิตได้

2.3 แนวทางของการประหยัดและออม

สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (2541, หน้า 69) กล่าวว่า นิสัยประหยัดมีแนวทาง 5 ประการ ดังนี้ 1) ประหยัดกิริยา คือ ระมัดระวังอาการเคลื่อนไหวของร่างกายที่ปรากฏออกมาทางอิริยาบถ ทางสรีระ และทางจรรยา มารยาทให้อยู่ในฐานะที่พอควร เป็นระเบียบวินัยดีงาม 2) ประหยัดปาก ทั้งในหน้าที่พูดหรือส่งภาษา และในหน้าที่บดเคี้ยวอาหาร กล่าวคือ รู้จักเลือกพูดคำจริง และได้ประโยชน์ ไม่พูดคำชั่ว ไม่พูดเกินตัว ส่วนประหยัดในเรื่องการกินนั้น ก็คือ ต้องรู้จักประมาณเลือกแต่อาหารที่ดี เหมาะสมกับอายุ เหมาะสมกับฤดูกาล กินแต่พอดี ไม่มากไม่น้อยจนเกินไป 3) ประหยัดความคิด คือเห็นยั้งใจไว้ไม่ให้ไปในทางชั่ว ไม่ให้ไปตามอารมณ์หรือความต้องการของร่างกาย 4) ประหยัดเวลา คือเป็นรู้จักกาลสมัย ตวนในคราวที่ควรตวน ช้าในคราวที่ควรช้า จัดสรรเวลาให้เป็น และ5) ประหยัดทรัพย์สิน คือ รู้จักใช้ทรัพย์สินให้เกิดผล รอบคอบและละเอียดถี่ถ้วน รู้จักบูรณทรัพย์สินเก่า เท่าๆ กับการหาทรัพย์สินใหม่ รู้จักการป้างรายได้ไว้ใช้ในคราวจำเป็น

กรมสามัญศึกษา (2542, หน้า 49) ได้แบ่งค่านิยมด้านการประหยัด และออมเป็น 3 ด้าน ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางปฏิบัติได้ ดังนี้ 1) การประหยัดเวลา หมายถึง การรู้จักวางแผนการใช้เวลาของตน และใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่ามากที่สุด เช่น การใช้เวลาในการศึกษาเล่าเรียน หาความรู้เพิ่มเติม 2) การประหยัดเงิน หมายถึง การรู้จักการวางแผนการใช้จ่ายเงินให้เกิดประโยชน์มากที่สุด รักษา ซ่อมแซมสิ่งของเครื่องใช้ให้ใช้งานได้ไม่ใช้อย่างฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็น และ 3) การประหยัดด้านสิ่งของเครื่องใช้ หมายถึง การรู้จักใช้สิ่งของเครื่องใช้ทั้งของตนและส่วนรวมได้อย่างเป็นประโยชน์และคุ้มค่ามากที่สุด

กรมวิชาการ (2542, หน้า 1) ได้กำหนดทักษะพื้นฐานที่จำเป็นของเด็กไทย โดยทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการทำงาน ประกอบด้วย ความขยัน อดทน ประหยัด และออม ซึ่งเกิดจากการค้นคว้าเพิ่มเติมพบว่าในหลักสูตรการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาปีที่ 2 ขึ้นไป กำหนดให้มีเนื้อหาสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบบัญชีขั้นพื้นฐาน การบันทึกรายรับ - รายจ่าย จัดให้มีกิจกรรมสร้างสรรค์ในการทำงานอาชีพ เพื่อให้รู้จักการลงทุนอย่างง่าย ๆ เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ ทดลอง และมีประสบการณ์ในการหารายได้ จัดระบบการใช้จ่ายเพื่อจะให้เห็นคุณค่าของการประกอบอาชีพ

ธนาคารแห่งประเทศไทย (2542, หน้า 4) ได้กำหนดแนวทางการใช้เงินที่ถูกต้อง คือ การใช้เงินอย่างประหยัด ไม่ใช้สิ่งของที่ไม่จำเป็นหรือไม่มีประโยชน์ มีการบันทึกรายรับ รายจ่ายทุกรายการ เพื่อให้รู้ว่าในวันหนึ่ง ๆ หรือเดือนหนึ่ง ๆ ใช้จ่ายอะไรไปบ้าง และสามารถเก็บออมเงินได้หรือไม่ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ของการวางแผนการดำเนินชีวิตที่มีคุณภาพ และเสนอแนะวิธีการออมไว้หลายทาง เช่น 1) ผากไว้กับธนาคาร 2) ซื้อสลากออมสิน เป็นต้น

สงกรานต์ จิตสุทธิภากร (2544, หน้า 21-44) กำหนดกฎในการใช้จ่าย เพื่อไม่ให้พบความจนอย่างเด็ดขาด ดังนี้ 1) จงใช้เงินให้น้อยกว่าที่หามาได้ มี 3 แนวทางปฏิบัติ คือ แนวทางที่ 1.1) คงเงินเดือนไว้และปรับค่าใช้จ่ายให้น้อยลง แนวทางที่ 1.2) คงค่าใช้จ่ายและทำรายรับให้สูงขึ้น แนวทางที่ 1.3) ลดค่าใช้จ่าย และเพิ่มรายรับ

กรมการศาสนา (2546, หน้า 45) ได้กำหนดวิธีการปฏิบัติในการประหยัดและออม ไว้ดังนี้ 1) มีความเป็นอยู่ตามสมควรแก่สภาวะ และฐานะของตน 2) มีความพอดีในการใช้จ่าย ไม่สุรุ่ยสุร่าย หรือตระหนี่ถี่เหนียวจนเกินควร 3) คำนึงถึงฐานะและรายได้ของตน คิดก่อนใช้จ่าย ใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น 4) ใช้ทรัพยากร เวลา และพลังงานให้เป็นประโยชน์มากที่สุด 5) จัดงานและพิธีการต่างๆ ตามสมควร ใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น 6) รู้จักเก็บทรัพย์ และหาวิธีเพิ่มพูนทรัพย์สมบัติโดยชอบธรรม 7) รู้จักดูแลทรัพย์ของตน และของส่วนรวม และ 8) รู้จักวางแผนการใช้จ่าย และออมด้วยความรอบคอบ

เถกิงเดช นวรัตน์ ณ อยุธยา (2550, หน้า 21) ได้แบ่งค่านิยมการประหยัดออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้ 1) การประหยัดทรัพย์สิน หมายถึง การรู้จักวางแผนการใช้จ่ายเงินให้เกิดประโยชน์มากที่สุด เหมาะสมกับรายรับ มีการเก็บออม ยับยั้งความต้องการของตน ใช้เงินอยู่ในขอบเขตที่เหมาะสม คำนึงถึงความคุ้มค่า ความจำเป็น เช่น ไม่ซื้อของกินจุกจิก ไม่ซื้อของตามผู้อื่น ไม่ซื้อของตามคำโฆษณา แบ่งเงินที่ได้รับจากพ่อ แม่ ใส่ออมสิน เลือกซื้ออาหารที่มีคุณภาพประโยชน์ 2) การประหยัดเวลา หมายถึง การรู้จักการวางแผนการใช้เวลาของตน และใช้ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่ามากที่สุด เช่น ใช้เวลาหยุดเรียนพิเศษ ช่วยทำงานบ้าน ค้นคว้าหาความรู้ 3) การประหยัดสิ่งของเครื่องใช้ หมายถึง การรู้จักใช้สิ่งของเครื่องใช้ทั้งส่วนตนและส่วนรวมให้ได้ประโยชน์มากที่สุด และ 4) การประหยัดทรัพยากร หมายถึง การใช้สิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ตามธรรมชาติให้เป็นประโยชน์แก่มนุษย์ได้อย่างคุ้มค่ามากที่สุด

จากที่นักการศึกษากล่าวมาทั้งหมดนั้น สรุปได้ว่าการประหยัดและออม หมายถึง การใช้จ่ายเงินอย่างรู้ค่า คิดก่อนซื้อ การยับยั้ง ระวัง ระมัดระวัง การรู้จักใช้ทรัพย์สิน เวลาทรัพยากร และพลังงานที่มีอยู่หรือที่หาได้เท่าที่จำเป็น เก็บรักษา ดูแล สะสมและสงวนไว้ ซึ่งทรัพย์สิน เวลา ทรัพยากรและพลังงานที่เหลือจากการใช้เท่าที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตให้เกิดประโยชน์ และคุ้มค่าที่สุด รวมไปถึงการเก็บหอมรอมริบ การรู้จักการใช้จ่ายในทางที่ถูกที่ควร รู้จักถนอม สงวน เก็บงำ เพื่อจะได้มีโอกาสเก็บสะสมให้มีมากขึ้น รู้จักการดำรงชีวิตให้เหมาะสมกับสภาพฐานะความเป็นอยู่ส่วนตัวและสังคม โดยมีวิธีการปฏิบัติในการประหยัดและออม พอสรุปได้ดังนี้ 1) ความเป็นอยู่ตามสมควรแก่สภาวะ และฐานะของตน 2) มีความพอดีในการใช้จ่าย ไม่สุรุ่ยสุราย หรือตระหนี่ถี่เหนียวจนเกินควร 3) คำนึงถึงฐานะและรายได้ของตน คิดก่อนใช้จ่าย ใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น 4) ใช้ทรัพยากร เวลา และพลังงานให้เป็นประโยชน์มากที่สุด 5) รู้จักดูแลทรัพย์สินของตน และของส่วนรวม 6) รู้จักวางแผนการใช้จ่าย และออมด้วยความรอบคอบ 7) รู้จักวางแผนการใช้จ่ายเงินให้เกิดประโยชน์มากที่สุด เหมาะสมกับรายรับ 8) รู้จักการเก็บออม ยับยั้งความต้องการของตน 9) ใช้เงินอยู่ในขอบเขตที่เหมาะสม คำนึงถึงความคุ้มค่า ความจำเป็น 10) รู้จักการวางแผนการใช้เวลาของตน และใช้ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่าที่สุด 11) รู้จักใช้สิ่งของเครื่องใช้ทั้งส่วนตัวและส่วนรวมให้ได้ประโยชน์มากที่สุด 12) ใช้สิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ตามธรรมชาติให้เป็นประโยชน์อย่างคุ้มค่าที่สุด 13) ความเป็นอยู่เรียบง่าย 14) มีความพอดีในการบริโภค 15) รู้จักใช้ ดูแลรักษา และบูรณะทรัพย์สินทั้งของตนและของส่วนรวม และ 16) วางแผนการใช้จ่ายให้รอบคอบ

3. การมีระเบียบวินัย และเคารพกฎหมาย

3.1 ความหมายของการมีระเบียบวินัย และเคารพกฎหมาย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542(2546, หน้า 935) กล่าวถึงความหมายของการมีระเบียบวินัย คือ แบบแผนที่วางไว้เป็นแนวปฏิบัติหรือดำเนินการ หรือข้อบังคับที่ต้องปฏิบัติตาม

สุพัตรา สุภาพ (2542, หน้า 41) การมีระเบียบวินัย คือ การรู้จักทำตามกฎเกณฑ์ ไม่ฝ่าฝืน ไม่เห็นแก่ความสบายเล็กๆ น้อยๆ หรือผลประโยชน์ของตนเองเป็นหลักจนขาดระเบียบ เช่น ทั้งสิ่งของลงบนท้องถนน เพราะขี้เกียจนำไปใส่ตะกร้า ข้ามถนนในทางที่ไม่ให้ข้าม เพราะไม่ยอมเดินไกล จอดรถในที่ห้ามจอด เพราะไม่ยอมเดินไกลเลี้ยวในทางที่ไม่ให้เลี้ยว เป็นต้น ระเบียบซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับสังคมที่มีคนอยู่เป็นจำนวนมาก และมาจากที่ต่างๆ กัน การประพฤติปฏิบัติจึงอาจจะแตกต่างกันได้ ซึ่งยากต่อการควบคุม กฎหมายจึงเป็นแนวทางให้คนปฏิบัติตาม หากใครฝ่าฝืนก็ต้องรับโทษ จึงควรเคารพกฎระเบียบและปฏิบัติตามกฎหมาย ทุกคนก็จะอยู่กันอย่างมีความสุข

บัณฑิต เหล่าสุขา (2544, หน้า4) ให้ความหมายของการมีระเบียบวินัยว่า หมายถึง การกระทำพฤติกรรมตามกฎระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อบังคับต่างๆ ที่กำหนดขึ้น เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม

ศักดิ์สิทธิ์ อินทิพย์ (2546, หน้า 20-21) ให้ความหมายของการมีระเบียบวินัย และเคารพกฎหมายว่า การมีระเบียบวินัย และเคารพกฎหมายหมายถึง การควบคุมตนเองให้ประพฤติปฏิบัติตนตามกฎหมาย ข้อตกลง ข้อบังคับ ระเบียบแบบแผน และขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม เพื่อความสงบสุขในชีวิตของตน และความมีระเบียบเรียบร้อยของสังคม การมีระเบียบวินัยในตนเอง เป็นการควบคุมตนเองให้ประพฤติปฏิบัติตามข้อตกลงที่แต่ละบุคคลเป็นผู้กำหนดหรือวางแนวทางไว้ เช่น 1) หยิบสิ่งของใดมาใช้แล้ว นำสิ่งของนั้นไปเก็บไว้ที่เดิมทุกครั้ง 2) ดูแลตนเองให้สะอาดเรียบร้อยอย่างสม่ำเสมอนับตั้งแต่ ผม เล็บ ไบพ่นา ผิวพรรณ และเครื่องแต่งกาย และ3) ทำงานของตนเองและงานที่ได้รับมอบหมายทุกงานให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ถูกต้องและสะอาด การมีวินัยในตนเองมีความสำคัญและจำเป็นมาก ถ้าผู้ใดสามารถบังคับจิตใจตนเองให้ปฏิบัติตามข้อกำหนดหรือข้อตกลงแล้ว ผู้นั้นจะเป็นบุคคลที่ดี ไม่สร้างปัญหาความเดือดร้อนให้แก่ตนเอง ครอบครัว และสังคม และประเทศชาติ ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าหัว ในงานพระราชทานกระบี่และปริญญาบัตรผู้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า โรงเรียนนายเรือ และโรงเรียนนายเรืออากาศ เมื่อวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2527 ว่าวินัยแท้จริงมีอยู่สองอย่าง คือ วินัยตามที่ทราบกันและถือกัน ได้แก่ ข้อปฏิบัติที่บัญญัติไว้เป็นกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับต่างๆ ให้ถือปฏิบัติ และวินัยในตนเองที่แต่ละคนต้องบัญญัติขึ้น สำหรับควบคุมบังคับให้มีความจริงใจ และให้ประพฤติปฏิบัติตามความจริงใจนั้นอย่างมั่นคง มีลักษณะเป็น สัจจาธิษฐาน หรือการตั้งสัตย์สัญญาให้แก่ตัว วินัยอย่างนี้จัดเป็นตัววินัยแท้ เพราะให้ผลจริง และแน่นอนยิ่งกว่าวินัยที่เป็นบทบัญญัติ การมีระเบียบในสังคม หมายถึง การควบคุมให้ตนเองประพฤติปฏิบัติตนตามเกณฑ์ และเงื่อนไขที่สมาชิกในสังคมนั้นร่วมกันกำหนดขึ้น เพื่อยึดเป็นแนวปฏิบัติสำหรับการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เกิดความสงบเรียบร้อย ปลอดภัยในสังคม เช่น การใช้ถนนตามกฎหมายจราจร ข้ามถนนตรงทางม้าลาย หรือสถานที่ที่จัดเตรียมไว้สำหรับข้ามถนน และขับรถถูกต้องตามกฎหมายจราจร การเข้าแถวตามลำดับก่อนหลัง เพื่อรอรับบริการ หรือให้บริการตามระเบียบของสถานที่ต่างๆ การแต่งกายถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน สถานที่ราชการ การมีระเบียบวินัยในสังคม และควบคุมตนเองให้ประพฤติปฏิบัติตนตามกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ ขนบธรรมเนียมประเพณี อันเป็นวัฒนธรรมของชาติอย่างสม่ำเสมอ เช่น การทักทายผู้ใหญ่ด้วยการไหว้ พร้อมกับกล่าวคำว่า สวัสดีค่ะ สวัสดีครับ การกล่าวคำว่า ขอขอบคุณ เมื่อได้รับของขวัญหรือความเมตตาจากผู้ใหญ่ และการแต่งกายด้วยเครื่องแต่งกายที่เป็นแบบวัฒนธรรมไทย การมีระเบียบวินัยต่อประเทศชาติ

ทำให้ประเทศชาติอยู่รอดและสืบทอดความเป็นเอกลักษณ์ของชาติไว้ตลอดมาจนถึงปัจจุบัน บุคคลที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้มีระเบียบวินัย และเคารพกฎหมายย่อมเป็นผู้ที่สามารถควบคุมตนเองให้ประพฤติปฏิบัติตามข้อบังคับ ระเบียบแบบแผน ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม ซึ่งการกระทำดังกล่าวนี้จะส่งผลให้ตนเอง สังคม ประเทศชาติ เจริญในการปลูกฝังสร้างเสริมค่านิยมนั้น ทำให้หลายวิธีและเป็นหน้าที่ของบุคคลที่จะช่วยกัน โดยช่วยกันฝึกให้เกิดขึ้นแก่ตนเองเสียก่อน

โสภณ อาเลิศ (2549, หน้า 15) ได้ให้ความหมายของการมีระเบียบวินัย และเคารพกฎหมาย ว่า การมีระเบียบวินัย คือ การรู้จักทำตามกฎเกณฑ์ ไม่ฝ่าฝืน ไม่เห็นแก่ความสบายเล็กๆ น้อยๆ หรือผลประโยชน์ของตนเองเป็นหลักจนขาดระเบียบ ระเบียบวินัยจึงสร้างคนให้มีความประพฤติปฏิบัติไปตามกฎเกณฑ์ที่สังคมต้องการซึ่งกฎเกณฑ์นี้ สังคมใหญ่เรียกว่ากฎหมาย ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับสังคมที่มีคนอยู่เป็นจำนวนมากและมาจากที่ต่างๆ กัน การประพฤติปฏิบัติ จึงอาจจะแตกต่างกันได้ ซึ่งยากต่อการควบคุม กฎหมายจึงเป็นแนวทางให้คนปฏิบัติตามหากใครฝ่าฝืนก็ต้องได้รับโทษ ทุกคนจึงควรเคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย ไม่ฝ่าฝืน ทุกคนในสังคมก็จะอยู่อย่างปกติสุข

ช่อลัดดา ตริยะบุตร (2550, หน้า 48) ให้ความหมายของการมีระเบียบวินัย และเคารพกฎหมาย ว่าหมายถึงความสามารถในการควบคุมความประพฤติของตนเอง ให้ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ ระเบียบ และข้อบังคับของสังคม เพื่อให้สังคมมีแต่ความสงบสุข

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542, หน้า 64) กล่าวในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554, หน้า 5) ถึงความหมายของการมีระเบียบวินัย และเคารพกฎหมาย ว่าระเบียบ วินัยหมายถึง การรู้จักควบคุมตนเองให้ประพฤติปฏิบัติตามข้อบังคับ ระเบียบแบบแผน และขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของสังคม เพื่อความสงบสุขของตนเอง และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม

กู๊ด (Good, 1985, p.9) กล่าวว่า การมีวินัยในตนเองหมายถึงการบังคับควบคุมพฤติกรรมของบุคคล ไม่ใช่บังคับโดยอำนาจภายนอก หากหมายถึงบังคับโดยอำนาจภายในของบุคคล และเป็นอำนาจอันเกิดจากการเรียนรู้หรือยอมรับในคุณค่าซึ่งทำให้บุคคลสามารถบังคับพฤติกรรมตนเองได้

วินเซนท์ (Vincent, 1990, p.45) กล่าวว่า การมีวินัยในตนเอง หมายถึง การที่บุคคลไม่กระทำการใดๆ อันเป็นผลทำให้เกิดความยุ่งยากแก่ตนเองในอนาคต หรือการไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวเรื่องส่วนตัวหรือสิทธิของผู้อื่น รวมทั้งการที่บุคคลนั้นกระทำในสิ่งที่ตนไม่อยากจะกระทำ แต่การกระทำนั้นช่วยให้ความต้องการและสิทธิของผู้อื่นได้รับการตอบสนองหรือกระทำสิ่งใดอันเป็นผลทำให้ผู้นั้นประสบผลสำเร็จในอนาคต

สรุปได้ว่า การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย หมายถึง การประพฤติปฏิบัติตนตามกฎ ข้อบังคับ ระเบียบแบบแผน และขนบธรรมเนียมประเพณี การปฏิบัติตนตามเกณฑ์ และเงื่อนไขที่สมาชิกในสังคมร่วมกันกำหนดขึ้น เพื่อความสงบสุขในชีวิต

และความมีระเบียบเรียบร้อยของสังคม รู้จักทำตามกฎเกณฑ์ ไม่ฝ่าฝืน การควบคุมตนเองให้ประพฤติปฏิบัติตนตามกฎหมาย ข้อตกลง ข้อบังคับ ระเบียบแบบแผน และขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม

3.2 ความสำคัญของการมีระเบียบวินัย และเคารพกฎหมาย

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2544, หน้า 35) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการมีระเบียบวินัย และเคารพกฎหมายว่า 1) ด้านครอบครัว การที่สมาชิกในครอบครัวมีวินัยในตนเองย่อมก่อให้เกิดความไว้วางใจเชื่อมั่นระหว่างสมาชิก ทำให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีภายในครอบครัว โดยเฉพาะสมาชิกของครอบครัวเมื่อเติบโตขึ้นมาจากรอบครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่ดีย่อมเป็นบุคคลที่มีบุคลิกภาพที่ดี มีความมั่นคงทางจิตใจ กล้าที่จะเรียนรู้และปรับตัวเข้ากับสิ่งใหม่ๆ อันจะเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาประเทศ 2) ด้านสังคม เมื่อกลุ่มคนในสังคมมีการรักษาระเบียบวินัย เคารพกฎเกณฑ์ของสังคมร่วมกัน เช่น การรักษาสาธารณสมบัติ การเคารพไม่ล่วงเกินสิทธิของผู้อื่น มีการปฏิบัติตามประเพณีแบบแผนปฏิบัติของสังคม ก็จะทำให้การดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันของบุคคลในสังคมเป็นไปอย่างมีความสุข 3) ด้านเศรษฐกิจ ในสภาพสังคมปัจจุบันที่มีการดำเนินงานทางภาคธุรกิจอย่างรวดเร็วโดยใช้เทคโนโลยีสื่อสารเป็นเครื่องมือ เวลาจึงเป็นทรัพยากรที่สำคัญยิ่ง ซึ่งผู้ดำเนินการทางธุรกิจจะต้องรักษาและใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ดังนั้น การมีวินัย การตรงต่อเวลา จึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศ นอกจากนั้นการมีระเบียบวินัยย่อมเกี่ยวถึงความซื่อสัตย์ในการดำเนินงานทางเศรษฐกิจที่มีส่วนสำคัญยิ่งที่ทำให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศมีความเจริญเติบโตเป็นไปอย่างต่อเนื่อง และ 4) ด้านการเมืองการที่ประชาชนในสังคมมีความเคารพยอมรับความคิดเห็นของบุคคลอื่นที่แตกต่างไปจากตนเอง และตระหนักในสิทธิหน้าที่ของตนในระบอบการปกครอง

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2544, หน้า 10-11) มีความเห็นว่าถ้าเด็กมีระเบียบวินัย และเคารพกฎหมาย แล้วก็จะก่อให้เกิดผลดีแก่ตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ เพราะว่า 1) วินัยทำให้ผู้รักษาเป็นคนดีขึ้น 2) วินัยเป็นเครื่องวัดความดีของคน 3) วินัยเป็นเครื่องแสดงความแตกต่างระหว่างบุคคล 4) วินัยทำให้ผู้รักษามีความเชื่อมั่นในตนเองสูงขึ้น 5) วินัยทำให้ผู้รักษามีความสามารถในการควบคุมตนเองได้ดี 6) วินัยทำให้ผู้รักษาประพฤติปฏิบัติตนเองได้ถูกต้องเหมาะสม 7) วินัยทำให้ผู้รักษาเป็นที่รัก น่ายกย่อง น่านับถือ และน่าสรรเสริญมากขึ้น 8) วินัยทำให้ผู้รักษาอยู่ร่วมในสังคมได้อย่างมีความสุข และ 9) วินัยทำให้ผู้รักษามีความเจริญก้าวหน้า

วสุณี รักษาจันทร์ (2540, หน้า 10-11) ให้ความสำคัญของการมีระเบียบวินัยในตนเอง ว่า วินัยในตนเอง เป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลเป็นระเบียบเรียบร้อย รู้จักว่าสิ่งใดควรหรือไม่ควร ส่งผลให้สังคมสงบเรียบร้อย วินัยในตนเองเป็นหัวใจในการแสดงออก เป็นความสามารถในการควบคุมตนเอง ซึ่งนับว่าเป็นคุณธรรมอย่างหนึ่งที่ต้องปลูกฝังไว้ในตัว

บุคคลนั้น ไม่มีวิธีการใดดีกว่าวินัย การสร้างวินัยในเด็กให้มีประสิทธิภาพที่สุดคือ การนับถือ การยอมรับ สนับสนุน ให้กำลังใจ มีความรู้สึกที่เป็นมิตร วินัยเป็นสิ่งสำคัญในการช่วยให้บุคคล เป็นผู้มีระเบียบแบบแผน ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสงบเรียบร้อย และวินัยยังทำให้เกิดค่านิยม ที่พึงประสงค์แก่นักเรียน

ยงยุทธ เกษสาคร (2541, หน้า 122-125) ให้ความสำคัญของการ มีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย ประกอบด้วย 1) รักษาความสะอาดของบ้านเรือน ที่อยู่อาศัย และสาธารณสถาน 2) ช่วยกันรักษา และไม่ทำลายสาธารณสมบัติและสิ่งแวดล้อม 3) รู้จักสิทธิ และหน้าที่และละเว้นการใช้อิทธิทธิ 4) รับบริการและให้บริการตามลำดับก่อนหลัง 5) สนับสนุน ส่งเสริมเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติตามกฎหมาย 6) ไม่แก้ปัญหโดยวิธีรุนแรง หรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย 7) มีมารยาทในการขับชี่ยานพาหนะ ปฏิบัติตามกฎหมายจราจร และช่วยดูแลรักษาทางสัญจรไปมา 8) ทำหน้าที่พลเมืองที่ดีโดยแจ้งต่อเจ้าหน้าที่ เมื่อรู้เห็นการกระทำผิดระเบียบวินัยและกฎหมาย และ 9) รับผิดชอบและปฏิบัติตามระเบียบวินัย และกฎหมายในฐานะเจ้าหน้าที่

พรทิพย์ ตลโสภณ (2542, หน้า 188) สรุปไว้ว่า ความสำเร็จของการ มีวินัยในตนเอง หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการควบคุมอารมณ์ หรือพฤติกรรมของ ตนเองให้เป็นไปตามระเบียบของสังคม โดยเกิดจากความสำนึกตัวขึ้นมาเองแม้จะมีสิ่งเร้า จากภายนอก ซึ่งลักษณะของผู้มีวินัยในตนเองประกอบด้วย 4 ลักษณะ คือ 1) เคารพในสิทธิของ ผู้อื่น 2) มีระเบียบและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม 3) มีความตรงต่อเวลา และ 4) ยอมรับการ กระทำของตนเอง วินัยหมายถึง คุณลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรมที่ช่วยให้สามารถควบคุม ตนเองและปฏิบัติตามระเบียบเพื่อประโยชน์สูงสุดของส่วนรวม ซึ่งคนส่วนมากเห็นว่าวินัยเกิด จากการดูแลควบคุมในระยะเวลาที่เด็กยังเยาว์วัย การกระทำที่เป็นแบบอย่างที่ดีและการแนะนำโดย เหตุผล โดยไม่รู้ตัวว่าถูกควบคุมบังคับ ทั้งนี้เพื่อสร้างความเคยชินที่ดี และเกิดความเต็มใจที่จะ ปฏิบัติตาม ส่วนมากการใช้วินัยภายนอกมักเกิดจากภาวะจำยอม เกรงกลัวอำนาจและการ ลงโทษ มักถูกควบคุมให้ปฏิบัติ หรือเสริมแรง เช่น การลงโทษ หรือการให้รางวัลทำให้เด็ก ตกอยู่ในภาวะจำยอมและไม่เต็มใจ

บัณฑิต เหล่าสุชา (2544, หน้า 4-5) กล่าวถึงความสำคัญของการ มีระเบียบวินัย ว่าวินัยเป็นสิ่งสำคัญและมีความจำเป็นต่อเด็ก เพราะวินัยเป็นเครื่องช่วยแนะ แนวทางความประพฤติของเด็ก ความมุ่งหมายที่แท้จริงของการมีวินัย คือ การที่เด็กเกิดความ ต้องการที่จะทำสิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์แก่สังคมด้วยตนเอง วินัยที่แท้จริงนั้นไม่ใช่การบังคับให้ กระทำตามแต่เป็นเกณฑ์ที่วางไว้เพื่อให้ทุกคนในสังคมได้ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ วินัยที่สูงสุดก็คือ การมีวินัยในตนเอง ซึ่งได้แก่ การรู้จักการปกครองตนเอง ควบคุมและแนะนำตนเองให้ประพฤติ ปฏิบัติในทางที่พึงงามอยู่เสมอ

เชียงคำ.คอม (2552, มิถุนายน 5) กล่าวถึงความสำคัญของการมีระเบียบ วินัยและเคารพกฎหมายว่า การมีระเบียบวินัยในสังคม หมายถึง การที่นักเรียนประพฤติอย่าง

มีระเบียบแบบแผนยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดั้งเดิม เคารพเชื่อฟังกฎหมาย ข้อบังคับของสังคม รู้จักใช้สิทธิและหน้าที่และเว้นการใช้อิทธิทธิ์รับบริการและให้บริการตามลำดับก่อนหลังสนับสนุนและส่งเสริมประชาชนเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติตามกฎหมายมีมารยาทในการใช้ถนนการขับขี่ยานพาหนะโดยปฏิบัติตามกฎจราจร แจ้งต่อเจ้าหน้าที่เมื่อรู้เห็นการกระทำที่ผิดระเบียบวินัยและกฎหมาย วินัยในตนเองที่พลเมืองไทยพึงมีดังนี้ 1) ความซื่อสัตย์สุจริต คือความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น 2) ความขยันหมั่นเพียร คือ มีความขยันอดทน ทำงานในทางที่ดีที่ชอบ สร้างฐานะของตนเองให้เป็นที่พึ่งของตนเองและครอบครัว 3) มีการประหยัดในปัจจุบัน เศรษฐกิจ การเมือง และสังคมของประเทศเปลี่ยนแปลง ของแพง รายได้น้อยสิ่งของที่จำเป็นแก่การครองชีพขาดแคลนและแพงขึ้น ทุกคนต้องประหยัด ลดการใช้จ่ายลง 4) การรักษาเวลา ต้องฝึกหัดเป็นคนตรงต่อเวลา ไม่ว่าจะเป็นการเรียน การทำงาน หรือนัดหมายทำงานให้ทันเวลา เป็นไปตามกำหนด รู้จักการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ 5) รู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น รู้จักรักษาสិทธิของตนเองและการเคารพสิทธิของผู้อื่น ไม่ก้าวก่ายในเรื่องคนอื่นรักษาประโยชน์ของส่วนร่วม และของชาติให้มากที่สุด 6) รักษาการเรียนรู้ติดตามความก้าวหน้าในวิทยาการความเปลี่ยนแปลงของโลก ของประเทศชาติ และข่าวสารต่าง ๆ ให้เป็นคนที่มีการศึกษาดีทันสมัย ทันเหตุการณ์ และทันคนอยู่เสมอ และ 7) การยึดมั่นวัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมไทยเป็นเครื่องสืบต่ออายุของชาติเพราะชาวไทย มีวัฒนธรรมไทย ของตนเองจึงดำรงความเป็นไทยอยู่ได้ การมีระเบียบวินัยในการศึกษาเล่าเรียน หมายถึง การที่นักเรียนควบคุมตนเองประพฤติปฏิบัติตนอย่างมีระเบียบแบบแผนมีเหตุผลและเป้าหมายในการเพิ่มพูนความรู้ความสามารถพัฒนาตนเอง ดังนั้นความ มีระเบียบวินัยจึงมีประโยชน์และความสำคัญมากการมีระเบียบวินัยในที่อยู่อาศัย หมายถึง การที่นักเรียนควบคุมตนเอง ประพฤติตนอย่างมีระเบียบแบบแผนและสม่ำเสมอ ในการรักษาความสะอาดความเป็นระเบียบวินัยของบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ในโรงเรียนและสาธารณะให้น่าอยู่ วินัยสังคม หมายถึง วินัยที่พึงปฏิบัติต่อผู้อื่นในสังคมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างเรียบร้อย ราบรื่นและผาสุกได้แก่ การเคารพกฎหมายบ้านเมืองจะสงบสุขและเจริญรุ่งเรืองได้ พลเมืองจะต้องเคารพเชื่อฟังและปฏิบัติตามกฎหมายของบ้านเมือง การรักษาสาธารณสมบัติ บ้านเมืองจะเจริญได้จะต้องมีความเป็นระเบียบความสะอาด การรักษาสาธารณะสมบัติของชาติของชาติ ชำรงไว้เป็นอย่างดีตามสภาพของบ้านเมืองย่อมแสดงถึงอุปนิสัยของเมือง และความสามัคคี ประชาชนจะต้องมีความสามัคคีกัน ร่วมแรงร่วมใจพัฒนาบ้านเมืองท้องถิ่น ชุมชน ตำบลหรือหมู่บ้าน

สรุปได้ว่า ความสำคัญ และคุณค่าของการมีระเบียบวินัย และเคารพกฎหมายนั้น จะแสดงถึงความแตกต่างว่าใครจะเป็นคนดีหรือเลว ถ้าครอบครัวใด สังคมใด ประเทศใด ประกอบไปด้วยบุคคลที่มีวินัยก็จะทำให้ครอบครัวนั้น สังคมนั้น ประเทศนั้น มีความมั่นคง ปลอดภัย เจริญก้าวหน้า

3.3 ขอบข่ายของการมีระเบียบวินัย และเคารพกฎหมาย

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2544, หน้า 48-52) ได้สรุปคุณลักษณะของผู้มีวินัยไว้ว่า 1) สามารถควบคุมตนเองทางกาย วาจา ใจ รักษาความจริงไม่พูดปด 2) สามารถพึ่งตนเองได้ เช่น การรับผิดชอบในกิจวัตรประจำวัน 3) สามารถร่วมหรือทำกิจกรรมให้สำเร็จได้ด้วยตนเอง 4) สามารถจัดเก็บสิ่งของให้เป็นระเบียบเองได้ 5) รู้จักรักษาสິงของของตนเองและผู้อื่น 6) มีระเบียบวินัย และตรงต่อเวลา 7) ปฏิบัติตามข้อตกลงและกติกาได้อย่างถูกต้อง 8) แสดงความคิดเห็นของตนเอง และยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และ 9) เคารพในสิทธิและหน้าที่ของกันและกัน

อำนาจ จันทรมหา (2542, หน้า 12) ได้กล่าวถึงขอบข่ายของการมีระเบียบวินัยว่า ความมีระเบียบวินัยในตนเองต้องประกอบไปด้วย 1) การประพฤติปฏิบัติอย่างเป็นระเบียบด้วยความเต็มใจไม่มีอำนาจใดมาบังคับเป็นการสมัครใจของตนเอง 2) การกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดตามกฎหมายเกณฑ์ของสังคม และ 3) การกระทำที่เกิดจากจิตสำนึกภายในให้ประพฤติอย่างนั้น

กัลยา ศรีปาน (2542, หน้า 19) สรุปไว้ว่า ขอบข่ายของการมีวินัย หมายถึงการรู้จักควบคุมตนเอง การควบคุมพฤติกรรมที่เหนือความรู้สึกเพื่อสร้างแรงกระตุ้นของตนเองขึ้นให้แสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมตามกฎหมายเกณฑ์ทางสังคมเพื่อความสงบสุขของตนเองและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม และประเทศชาติ

รุ่งทิวา กัณฑ์พิชญ์ (2543, หน้า 38) กล่าวว่าแนวทางการปฏิบัติตนให้มีระเบียบวินัย มีอยู่ 3 ข้อ ดังนี้ 1) ต้องรู้จักกฎ ระเบียบของสังคมที่อยู่เป็นอย่างดี เพื่อจะได้ไม่ละเมิดกฎหมาย 2) ต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบนั้นอย่างเคร่งครัด ทั้งต่อหน้าและลับหลัง และ 3) ฝึกปฏิบัติตามกฎ ระเบียบจนติดเป็นนิสัย

สินีนาง สุทธจินดา (2543, หน้า 19) ได้สรุปว่า คุณลักษณะของผู้ที่มีวินัยในตนเองคือ ผู้ที่มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์หรือพฤติกรรมของตนเองให้เป็นไปตามที่มุ่งหวัง โดยบุคคลนั้นจะต้องมีคุณลักษณะต่างๆ ที่สำคัญ ดังนี้ 1) การปฏิบัติตนตามระเบียบของสังคม 2) มีความเชื่อมั่นในตนเอง 3) มีความตั้งใจจริง 4) สามารถควบคุมตนเองได้ 5) มีความอดทน 6) ตรงต่อเวลา 7) มีความรับผิดชอบ และ 8) มีความเป็นผู้นำ

อนุรักษ์ อารีเอื้อ (2545, หน้า 12) สรุปว่า ขอบข่ายของการมีวินัยในตนเองต้องประกอบไปด้วย 1) การนำตนเอง 2) การควบคุมตนเอง 3) การบังคับตนเองโดยอาศัยแรงจูงใจที่สัมพันธ์กับอุดมคติที่บุคคลสร้างขึ้น 4) การควบคุมตนเองให้มีพฤติกรรมให้เป็นไปตามที่ตั้งใจ และ 5) มีความสามารถในการบังคับและควบคุมพฤติกรรมของตนเองให้มีเป้าหมายที่ดีกว่าเดิม

ออสซูเบล (Ausubel, 1988, p. 459) กล่าวถึงลักษณะการวินัยในตนเองว่า หมายถึงพฤติกรรมที่บุคคลนั้นแสดงออกมาตามจิตสำนึกของตนเองซึ่งมีหน้าที่ ดังนี้ 1) เป็นการฝึกคนให้มีพฤติกรรมที่เป็นมาตรฐาน 2) ทำให้บุคคลนั้นมีพฤติกรรมที่เหมาะสมกับวุฒิภาวะของตน คือ สามารถปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม เชื่อมั่นในตนเอง ฟังตนเองได้ 3) เกิดมโนธรรมภายในจิตใจที่เกิดมาจากการสะสมประสบการณ์และมีพัฒนาการมาเป็นลำดับ และ 4) สร้างความมั่นคงทางอารมณ์ให้แก่ผู้ปฏิบัติให้เหมาะสมและแนวความคิดนี้จะพัฒนาจนกลายเป็นวินัยในตนเอง

วิกกินส์, และคนอื่นๆ (Wiggins, et al. 1981, p.10) ได้กล่าวถึงการศึกษาของโกซ์ (Gough) ซึ่งศึกษาถึงการควบคุมตนเองหรือการมีระเบียบวินัยในตนเอง และพบว่าผู้มีวินัยในตนเองจะมีคุณลักษณะ ดังนี้ 1) มีความรับผิดชอบ 2) มีความวิตกกังวลน้อย 3) มีความอดทน 4) ประพฤติตนอย่าง มีเหตุผล 5) มีความเสียสละ 6) มีความอดทนและขยันหมั่นเพียร และ 7) ประพฤติปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม

สรุปได้ว่า การระเบียบวินัย และเคารพกฎหมาย หมายถึง การประพฤติปฏิบัติตามกฎ ข้อบังคับ ระเบียบแบบแผน และขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม การปฏิบัติตามตามเกณฑ์ และเงื่อนไขที่สมาชิกในสังคมร่วมกันกำหนดขึ้น เพื่อความสงบสุขในชีวิต และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม รู้จักทำตามกฎเกณฑ์ โดยแบ่งลักษณะของการมีระเบียบวินัย และเคารพกฎหมายไว้ดังนี้ 1) ควบคุมความประพฤติของตนเองให้ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ระเบียบ และข้อบังคับของสังคม 2) ควบคุมตนให้ประพฤติปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี 3) มีความเชื่อมั่นในตนเอง และสามารถควบคุมตนเอง 4) มีความตั้งใจจริงในการทำงาน 5) มีความอดทนและขยันหมั่นเพียร 6) ตรงต่อเวลา 7) มีความรับผิดชอบ 8) มีความเป็นผู้นำ 9) ประพฤติตนอย่างมีเหตุผล 10) มีความเสียสละ 11) เคารพในสิทธิและหน้าที่ของกันและกัน 12) สามารถควบคุมตนเองทางกาย วาจา ใจ รักษาความจริงไม่พูดปด 13) สามารถร่วมหรือทำกิจกรรมให้สำเร็จได้ด้วยตนเอง 14) สามารถจัดเก็บสิ่งของให้เป็นระเบียบเองได้ 15) รู้จักรักษาสีของของตนเองและผู้อื่น 16) รู้จักรักษากฎ กติกาอย่างถูกต้อง 17) แสดงความคิดเห็นของตนเอง และยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น 18) ดูแลตนเองให้สะอาดเรียบร้อยอย่างสม่ำเสมอ 19) หยิบสิ่งของมาใช้แล้ว นำสิ่งของนั้นไปเก็บไว้ที่เดิม และ 20) การเข้าแถวตามลำดับก่อนหลัง

4. การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา

4.1 ความหมายของการปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546, หน้า 647) กล่าวถึงความหมายของการปฏิบัติ คือ การดำเนินการตามระเบียบแบบแผน เพื่อให้เกิดความชำนาญ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546, หน้า 253) กล่าวถึงความหมายของคุณธรรม คือ สภาพคุณงามความดี

สุพัตรา สุภาพ (2542, หน้า 42) การปฏิบัติตนตามคุณธรรมของศาสนา คือ ทุกศาสนาสอนให้คนมีเมตตา กรุณา ต่อกัน และมีการกระทำที่ดีในรูปแบบต่างๆ ให้มีทัศนคติที่ดี มีจิตใจที่งดงาม การยึดมั่นในคุณธรรมจริยธรรม หมายถึง การประพฤติที่ประกอบด้วยคุณธรรม สุจริตทั้งกาย วาจา ใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพุทธศาสนาสอนให้บุคคลละเว้นความชั่ว ประพฤติดี ทำใจให้บริสุทธิ์ ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท ใช้หลักการของชีวิตที่เกี่ยวกับความไม่เที่ยงแท้แน่นอน ความเปลี่ยนแปลงและความแตกต่างของสังขาร ซึ่งช่วยให้คนเราเกิดความเข้าใจเรื่องของชีวิต การปฏิบัติตนตามคุณธรรมของศาสนา นอกจากจะเป็นประโยชน์แก่ชีวิตของตนเองแล้ว ยังเป็นประโยชน์แก่สังคมโดยรวมด้วย

ศักดิ์สิทธิ์ อินทิพย์ (2546, หน้า 24) ให้ความหมายของการปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา หมายถึง การมีศรัทธาและยึดถือปฏิบัติในแบบแผนความประพฤติที่ตั้งอยู่ในความดี และหลักธรรมของศาสนา

มารีย์ะ ยีสมัน (2549, หน้า 39) ให้ความหมายของการปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา หมายถึง การควบคุมตนเองให้ประพฤติปฏิบัติตนตามกฎหมาย ข้อบังคับระเบียบแบบแผน และขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม เพื่อความสงบสุขในชีวิตของตนเอง และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม

โสภณ อาเลิศ (2549, หน้า 15-16) ได้ให้ความหมายของค่านิยมที่ควรยึดถือและปฏิบัติไว้เกี่ยวกับการปฏิบัติตนตามคุณธรรมของศาสนา ว่า ทุกศาสนาสอนคนให้มีเมตตา กรุณา ต่อกันและมีการกระทำที่ดีในรูปแบบต่างๆ ให้มีทัศนคติที่ดีมีจิตใจที่งดงาม พฤติกรรมที่ประกอบด้วยคุณธรรมสุจริตทั้งกายวาจาและใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาสนาพุทธสอนให้บุคคลละเว้นความชั่ว ประพฤติดี ทำใจให้บริสุทธิ์ ให้อยู่ในความไม่ประมาท ให้หลักการของชีวิตที่เกี่ยวกับความไม่เที่ยงแท้แน่นอน ความเปลี่ยนแปลงและความแตกต่างของสังขาร ซึ่งช่วยให้คนเราเกิดความเข้าใจเรื่องของชีวิต การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา นอกจากจะเป็นประโยชน์แก่ชีวิตของแต่ละบุคคลแล้วยังเป็นประโยชน์แก่สังคมโดยรวม การปฏิบัติตนตามคุณธรรมของศาสนาเป็นค่านิยมประการหนึ่ง ที่ใช้ในการพัฒนาจิตใจของประชาชนและเยาวชนโดยใช้หลักการของศาสนา ซึ่งเท่าที่ผ่านมามีได้ให้ความสำคัญของค่านิยมในการพัฒนาด้านวัตถุมากจนลืมการพัฒนาด้านจิตใจ เป็นผลให้เกิดปัญหาต่างๆ ขึ้นมากมายในชีวิตประจำวัน

ศิริพงษ์ ทักษิณวิโรจน์ (2549, หน้า 19) กล่าวถึงความหมายของคุณธรรม ว่า คุณธรรมหมายถึงสภาพคุณงามความดีที่สั่งสมอยู่ในจิตใจของมนุษย์ เมื่อแสดงออกเป็นพฤติกรรมที่ดีเป็นที่ยอมรับของสังคมเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและสังคม

ชอลัดดา ดิยะบุตร (2550, หน้า50) ให้ความหมายของการปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา ว่าหมายถึง การประพฤติปฏิบัติตนตามค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ทั้งนี้ หมายความว่ารวมถึง การรักษาความสัตย์ การรู้จักข่มใจตนเอง การรู้จักละวางความชั่ว การปฏิบัติตามศีล 5 และการเชื่อในกฎแห่งกรรมในเรื่องการทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว การพัฒนาด้านจิตใจ หมายถึง กระบวนการปลูกฝังสร้างเสริมความรู้สึกนึกคิดความยึดมั่นที่จะนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องดีงาม เพื่อให้ประชาชนมีคุณลักษณะ ดังต่อไปนี้ 1) เป็นผู้ที่มีความเชื่อเลื่อมใส ศรัทธา และปฏิบัติตามคำสั่งสอนของศาสนา 2) เป็นผู้ที่มีความละเอียดต่อการกระทำชั่ว 3) เป็นผู้ที่มีความเกรงกลัวต่อผลของการกระทำชั่ว 4) เป็นผู้ที่รู้จักและเข้าใจคำสั่งสอนที่ถูกต้องแท้จริงของศาสนาที่ตนยึดถือไว้เป็นหลัก สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์แก่การดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าต่อสังคม 5) เป็นผู้มีความเพียรพยายามประกอบคุณงามความดี และละเว้นความชั่วอยู่เสมอ 6) เป็นผู้ที่มีสติสัมปชัญญะ ระลึก และรู้สึกตัวอยู่เสมอ ไม่เป็นคนประมาท อันจะมีผลให้สามารถควบคุมตนเองให้พ้นจากการเป็นทาสของกิเลส คือ ความโลภ ความโกรธ ความหลง และ 7) เป็นผู้ที่มีปัญญา รู้จักตน และรู้จักสังขารมของชีวิต ทำให้เข้าใจถึงความเป็นธรรมคาของโลกล แล้วยอมรับในสังขารมเหล่านั้น ให้สามารถดับหรือบรรเทาทุกข์ทั้งกายและใจเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอย่างปกติสุขได้

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554, หน้า 5) ได้ให้ความหมายของการปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา ว่าหมายถึง ความศรัทธาและยึดถือปฏิบัติในแบบแผนของการประพฤติซึ่งตั้งอยู่ในความดีงาม และหลักธรรมของศาสนา

บาร์ธาร์ท (Barthrt, 1976, p.337) ให้ความหมายของคุณธรรมว่าคุณธรรมเป็นระบบของแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับความประพฤติที่ดี

โลว์ (Lowe, 1976, p.17) ให้ทรงคนะว่า คุณธรรม หมายถึง สิ่งที่สังคมยึดถือเป็นข้ออ้างอิง

กล่าวโดยสรุป การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา หมายถึง สภาพคุณงามความดี และการดำเนินการตามระเบียบแบบแผน เพื่อให้เกิดความเมตตา กรุณา ต่อกัน และมีการกระทำที่ดี การประพฤติที่ประกอบด้วยคุณธรรม สุขจิตทั้งกาย วาจา ใจ ประพฤติดี ทำใจให้บริสุทธิ์ ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท การมีศรัทธาและยึดถือปฏิบัติในแบบแผนความประพฤติ ที่ตั้งอยู่ในความดี และหลักธรรมของศาสนา การควบคุมตนเองให้ประพฤติปฏิบัติ ตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบแบบแผน และขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม เพื่อความสงบสุขในชีวิตของตนเอง และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม การรักษาความสัตย์ การรู้จักข่มใจตนเอง การรู้จักละวางความชั่ว

4.2 ความสำคัญของการปฏิบัติตนตามคุณธรรมของศาสนา

นรา ตรีธัญญา (2541, หน้า 9) กล่าวถึงบทบาทและความสำคัญของพระพุทธศาสนาว่า ในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติไทย มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนไทยทุกด้าน และบทบาทที่สำคัญคือหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาจะช่วยให้ผู้นำไปประพฤติปฏิบัติ ประสบความสุขและความสำเร็จในการดำเนินชีวิตประจำวัน

ณรงค์ กันทอินทร์ (2542, หน้า 8-9) กล่าวถึงความสำคัญของการปฏิบัติตนตามคุณธรรมของศาสนาว่า คนไทยนับถือศาสนาเกือบทั้งประเทศ และนับถือกันมาช้านาน สังคมไทยจึงรับเอาความเชื่อและคำสั่งสอนเข้าไว้โดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ ทำให้เกิดพัฒนาการที่เป็นประโยชน์ต่อคนไทยและชาติไทยในด้านต่างๆ เช่น มารยาท ความเชื่อ อุดมคติ ประเพณี วรรณกรรม และศิลปกรรม เป็นต้น อันเป็นลักษณะพิเศษเฉพาะของคนไทยและชาติไทย จึงกล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนามีอิทธิพลและเป็นรากฐานแห่งความประพฤติของคนไทย ทั้งด้านกาย วาจา และใจ พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีคำสั่งสอนและหลักอันประเสริฐ เป็นศาสนาที่คนไทยส่วนใหญ่ นับถือจึงเห็นเป็นการสมควรที่จะต้องให้มีการศึกษาอบรม สืบทอด ความรู้ ความเข้าใจ และศรัทธา ปฏิบัติในพระพุทธศาสนาแก่คนไทยทุกเพศ ทุกวัยในการศึกษาพระพุทธศาสนานั้นจัดแยกเป็น 2 หมวด คือ 1) การศึกษาภาคเนื้อหา ได้แก่ ข้อมูลความรู้ หรือสิ่งที่ควรรู้เกี่ยวกับศาสนา ซึ่งคนไทยและพุทธศาสนิกชนควรจะต้องรู้ตามสมควรแก่ฐานะของตน และเพื่อความเป็นชาวพุทธที่ดี 2) การศึกษาภาคปฏิบัติ ได้แก่ การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ ซึ่งพร้อมที่จะอยู่ร่วมกันด้วยดี และมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม โดยเฉพาะรู้จักนำหลักคำสั่งสอนของพุทธศาสนาไปปฏิบัติเพื่อตอบสนองความต้องการและแก้ปัญหาได้ ด้านการศึกษาเนื้อหาเป็นสิ่งสำคัญและมีความจำเป็นในขั้นพื้นฐาน แต่ถ้าหยุดอยู่เพียงนั้นก็จะไม่เป็นการศึกษาที่แท้จริงเพราะจะไม่เกิดการฝึกฝนพัฒนาแก่ชีวิตของบุคคลและ ไม่สำเร็จประโยชน์แก่สังคม การเรียนการสอนตามหลักการนี้จะประสบผลสำเร็จได้ ต้องมีวิธีการสอนที่ดี เฉพาะอย่างยิ่งต้องได้ครูที่มีความรู้ความสามารถมีคุณภาพสูง เพราะการที่จะบูรณาการวิชาการต่างๆ ทุกวิชาเข้าด้วยกันโดยมีจริยธรรมเป็นแกนในการสมานรวมแห่งพระพุทธศาสนาหรือจริยศึกษานั้น มิใช่เป็นงานที่ครูไหนๆ ก็ทำได้ จึงควรที่จะเน้นย้ำในเรื่องการฝึกหัดและพัฒนาครูด้วย

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2542, หน้า 7) รวบรวมความสำคัญของการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมไว้ ดังนี้ แมคแคนซี (Mackenzie) กล่าวว่า คุณธรรม คือ ความรู้และนิสัย คนที่มีคุณธรรมจึงหมายถึงคนที่มีความรู้ในหน้าที่ซึ่งแสดงออกในสถานการณ์จริง อันพอมองเห็นได้ อิมมานูเอล คานท์ (Immanuel Kant) กล่าวว่า คุณธรรมคือความดีอันสูงสุด คุณธรรมมีจุดหมายในตนเอง การทำหน้าที่เพื่อหน้าที่ มิใช่ทำหน้าที่เพื่อจุดหมายอื่น เช่น ความสุข เป็นต้น คนดีไม่จำเป็นต้องได้รับความสุขเป็นสิ่งตอบแทนเพราะทำความดีเพื่อความดีนั่นเอง คุณธรรมกับความสุขไม่จำเป็นต้องไปด้วยกัน อาจกลมกลืนกัน และขัดแย้งกันก็ได้ เพราะคนที่มีคุณธรรมไม่ควรประพฤติคุณธรรมเพื่อความสุก แต่เพื่อความผาสุก

แก่ผู้อื่นไม่ใช่ตัวเรา จะกลายเป็นคนเห็นแก่ตัวและได้ยืนยันว่าคุณธรรมมีความมุ่งหมายในตนเอง เมื่อผู้ใดทำความดีมากผู้นั้นก็มีคุณธรรมมาก

ทินพันธ์ นาคะตะ (2544, หน้า 7-9) เห็นว่าพระพุทธศาสนาเป็นสถาบันแห่งแรกที่ทำให้การศึกษาแก่คนไทย สถาบันแห่งนี้จึงมีบทบาทด้านจริยธรรมแก่ประชาชนไทยในยุคก่อนเป็นอย่างมาก ในขณะที่ปัจจุบันองค์กรที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของเยาวชน ก็เล็งเห็นความสำคัญของศาสนาต่อการขัดเกลาจริยธรรมของประชาชน จึงมีนโยบายการส่งเสริมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางใจและเป็นสถาบันอบรมศีลธรรมอันดีงามแก่ประชาชน นอกจากนี้ความสำคัญของพระพุทธศาสนายังมีบทบาทสำคัญต่อเยาวชน คือ เป็นทั้งที่พึ่งทางใจ และเป็นผู้ช่วยเหลือเยาวชน พุทธศาสนาจึงรับหน้าที่ช่วยเหลือเยาวชนส่วนหนึ่งของสังคมให้มีโอกาสได้ซึมซับความรู้สึกนึกคิดและการประพฤติปฏิบัติให้ติดตัวไปจนกระทั่งเป็นผู้ใหญ่ ส่วนบทบาทหน้าที่ด้านการเป็นที่พึ่งทางใจนั้นมีภาวะสำคัญเพื่อให้มีความสงบทางด้านจิตใจ

พิสมัย ผลพฤษไพโร (2545, หน้า 133) เห็นว่าคนไทยมีความสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนามาเป็นเวลานานแล้ว พุทธศาสนิกชนทั้งหลายมีความรู้สึกเคารพและศรัทธาในพระพุทธศาสนาฝังอยู่ในสายเลือดมาตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นเหตุให้พระพุทธศาสนามีความจำเป็นต่อสังคมไทยเป็นอย่างมาก เพราะพระพุทธศาสนาได้ผูกมัดจิตใจคนไทยทั้งชาติให้เป็นคนรักสันติ รักอิสระเสรี มีนิสัยโอบอ้อมอารี มีความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน พระพุทธศาสนาได้ฝังรากลงในจิตใจของคนไทยทั้งในอดีตและปัจจุบันด้วยอิทธิพลของหลักธรรมในพระพุทธศาสนาทำให้จิตใจคนไทยแสดงออกมาในลักษณะเยือกเย็นมีความเกื้อกูลปรองดองกัน ให้การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และทำให้คนไทยพอใจในการดำรงชีวิตอย่างสงบสุข

สุพัตรา สุภาพ (2545, หน้า 43-44) จึงกล่าวว่า ศาสนาเป็นองค์กรส่วนหนึ่งที่ขัดเกลาสังคมโดยเฉพาะการขัดเกลาคุณธรรม จริยธรรมให้แก่ประชาชนเริ่มตั้งแต่ระดับเยาวชน ทั้งได้ให้ความเห็นว่าการศึกษามีผลต่อบุคคลไม่น้อย คือ ถ้าบุคคลใดใกล้ชิดศาสนาก็จะได้รับเจตคติและแนวคิดจากศาสนาเพิ่มขึ้นเท่านั้น การที่บุคคลจะคิดว่าสิ่งใดผิดสิ่งใดถูกได้นั้นเกิดจากความเชื่อ ทางศาสนาที่ตนยึดถือ และจะมีผลต่อการสร้างบุคลิกภาพของบุคคล ความสำคัญของสถาบันศาสนาต่อการขัดเกลาสังคมให้แก่ประเทศไทยด้วย

อภิรัตน์ ไชยอนันต์ (2546, หน้า 9-10) กล่าวถึงความสำคัญของพุทธศาสนา และการปฏิบัติตนต่อสังคมว่า ในประเทศไทยพระพุทธศาสนาได้เจริญควบคู่มาพร้อมกับชาติไทยตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันซึ่งอาจกล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ มีความสำคัญในการดำเนินบทบาทเพื่อสังคมไทยหลายประการ เช่น 1) พระพุทธศาสนาสอนให้มีจุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิต คือการหลุดพ้นจากกิเลสและความทุกข์ทั้งปวง 2) พระพุทธศาสนาสอนให้คนมีเหตุผล ไม่เชื่อมงาย ไม่ให้ฟังตามๆ กันมา ไม่ให้เชื่อโดยนิกเอง

3) พระพุทธศาสนาส่งเสริมการศึกษา การจัดการศึกษาของประเทศไทยก่อนที่จะมีพระราชบัญญัติประถมศึกษาจะมีการศึกษาอยู่ในวัดโดยมีพระเป็นผู้สอน และในปัจจุบันยังมีโรงเรียนตั้งอยู่ในวัดหรือใช้ที่ดินของวัดอยู่เป็นจำนวนมาก และโรงเรียนเหล่านี้จะได้รับการช่วยเหลือจากพระสงฆ์ในวัดด้วย 4) พระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนไทย โดยเฉพาะในชนบทเกี่ยวข้องกับวัดในทุกๆระยะของชีวิต เป็นที่ไปทำบุญ บรรพชา อุปสมบท หาความรู้ทางธรรม หาความสงบทางจิตใจ เป็นที่ประชุมหรือพบปะสังสรรค์และบำเพ็ญกุศลในวาระสุดท้ายของชีวิต 5) พระพุทธศาสนาสร้างความสงบในสังคม พระพุทธศาสนาสอนหลักธรรมหรือการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม เริ่มตั้งแต่หน่วยเล็กที่สุดของครอบครัว ไปจนถึงระดับประเทศ เช่น หลักปฏิบัติต่อกันระหว่างบิดา มารดา กับบุตรสามีกับภรรยา ครูอาจารย์กับศิษย์ เพื่อนกับเพื่อน ผู้บังคับบัญชากับผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ถ้าคนในสังคมปฏิบัติตามสังคัมจะมีแต่ความสุข ความเจริญก้าวหน้า 6) พระพุทธศาสนาสร้างเสริมขนบธรรมเนียมประเพณี เช่น การทำบุญในเทศกาลต่างๆ การแสดงความเคารพ มารยาททางสังคม การพูดจา 7) พระพุทธศาสนาส่งเสริมงานด้านศิลปกรรม เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม เช่น ภาพฝาผนัง รูปปั้น รูปหล่อ งานแกะสลัก พระพุทธรูป โบสถ์ วิหาร เจดีย์ ล้วนแต่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น และ 8) พระพุทธศาสนาเป็นที่มาของวัฒนธรรมทางภาษาและวรรณคดีภาษาไทยและวรรณคดีไทยส่วนใหญ่มีกำเนิดมาจากพระพุทธศาสนา หรือ มีความเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา เพราะคนไทยมีความผูกพัน เชื่อถือ ศรัทธา เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนามีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนไทย และสังคมไทยเป็นอย่างมาก จึงสมควรที่เยาวชนควรจะได้มีค่านิยมด้านการปฏิบัติตนตามคุณธรรม จริยธรรม ตามแนวทางพระพุทธศาสนา เพื่อสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณค่า เป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคมสืบไป

จันทร์ตรา วัฒนานุกุลพงศ์ (2548, หน้า45-46) กล่าวถึงความสำคัญของคุณธรรมต่อตัวบุคคล ว่าคุณธรรมนั้นเปรียบเสมือนพวงมาลัยหรือหางเสือ ซึ่งเป็นปัจจัยที่นำพาให้วดยานเคลื่อนที่ไปได้ด้วยความสวัสดิ คือปลอดภัยจนบรรลุจุดหมายปลายทาง และยังคงกล่าวอีกว่า ความสำคัญของคุณธรรมแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) คุณธรรมต่อตัวบุคคล ประกอบไปด้วย 1.1) คุณธรรมเป็นเครื่องชำระศักดิ์ศรีของมนุษย์ ไม่ตีค่ามนุษย์เป็นตัวเงินแต่ตีค่ากันด้วยคุณธรรมที่มี 1.2) คุณธรรมเป็นเครื่องเสริมบุคลิกภาพ ผู้มีคุณธรรมจะมีความสมบูรณ์ในความคิด ในคำพูดและการกระทำ อีกทั้งมีหลักที่มั่นคงในการตัดสินใจ ซึ่งเป็นที่มาของความมั่นคงทางจิตใจ 1.3) คุณธรรมเป็นเครื่องเสริมมิตรภาพ ทำให้ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นเป็นไปอย่างราบรื่น ผู้มีคุณธรรมยอมเป็นที่เชื่อถือ นับถือจากผู้อื่น ทำความสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นได้ 1.4) คุณธรรมเป็นเครื่องสร้างความสบายใจ ซึ่งนอกจากจะสบายใจเพราะการกระทำแต่สิ่งที่ถูกต้องที่ควรแล้ว ยังสบายใจที่ไม่ต้องระวังในอันตรายที่จะมีมาอีกด้วย เพราะผู้มีความดีจะเป็นผู้น่ารัก 1.5) คุณธรรมเป็นเครื่องเสริมความสำเร็จ และความมั่นคงปลอดภัย ในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิต และ 2) คุณธรรมต่อส่วนรวม เป็นปัจจัยสำคัญที่เสริมสร้างความสงบสุข

และความเจริญให้แก่ประเทศชาติ เพราะความสงบสุขของประเทศชาติจะมีได้ก็ต่อเมื่อคนในชาติมีคุณธรรมบางประการที่ทำให้คนไม่เบียดเบียนกัน ไม่เอาัดเอาเปรียบกัน ไม่ใช่สิทธิเสรีภาพจนเกินเลยล่วงล้ำสิทธิของกันและกัน ไม่ละเลยการปฏิบัติตามกฎหมาย วินัย และจรรยาวิชาชีพที่ใช้บังคับกัน และความเจริญของประเทศชาติจะมีได้ก็ต่อเมื่อคนในชาติมีคุณธรรมที่ทำให้ร่วมมือร่วมใจกันมุ่งมั่นสร้างและพัฒนาประเทศชาติ เสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ช่วยกันป้องกันภัยที่จะบังเกิดแก่ประเทศชาติ เป็นต้น

ศิริพงษ์ ทักษิณวิโรจน์ (2549, หน้า 19) กล่าวว่าถ้าสังคมขาดคุณธรรม จะทำให้เกิดความสับสน วุ่นวาย แยกแยะเป็นอุปสรรคต่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติ

ตามที่นักการศึกษาได้ศึกษาไว้พอสรุปได้ว่า ความสำคัญของการปฏิบัติตนตามคุณธรรมของศาสนา คือ ศาสนาสอนให้คนมีเหตุผล ไม่เชื่อมงาย ไม่ให้ฟังตามๆ กันมา ไม่ให้เชื่อโดยนิกเองคนในชาติมีคุณธรรมที่ทำให้ร่วมมือร่วมใจกันมุ่งมั่นสร้างและพัฒนาประเทศชาติ เสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ช่วยกันป้องกันภัยที่จะบังเกิดแก่ประเทศชาติ และคุณธรรมเป็นเครื่องเสริมความสำเร็จ เสริมบุคลิกภาพในการดำรงชีวิต

4.3 ขอบข่ายของการปฏิบัติตนตามคุณธรรมของศาสนา

สมพร เทพสิทธิธา (2541, หน้า 1-2) ได้กล่าวถึงขอบข่ายของการปฏิบัติตนตามคุณธรรม ไว้ว่าเป็นคุณธรรมที่เป็นคุณความดีงาม และสภาพที่เกื้อกูล คุณธรรมจึงถูกจัดเป็นกุศลธรรม เป็นธรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ตัวอย่างของคุณธรรม คือ พรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา และคุณธรรม 4 ประการ ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานแก่ประชาชนในพระราชพิธีสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี ซึ่งตรงกับชวราวสธรรม ได้แก่ สัจจะ ทมะ ขันติ และจาคะ

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2544, หน้า 78-82) ได้วางแผนปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐาน ด้านการปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา ไว้ว่า 1) ไม่เบียดเบียนและประทุษร้ายต่อคนและสัตว์ 2) มีเมตตากรุณา ไม่เห็นแก่ตัว เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว 3) ไม่พุดปด ไม่ยุยง ให้แตกร้าง ไม่พุดจาหยาบค้าย ไม่พุดเหลวไหล 4) มีความประพฤติสุจริต และ 5) ละชั่วประพฤติดี ทำจิตใจผ่องใส เชื้อกฎแห่งกรรม

โสภา ศิริอุเทน (2548, หน้า 18) กล่าวว่า ทุกศาสนาสอนให้คนมีความเมตตากรุณาต่อกันและมีการกระทำที่ดีในรูปแบบต่างๆ ให้มีทัศนคติที่ดี มีจิตใจที่ดีงาม การยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรม หมายถึง การประพฤติที่ประกอบด้วย คุณธรรม สุจริตทั้งกาย วาจา และใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพุทธศาสนาสอนให้บุคคลละเว้นความชั่ว ประพฤติดี ทำใจให้บริสุทธิ์ ให้ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท ใช้หลักการของชีวิตที่เกี่ยวกับความไม่เที่ยงแท้แน่นอน ความเปลี่ยนแปลงและความแตกต่างแห่งสังขาร ซึ่งช่วยให้บุคคลเกิดความเข้าใจเรื่อง

ของชีวิต การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนานอกจากจะเป็นประโยชน์แก่ชีวิตของแต่ละบุคคลแล้วยังเป็นประโยชน์แก่สังคมส่วนรวมอีกด้วย

จากที่กล่าวมานั้น พอสรุปได้ว่า การปฏิบัติตนตามคุณธรรมของศาสนา หมายถึง สภาพคุณงามความดี และการดำเนินการตามระเบียบแบบแผน เพื่อให้เกิดความชำนาญ ความเมตตา กรุณา ต่อกัน และมีการกระทำที่ดี การประพฤติที่ประกอบด้วยคุณธรรม สุจริตทั้งกาย วาจา ใจ ประพฤติดี ทำใจให้บริสุทธิ์ การมีศรัทธาและยึดถือปฏิบัติในแบบแผน ความประพฤติที่ตั้งอยู่ในความดี และหลักธรรมของศาสนา การควบคุมตนเองให้ประพฤติปฏิบัติตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบแบบแผน และขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม เพื่อความสงบสุขในชีวิตของตนเอง และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม การรักษาความสัตย์ การรู้จักข่มใจตนเอง การรู้จักละวางความชั่ว ดังนั้นขอบข่ายของการปฏิบัติตนตามคุณธรรมของศาสนา ประกอบไปด้วย 1) เป็นผู้ที่มีความเชื่อ เลื่อมใส ศรัทธา และปฏิบัติตามคำสั่งสอนในศาสนา 2) เป็นผู้ที่มีความละเอียดต่อการกระทำชั่ว 3) เป็นผู้ที่มีความเกรงกลัวต่อผลของการกระทำชั่ว 4) เป็นผู้ที่รู้จักและเข้าใจคำสั่งสอนที่ถูกต้อง 5) เป็นผู้มีความเพียรพยายามประกอบคุณงามความดี ละเว้นความชั่วอยู่เสมอ 6) เป็นผู้มีสติสัมปชัญญะ ระลึก และรู้สึกตัวอยู่เสมอ ไม่เป็นคนประมาท 7) เป็นผู้มีปัญญา รู้จักตน และรู้จักสังขารของชีวิต 8) ไม่เบียดเบียนและประทุษร้ายต่อคนและสัตว์ 9) มีเมตตากรุณา ไม่เห็นแก่ตัว เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว 10) ไม่พูดปด ไม่ยุยง ให้แตกร้าง ไม่พูดจาหยาบค้าย ไม่พูดเหลวไหล 11) มีความประพฤติสุจริต 12) ประพฤติดีทำจิตใจผ่องใส เชื่อกฎแห่งกรรม 13) มีจิตใจที่ตั้งงาม และ 14) เป็นคนที่ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท

5. ความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

5.1 ความหมายของความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

สุพัตรา สุภาพ (2542, หน้า 43) ให้ความหมายของความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ แยกเป็น “ชาติ” หมายถึง กลุ่มคนที่มีเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม และความเป็นมาในประวัติศาสตร์อย่างเดียวกัน ชาติ จึงเป็นสมบัติส่วนรวม จึงต้องรักษาและยกย่องเทิดทูนความเจริญก้าวหน้าของชาติ หมายถึง ความเจริญก้าวหน้าของ ทุกคน ความรักชาติ หมายถึง การรักษาความเป็นเอกราชของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย รักไทย นิยมไทย ยินดีเสียสละเพื่อชาติแม้ชีวิต “ศาสนา” เป็นสถาบันที่บุคคลควรเคารพอย่างสูงสุด เพราะเป็นสถาบันที่สอนให้คนเป็นคนดี โดยเฉพาะในสังคมไทยเปิดโอกาสให้สังคมไทยเลือกนับถือศาสนาได้ตามความศรัทธาของตน มิได้มีความรังเกียจเดียดฉันท์ เพราะพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ต่างก็เป็นองค์อุปถัมภ์หรือศาสนูปถัมภ์แก่ทุกศาสนาในประเทศไทย ศาสนิกชนทุกศาสนาจึงสามารถประกอบพิธีกรรมตามลัทธิความเชื่อของตนได้อย่างอิสระภาพ และทุกศาสนาก็มีหน้าที่สร้างความสามัคคีในสังคม สอนให้คนทำความดี มีเมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่โอบอ้อมอารี ไม่เบียดเบียนกัน เป็นการสอนให้คนยึดมั่นในสิ่งที่ดี มีศีลธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข ศาสนา

ทุกศาสนาในสังคมจึงมีความสำคัญต่อสังคมไทยเท่าเทียมกัน “กษัตริย์” หมายถึง แบบแผนการปกครองโดยมีพระมหากษัตริย์ เป็นองค์พระประมุข ซึ่งทำให้คนไทยมีกำลังใจและมีที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญช่วยให้ชีวิตอยู่รอดดำรงความเป็นเอกราชอยู่ได้ พระมหากษัตริย์ไทยจึงทรงเป็นมิ่งขวัญและที่เคารพเทิดทูนของคนทั้งชาติ ฉะนั้นจึงควรรักเคารพ ยกย่องเทิดทูนพระมหากษัตริย์เพื่อความเป็นปึกแผ่นมั่นคงของประเทศชาติสืบต่อไป

มิลินทรา ยินดีสุข (2547, หน้า60-61) กล่าวว่า ค่านิยมความรักชาติ คือ ลักษณะของค่านิยมที่ปฏิบัติแล้วจะก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคมต่อตนเองและประเทศชาติ ประกอบด้วย ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และราชวงศ์ โดยยอมสละส่วนตนเพื่อส่วนรวม ส่วนค่านิยมการรักศาสนา หมายถึง การมีความรักความภาคภูมิใจ ความศรัทธาในศาสนาที่ตนเองรัก เคารพในศาสนาของศาสนาที่ตนนับถือ รู้ถึงแก่นแท้ของศาสนาที่ยึดถือเป็นแนวทางในการประพฤติตน เพื่อดำรงไว้ซึ่งศาสนาพร้อมที่จะส่งเสริมทำนุบำรุงและพัฒนาให้ศาสนาเจริญสืบไป ดังนั้นเด็กไทยจึงควรได้รับการจูงใจให้ปฏิบัติตามตามศาสนารวมทั้งปฏิบัติกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ สุดท้ายการรักพระมหากษัตริย์และราชวงศ์ นั้นมีความสำคัญกับประชาชนในชาติเป็นอย่างมาก เพราะพระมหากษัตริย์ไทยทรงเป็นมิ่งขวัญและเป็นที่เคารพเทิดทูนของคนทั้งชาติ การจงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์และราชวงศ์ ไม่หมิ่นพระบรมเดชานุภาพรวมทั้งการแสดงออกถึงการเคารพและเทิดทูน การทำความเคารพในเพลงสรรเสริญพระบารมี ดังนั้น เด็กไทยควรได้รับการปลูกฝังให้มีความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์และราชวงศ์ เพื่อความเป็นปึกแผ่นมั่นคงของประเทศชาติ เพราะฉะนั้นชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์เป็นสถาบันที่เป็นรากฐานของประเทศ มีความมั่นคงหากประเทศต้องสูญเสียบอย่างหนึ่งอย่างใดไป หรือสถาบันใดอ่อนแอลงไปย่อมส่งผลถึงความมั่นคงของชาติ เด็กจึงสมควรที่จะได้รับการปลูกจิตสำนึกในความเป็นไทยให้มีความรักชาติ ปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา และจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ตั้งแต่เยาว์วัยเพื่อดำรงความเป็นชาติไทยสืบต่อไป

จินตนา โพธิ์งาม (2548, หน้า 35) ความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ หมายถึง ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ โดยยอมสละประโยชน์ส่วนตัว เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของชาติ มีความสามัคคี ร่วมแรง ร่วมใจ รักวินัย ซื่อตรงต่อหน้าที่ ช่วยทำนุบำรุงส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ ให้ความร่วมมือ เผยแพร่ และเทิดทูนเกียรติคุณของชาติ

โสภณ อาเลิศ (2549, หน้า 17) ได้ให้ความหมายของค่านิยมที่ควรยึดถือและปฏิบัติไว้เกี่ยวกับความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ว่า ชาติ หมายถึงกลุ่มคนที่มีเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรมและความเป็นมาในประวัติศาสตร์อย่างเดียวกัน ชาติจึงเป็นสมบัติของส่วนรวมจึงต้องรักและยกย่องเทิดทูน เพราะความเสื่อมสลายของชาติ หมายถึงความเสื่อมสลายของคนไทยทุกคน ความเจริญก้าวหน้าของชาติ หมายถึงความเจริญก้าวหน้าของทุกคน ศาสนาเป็นสถาบัน

ที่บุคคลควรระว่อย่างสูงสุดเพราะเป็นสถาบันที่สอนคนให้เป็นคนดีโดยเฉพาะในสังคมไทยนี้เปิดโอกาสให้คนไทยเลือกนับถือศาสนาได้ตามความศรัทธาของคน มิได้มีความรังเกียจเพียงดั่งนั้น และพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ต่างก็เป็นองค์อุปถัมภ์หรือศาสนูปถัมภ์แก่ทุกศาสนาในประเทศไทย ศาสนิกชนของทุกศาสนา จึงสามารถประกอบพิธีกรรมตามลัทธิความเชื่อของตนได้อย่างอิสระและทุกศาสนามีหน้าที่สร้างความสามัคคีในสังคม สอนให้คนทำความดีมีเมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่มีความสามัคคีไม่เบียดเบียนกัน เป็นการสอนให้คนยึดมั่นในสิ่งที่ดีมีศีลธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขศาสนาของทุกศาสนาในสังคมไทยจึงมีความสำคัญต่อสังคมไทยเท่าเทียมกัน กษัตริย์ คือ แบบแผนการปกครองโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข เป็นสถาบันที่ทำให้คนไทยมีกำลังใจที่ยึดเหนี่ยวทางใจ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญช่วยให้ชาติอยู่รอดดำรงความเป็นเอกราชอยู่ได้ โดยเฉพาะสังคมปัจจุบันที่ประสบภัยจากรอบทิศทางทั้งภายในและภายนอกประเทศสถาบันนี้ก็ได้มีความหวังโยในความปลอดภัยของประชาชนตามท้องที่ต่างๆ ทั่วประเทศพระมหากษัตริย์ไทยจึงทรงเป็นมิ่งขวัญและที่รักเคารพเทิดทูนของคนทั้งชาติฉะนั้นจึงควรระวักเคารพยกย่องเทิดทูนสถาบันนี้ตลอดไปเพื่อความเป็นปึกแผ่นมั่นคงของประเทศชาติสืบต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2551, หน้า 76) กล่าวในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554, หน้า 5) ว่า รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ หมายถึง ความรักไทย นิยมไทย โดยสำนึกในความเป็นไทย มีความผูกพัน ห่วงแหนมาตุภูมิและมุงมั่น ส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าของประเทศ รวมทั้งเกียรติภูมิของชาติ เลื่อมใสในศาสนา จงรักภักดีในสถาบันพระมหากษัตริย์ รวมทั้งเสียสละเพื่อส่วนรวม

ปนัดดา ปัญญา (2551, หน้า 19) กล่าวว่าสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็นสิ่งที่คนไทยรัก และเทิดทูนสูงสุด สัญลักษณ์ที่เคารพสักการะ คือ ธงชาติไทย พระพุทธรูป และพระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เมื่อสถาบันทั้งสามเป็นสิ่งที่คนไทยเทิดทูนสูงสุด จึงมีความสำคัญควรแก่การสร้างค่านิยมด้านความรัก และความสำนึกในการรักษาเกียรติภูมิของสถาบันทั้งสามให้ฝังอยู่ในดวงจิตของคนไทยทุกคน ชาติไทย เป็นคำที่มีความหมายรวมทั้งอาณาเขต แดนแคว้น ของคนไทย และความเป็นไทยทั้งหมด ความรักชาติ จึงหมายถึง การมีความรักไทย นิยมไทย สำนึกและภูมิใจในความเป็นคนไทย มีความผูกพันห่วงแหนมาตุภูมิ รักแผ่นดิน ถิ่นที่อยู่ของคนไทยที่อยู่ร่วมกันมาตั้งแต่อดีต และจะเป็นที่อยู่ของอนุชนไทยรุ่นต่อไปในอนาคต รักเพื่อร่วมชาติไม่เฉพาะแต่ญาติมิตร ตั้งใจอุทิศตนซึ่งกันและกันให้มีชีวิตที่เป็นสุขทั่วถึงกัน ไม่ใช่เฉพาะตน มุงมั่นส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงของประเทศ รวมทั้งการรักษาผลประโยชน์ และเกียรติภูมิของชาติด้วยศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนไทย มีหลักศีลธรรมให้คนยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติตนเป็นคนดีทั้งในส่วนตัว ในครอบครัว และสังคม ความรักสถาบันศาสนา หมายถึง การมีความรักความภูมิใจ ความศรัทธาในศาสนาที่ตนนับถือ รู้แก่นแท้ของศาสนาและยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติตน เพื่อพร้อมที่จะดำรงไว้ซึ่งสถาบันศาสนา ส่งเสริมทำนุบำรุง

และพัฒนาให้ศาสนาเจริญสืบไป คนไทยมีพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ จึงควรรู้แก่นแท้ของศาสนาประจำชาติ และยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติตนในการดำรงชีวิต เรื่องของศาสนาที่ตนเกี่ยวข้องด้วยเสมอๆ คือ 1) ศาสนวัตถุ เช่น พระพุทธรูป ผ้ายันต์ เหริยัญ รูปพระ 2) ศาสนพิธี ได้แก่ พิธีกรรมต่างๆ ตามวาระ และประเพณีนิยม 3) ศาสนสถาน เช่น วัด ศาลา โบสถ์ 4) ศาสนบุคคล ได้แก่ พระสงฆ์ อุบาสก อุบาสิกา และ 5) ศาสนธรรม ได้แก่ ธรรมของศาสนาทุกเรื่อง มีความสำคัญตามความเชื่อและศรัทธา คนไทยควรใช้วิจารณ์ญาณในการให้ความสำคัญใน ศาสนธรรมมากกว่าศาสนาวัตถุ และน่าที่จะนำไปปฏิบัติมากที่สุดด้วย พุทธศาสนิกชนควรเข้าใจว่า ศาสนวัตถุ ศาสนพิธี ศาสนธรรม และศาสนบุคคล เป็นเรื่องประกอบสถาบันศาสนาประจำจิตใจ เป็นกลุ่มคนที่มีสันติสุขที่สุด พระมหากษัตริย์ไทยมีความหมายทั่วๆ ไป คือ พระเจ้าแผ่นดิน ผู้ปกครองประเทศ ปัจจุบันความหมายทางการเมืองและการปกครอง หมายถึง พระมหากษัตริย์ไทยในระบอบประชาธิปไตยทรงเป็นประมุขของประเทศไทย ทรงเป็นผู้แทนของมวลชนในการใช้อำนาจอธิปไตยทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ทรงมีพระราชอำนาจและพระราชภารกิจดังที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ พระมหากษัตริย์ไทยทรงมีน้ำพระทัยเป็นนักประชาธิปไตยในการปกครองราษฎรของพระองค์ด้วยพระราชหฤทัยที่เปี่ยมไปด้วยพระมหากรุณาธิคุณอันล้นพ้น ทรงเอื้ออำนวยความสงบร่มเย็นแก่พสกนิกรทั้งปวงพร้อมผ่องทุกข์เข็ญ เมื่อมีมหัดภัยมากล้ากสายทรงเป็นศูนย์รวมจิตใจของผองไทยทั้งชาติ

กล่าวโดยสรุป ความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ หมายถึง การรักษาความเป็นเอกราชของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย รักไทย นิยมไทย ยินดีเสียสละเพื่อชาติแม้ชีวิต "ศาสนา" เป็นสถาบันที่บุคคลควรเคารพอย่างสูงสุด เป็นสถาบันที่สอนให้คนเป็นคน สอนให้คนทำความดี มีเมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่โอบอ้อมอารี ไม่เบียดเบียนกัน เป็นการสอนให้คนยึดมั่นในสิ่งที่ดี มีศีลธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข "กษัตริย์" หมายถึง แบบแผนการปกครองโดยมีพระมหากษัตริย์ เป็นองค์พระประมุข ซึ่งทำให้คนไทยมีกำลังใจและมีที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ พระมหากษัตริย์ไทยจึงทรงเป็นมิ่งขวัญและที่เคารพเทิดทูนของคนทั้งชาติ ฉะนั้นจึงควรรักเคารพ ยกย่องเทิดทูนพระมหากษัตริย์เพื่อความเป็นปึกแผ่นมั่นคงของประเทศชาติความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ โดยยอมสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของชาติ มีความสามัคคี ร่วมแรง ร่วมใจ รักวินัย ซื่อตรงต่อหน้าที่ ช่วยทำนุบำรุงส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ ให้ความร่วมมือ เผยแพร่ และเทิดทูนเกียรติคุณของชาติรวมถึงมีความรักไทย นิยมไทย โดยสำนึกในความเป็นไทย มีความผูกพัน ห่วงแหม มาตุภูมิและมุ่งมั่น ส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าของประเทศ รวมทั้งเกียรติภูมิของชาติ เลื่อมใสในศาสนา จงรักภักดีในสถาบันพระมหากษัตริย์ รวมทั้งเสียสละเพื่อส่วนรวม เรียนรู้ ได้เข้าใจ ได้สัมผัสและได้เห็นคุณค่า

5.2 ความสำคัญของความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

อภิชาติ นิตฺย (2547, หน้า 22) กล่าวถึงความสำคัญของความรักชาติ ว่าประกอบด้วย 1) ชาติเป็นต้นกำเนิดของคนทุกคน ทุกคนจะต้องเกิดขึ้น ณ สถานที่แห่งใดแห่งหนึ่ง เมื่อเกิดอยู่ในชนชาติใดก็ต้องถือว่าชนชาตินั้นเป็นต้นกำเนิดแห่งตน ถ้าชาตินั้นมีความเป็นอิสระภาพมาก่อนก็ย่อมมีความเป็นไทยแก่ตัวมาตั้งแต่เกิด ไม่ได้เป็นทาสของชนชาติใด เช่น ทุกคนนี้ได้มีชีวิตเกิดมาแต่บรรพบุรุษของชนชาติไทย ซึ่งมีเอกราช และเสรีภาพมาโดยตลอด จึงดำรงอยู่ได้อย่างมีอิสระภาพ เช่นทุกวันนี้ 2) ชาติเป็นสิ่งที่เกื้อกูลให้ทุกคนและวงศ์ตระกูลอยู่ได้อย่างผาสุก ความเป็นปรีกแผ่นของคนในชาติที่ได้สร้างสมมาไว้แต่ในอดีต ย่อมเป็นสิ่งยึดมั่นให้คนรุ่นต่อ ๆ ไปมารวมตัวดำรงอยู่ต่อไปได้ด้วยความผาสุก และเมื่อชาตินั้นเป็นชาติที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของชนชาติอื่นในโลกมาช้านาน ก็ย่อมจะทำให้ทุกคนในชาติได้รับความยกย่องนับถือจากชนชาติอื่นด้วย 3) ชาติเป็นจุดรวมที่ก่อให้เกิดความเป็นปึกแผ่น จุดรวมจุดหนึ่งของคนในชาติที่จะชักนำไปสู่ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันจนสร้างความเป็นปึกแผ่นขึ้นได้ เมื่อชาติมีความเป็นปึกแผ่นก็จะสามารถต่อสู้ข้าศึกศัตรูได้ ถ้ามีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันก็จะสามารถปกครองกันอยู่ได้อย่างมีอิสระภาพ และ 4) ชาติมีความสัมพันธ์ต่อคนในชาติทั้งทางทุกข์และสุข ในเมื่อชาติมีฐานะเป็นจุดรวมของคนในชาติ ก็เปรียบเสมือนว่าชาติเป็นหน่วยงานหน่วยหนึ่ง ที่มีสมาชิกหรือคนในชาติมีความผูกพันกันทางใจอย่างใกล้ชิด เมื่อหน่วยใหญ่ คือ ชาติมีความเจริญรุ่งเรือง คนในชาติที่เป็นสมาชิกก็ย่อมจะอยู่เย็นเป็นสุข จึงเป็นหน้าที่ของคนในชาติที่จะต้องช่วยกันทำนุบำรุงชาติของตนให้เจริญรุ่งเรืองเพื่อความสงบสุขของตนและเพื่อนร่วมชาติ

ปนัดดา ปัญญา (2551, หน้า 19) กล่าวถึงความสำคัญของความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ว่า ประเทศหรือชาติไทยเป็นสังคมส่วนใหญที่สุดของสังคมไทย ถ้าหากไม่มีชาติสังคมไทยก็จะดำรงอยู่ไม่ได้ ความรักชาติในที่นี้ไม่ได้หมายถึงเพียงแต่ความรักชาติอยู่ในใจ แต่พึงแสดงออกด้วยการกระทำ ความรักในศาสนา หรือศาสนานั้น นอกจากจะปฏิบัติตามคำสั่งสอนของศาสนาที่นับถือแล้ว ยังต้องช่วยกันจรรโลงศาสนาให้มีความมั่นคงและเจริญรุ่งเรืองขึ้นด้วย ส่วนความรักในองค์พระมหากษัตริย์นั้นมีความหมายในฐานะที่กษัตริย์เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนไทยทั้งชาติ ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจด้วยความยากลำบาก ทั้งนี้เพื่อให้คนไทยและชาติมีความสงบสุข ดังนั้นจึงควรทดแทนพระมหากษัตริย์คุณของพระองค์ท่านด้วยความเคารพรัก เกิดทุน พระองค์ท่านเหนือชีวิต ปกป้องมิให้ผู้ใดมาทำลายสถาบันพระมหากษัตริย์ ปฏิบัติตนตามพระบรมราชโองการให้ความร่วมมือกับโครงการในพระราชดำริที่พระองค์ทรงริเริ่ม

กล่าวโดยสรุป ความสำคัญของความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ หมายถึง การมีความรัก ความภาคภูมิใจ ความศรัทธาในศาสนาที่ตนรัก รู้ถึงแก่นแท้ของศาสนาและยึดถือเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตน และพระมหากษัตริย์ไทยก็ทรงเป็นมิ่งขวัญและที่รักเคารพเทิดทูนของคนทั้งชาติ การจงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์และราชวงศ์ ไม่หมิ่นพระ

บรมเดชาอนุภาพรวมทั้งการแสดงออกถึงการเคารพและเทิดทูน ดังนั้นเด็กไทยควรมีความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และราชวงศ์เพื่อความเป็นปึกแผ่นของประเทศชาติ

5.3 ขอบข่ายของความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

ศิวาพร อินนิยม (2541, หน้า34-35) แบ่งขอบข่ายของความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ว่า 1) สถาบันชาติ ต้องศึกษาความเข้าใจประวัติ และการดำรงอยู่ของชาติ สอดส่องป้องกันภัย และแก้ไขความเสียหายที่กระทบกระเทือนความมั่นคงของสถาบันชาติ ป้องกันและรักษามลประโยชน์ของชาติ ส่งเสริมและรักษาเกียรติของชาติ ภาคภูมิใจในความเป็นไทยและนิยมไทย สร้างเสริมความสามัคคีของคนในชาติ เสียสละประโยชน์ส่วนตน ปฏิบัติหน้าที่พลเมืองที่ดี ประกอบอาชีพสุจริต ยกย่องให้เกียรติ และรักษาวัฒนธรรมของชาติ 2) สถาบันศาสนาต้องศึกษาศาสนาให้มีความรู้ความเข้าใจอันถูกต้อง ปลูกความเชื่อความเลื่อมใสในศาสนาด้วยปัญญา ปฏิบัติตามคำสอนของศาสนาในชีวิตประจำวัน สอดส่องป้องกันภัยแก้ไขความเสียหายที่กระทบกระเทือนความมั่นคงของสถาบันศาสนา ช่วยกันส่งเสริมทะนุบำรุงศาสนา ไม่ทำลาย ปุชนิยสถาน ปุชนิยวัตถุ และศิลปกรรมทางศาสนา เผยแพร่ความรู้ และการปฏิบัติตามหลักศาสนา เคารพเทิดทูนศาสนา และไม่กระทำการใดๆ ในทางดูหมิ่นเหยียดหยาม สร้างความเข้าใจอันดี ระหว่างผู้นับถือศาสนาต่างๆ และ 3) สถาบันพระมหากษัตริย์ ต้องศึกษาให้ความรู้ ความเข้าใจอันดีเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ รักษา ส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สอดส่องป้องกันภัย แก้ไข ความเสียหายที่กระทบกระเทือนความเสียหายและความมั่นคงของสถาบันพระมหากษัตริย์แสดงความจงรักภักดี เทิดทูนพระเกียรติและเผยแพร่พระราชกรณียกิจ ร่วมกันประกอบ ความดี เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลโดยเฉพาะวันสำคัญที่เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์

กรมยุทธศึกษาทหารบก (2545, หน้า 42-48) กล่าวว่า การเทิดทูนพระมหากษัตริย์ ไว้ในฐานะสูงสุดนั้น ปวงชนในชาติจะต้องปฏิบัติ ดังนี้ 1) มีความจงรักภักดีต่อพระองค์และนับถือพระองค์ว่าเป็นพระมหากษัตริย์ด้วยความจริงใจ 2) ให้ความเคารพต่อพระองค์ ทั้งกาย วาจา ใจและไม่ล่วงละเมิดต่อพระองค์ด้วยประการใดๆ และ 3) ป้องกันและกำจัดภัยพิบัติทั้งมวลมิให้เกิดขึ้นแก่พระองค์

ศักดิ์สิทธิ์ อินทิพย์ (2546, หน้า 24) ได้สรุปเกี่ยวกับความเป็นไปได้ในความเป็นคนไทยที่จะประพฤติปฏิบัติให้ขึ้นชื่อว่าเป็นคนรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ว่าความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์นั้นต้อง 1) มีความรักไทย นิยมไทย 2) สำนึกและภูมิใจในความเป็นไทย 3) มีความผูกพันและหวงแหนมาตุภูมิ มุ่งมั่นและส่งเสริมความเจริญก้าวหน้า และความมั่นคงของประเทศทั้งการรักษาเกียรติของชาติ 4)การมีความรักความภูมิใจ ความศรัทธาในศาสนาของตน 5) ศึกษาให้เข้าใจแก่นแท้ของศาสนาไว้เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนเพื่อดำรงไว้ซึ่งสถาบันศาสนา และส่งเสริมทะนุบำรุงพัฒนาศาสนาให้เจริญสืบไป 6) มีความเทิดทูนพระมหากษัตริย์และราชวงศ์ 7) ศรัทธาการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์

ทรงเป็นประมุข และ 8) มีความมุ่งมั่นที่จะดำรงไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ อันมีลักษณะการปกครองแบบพ่อปกครองลูก นับเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของสังคมไทยเกี่ยวกับผู้ปกครองแผ่นดิน และผู้อยู่ใต้การปกครอง

อภิชาติ นิคุชร (2547, หน้า 23-24) กล่าวถึงการปฏิบัติตนเพื่อความรักชาติ พลเมืองที่ดีจะได้ชื่อว่ามีความรักชาติ จะต้องปฏิบัติตน ดังนี้ 1) จะต้องมีความรักใคร่กลมเกลียวกันเป็นอย่างดี 2) จงเว้นเสียซึ่งการเบียดเบียนประทุษร้าย ทำลายประโยชน์ซึ่งกันและกัน 3) จะต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกันให้มีความสุข ความเจริญพ้นความทุกข์ และความเสื่อมทั้งปวง 4) จะต้องช่วยกันบำรุงรักษาสมบัติของชาติ 5) จะต้องขนขวายกระทำและอุทิศตนส่งเสริมกิจการต่างๆ ที่จะทำให้คนในชาติมีความเจริญรุ่งเรือง และไม่กระทำการใดๆ อันจะเป็นการทำลายคนในชาติเดียวกัน 6) จงพยายามฝึกฝนอบรมตนให้เป็นคนดี มีศีลธรรม และมีความรู้ความสามารถในกิจการต่างๆ เพื่อเป็นกำลังอันมั่นคงของชาติสืบไป 7) จะต้องยอมสละสุขส่วนตนตลอดจนชีวิต เพื่อบำรุงรักษาและป้องกันประเทศชาติให้มีกำลังเข้มแข็งและมั่นคง และดำรงไว้ซึ่งความเป็นเอกราช และ 8) ผู้รักชาติจะต้องรักเครื่องอุปถัมภ์บำรุงชาติ ได้แก่ ประเทศ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญ

มิลินทรา ยินดีสุข (2547, หน้า 60-61) แนวคิดที่ควรปฏิบัติต่อสถาบันชาติ ศาสน์ กษัตริย์ อันเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชน ชาวไทย มีดังนี้ 1) ต้องจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ โดยต้องสำนึกในความเป็นชาติ และเกิดความภาคภูมิใจที่ได้เกิดมาเป็นคนไทย 2) ทุกคนต้องรู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนตน เพื่อประโยชน์อันแท้จริงของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ 3) ต้องเป็นผู้กล้าหาญ เพื่อป้องกันรักษาชาติของตน 4) ต้องมีความสามัคคี รักพวกพ้อง และร่วมแรงร่วมใจกัน 5) ต้องมีวินัยในตนเอง 6) ต้องมีความซื่อตรงต่อหน้าที่ และตั้งใจทำหน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุด และ 7) ต้องบำเพ็ญตนให้อยู่ในศีลธรรม และช่วยบำเพ็ญเพียรรักษาธรรมแห่งชาติให้มั่นคงต่อไป

สรุปได้ว่า ความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ เป็นการรักษาความเป็นเอกราชของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย รักไทย นิยมไทย ยินดีเสียสละเพื่อชาติแม้ชีวิต ศาสน์เป็นสถาบันที่บุคคลควรเคารพอย่างสูงสุด เป็นสถาบันที่สอนให้คนเป็นคน สอนให้คนทำความดี มีเมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่โอบอ้อมอารี ไม่เบียดเบียนกัน เป็นการสอนให้คนยึดมั่นในสิ่งที่ดี มีศีลธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข กษัตริย์ หมายถึง แบบแผนการปกครองโดยมีพระมหากษัตริย์ เป็นองค์พระประมุข ซึ่งทำให้คนไทยมีกำลังใจและมีที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ พระมหากษัตริย์ไทยจึงทรงเป็นมิ่งขวัญและที่เคารพเทิดทูนของคนทั้งชาติ ฉะนั้นจึงควรรักเคารพ ยกย่องเทิดทูนพระมหากษัตริย์เพื่อความสงบเรียบร้อยของประเทศไทย ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ โดยยอมสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของชาติ มีความสามัคคี ร่วมแรง ร่วมใจ รักวินัย ซื่อตรงต่อหน้าที่ ช่วยทำนุบำรุงส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ ให้ความร่วมมือ เผยแพร่ และเทิดทูนเกียรติคุณของ

ชาติรวมไปถึงมีความรักไทย นิยมไทย โดยสำนึกในความเป็นไทย มีความผูกพัน ห่วงแค้น มาตุภูมิและมุ่งมั่น ส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าของประเทศ รวมทั้งเกียรติภูมิของชาติ เลื่อมใส ในศาสนา จงรักภักดีในสถาบันพระมหากษัตริย์ รวมทั้งเสียสละเพื่อส่วนรวม เรียนรู้ ได้เข้าใจ ได้สัมผัสและได้เห็นคุณค่า โดยแนวทางประพฤติปฏิบัติซึ่งเป็นการแสดงออกถึงความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ดังนี้ 1) มีความรักไทย นิยมไทย 2) ศึกษาให้ความรู้ ความเข้าใจอันดีเกี่ยวกับ สถาบันพระมหากษัตริย์ 3) รักษา ส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น ประมุข 4) แสดงความจงรักภักดี เทิดทูนพระเกียรติและเผยแพร่พระราชกรณียกิจ 5) นับถือ พระองค์ว่าเป็นพระมหากษัตริย์ด้วยความจริงใจ 6) ให้ความเคารพต่อพระองค์ ทั้งกาย วาจา ใจ และไม่ล่วงละเมิดต่อพระองค์ด้วยประการใดๆ 7) ต้องมีความรักใคร่ กลมเกลียวกันเป็นอย่างดี 8) เว้นเสียซึ่งการเบียดเบียนประทุษร้าย ทำลายประโยชน์ซึ่งกันและกัน 9) ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ให้มีความสุข ความเจริญพ้นความทุกข์ และความเสื่อมทั้งปวง 10) จะต้องช่วยกันบำรุงรักษา สมบัติของชาติ 11) กระทำและอุดหนุนส่งเสริมกิจการต่างๆ ทำจะทำให้คนในชาติมีความ เจริญรุ่งเรือง 12) พยายามฝึกฝนอบรมตนให้เป็นคนดี มีศีลธรรม 13) สำนึกและภูมิใจในความ เป็นไทย 14) การมีความรักความภูมิใจ ความศรัทธา ในศาสนาของตน 15) ศึกษาให้เข้าใจถึง แก่นแท้ของศาสนาไว้เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตน 16) มีความเทิดทูน พระมหากษัตริย์และราชวงศ์ 17) ศรัทธาการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นองค์พระประมุข 18) ต้องมีความสามัคคี รักพวกพ้อง และร่วมแรงร่วมใจกัน 19) ต้องมี วินัยในตนเอง และ 20) ต้องมีความซื่อตรงต่อหน้าที่และตั้งใจทำหน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุด

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยภายในประเทศ

พวงแก้ว ปานพรหมินทร์ (2540, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ตามการรับรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ประการที่ 1 การพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียรและมีความ รับผิดชอบ นักเรียนมีการรับรู้ค่านิยมพื้นฐานอยู่ในขั้นตอบสนองมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 92.25 รองลงมาคือ ชั้นเห็นคุณค่า คิดเป็นร้อยละ 90.25 ประการที่ 2 การประหยัดและออม นักเรียนมี การรับรู้ค่านิยมพื้นฐาน อยู่ในขั้นตอบสนองมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 92.75 รองลงมาคือ ชั้นรับ คิดเป็นร้อยละ 92.50 ประการที่ 3 การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย นักเรียนมีการรับรู้ ค่านิยมพื้นฐาน อยู่ในขั้นเกิดกิจนิสัยมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 94.13 รองลงมาคือ ชั้นจัดระบบ คิดเป็นร้อยละ 93.13 ประการที่ 4 การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา นักเรียนมีการรับรู้ ค่านิยมพื้นฐาน อยู่ในขั้นรับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 95 รองลงมาคือชั้นตอบสนอง คิดเป็น ร้อยละ 91.50 และ ประการที่ 5 การมีความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ นักเรียนมีการรับรู้ค่านิยม

พื้นฐาน อยู่ในชั้นตอบสนองมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 93.50 รองลงมาคือ ชั้นจัดระบบ คิดเป็นร้อยละ 93.38

เสน่ห์ นครสันติภาพ (2540, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารด้านวัฒนธรรมไทยเกี่ยวกับค่านิยม พื้นฐานของนักศึกษาสถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาผลการศึกษสามารถสรุปได้ดังนี้ 1) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการทุกวัน โดยสนใจบ้างเป็นบางครั้งบางคราวแต่จะตั้งใจรับข่าวสารมาเป็นเอกราชของชาติไทยทุกครั้งโดยในจำนวนสื่อทั้งหมด กลุ่มตัวอย่างเคยได้รับข่าวสารจากสื่อโทรทัศน์มากที่สุด และโทรทัศน์ยังเป็นสื่อที่ให้ ปริมาณข่าวสารมากที่สุดเช่นกัน อย่างไรก็ตามการเจาะลึกในเรื่องของการรับฟังข่าวสารจาก สื่อบุคคล ซึ่งนับว่าเป็นสื่อที่มีความสำคัญอีกสื่อหนึ่ง พบว่าสื่อบุคคลที่กลุ่มตัวอย่างเคยได้รับข่าวสารมากที่สุด คือ ครูอาจารย์ในสถาบันการศึกษาจากการศึกษาพบว่า พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ของกลุ่มตัวอย่างในส่วนของความถี่ และประเภทของสื่อไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรอื่นใด ยกเว้นในส่วนของความสนใจ ซึ่งในกลุ่มตัวอย่างแต่ละเพศจะมีความสนใจข่าวสารแตกต่างกัน และความสนใจ ยังมีความสัมพันธ์กับการนำค่านิยมพื้นฐานไปปฏิบัติ โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีความสนใจมากจะยิ่งมีการนำไปปฏิบัติมาก และ 2) กลุ่มตัวอย่างมีการนำค่านิยมพื้นฐานไปปฏิบัติอยู่ในระดับค่อนข้างมาก โดยค่านิยมพื้นฐานที่มีการนำไปปฏิบัติมากที่สุดคือ ค่านิยมพื้นฐานประการที่ 3 คือการมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย และค่านิยมพื้นฐานประการที่ 4 คือการปฏิบัติตามคุณธรรมทางศาสนา ส่วนค่านิยมพื้นฐานประการที่ 1 คือ การพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ มีการนำไปปฏิบัติน้อยที่สุด จากการศึกษาครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะที่น่าสนใจในการรณรงค์สำหรับหน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง โดยเน้นการปรับปรุงเนื้อหาและรูปแบบตลอดจนการนำเสนอเพื่อให้เกิดความสนใจ และนำไปปฏิบัติมากขึ้น

ชาติรี ศิริสวัสดิ์ (2541, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความคิดเชิงจริยศาสตร์และค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนชาย นักเรียนหญิง นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย และนักเรียนที่อยู่ในชนบทมีความคิดเชิงจริยศาสตร์เรียงตามลำดับมากไปหาน้อย เหมือนกัน คือ ปัญญานิยม มนุษยนิยม วิมุตินิยม และสุขนิยม ตามลำดับ ส่วนนักเรียนที่อยู่ในเมืองมีความคิดเชิงจริยศาสตร์เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยเป็น มนุษยนิยม ปัญญานิยม วิมุตินิยม และสุขนิยม สำหรับค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการซึ่งแตกย่อยออกเป็น 9 ข้อ คือการพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ การประหยัคอดออม ความมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา ความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ได้ข้อค้นพบเหมือนกัน คือ ในด้านเหตุผลที่กระทำอยู่ในระดับ 3ทำเพื่อสังคม ในด้านความรู้สึกต่อการกระทำอยู่ในระดับ 3 เหมือนกันคือเห็นคุณค่าของการกระทำ 2) ความสัมพันธ์ของตัวแปรทางเพศกับ

ความคิดเชิงจริยศาสตร์และช่วงอายุกับความคิดเชิงจริยศาสตร์มีค่าสัมประสิทธิ์ความมีเงื่อนไขต่ำ 3) ความสัมพันธ์ของตัวแปรทางเพศกับความคิดเชิงจริยศาสตร์และช่วงอายุ (มัธยมศึกษาตอนต้น , มัธยมศึกษาตอนปลาย) กับความคิดเชิงจริยศาสตร์ มีค่าความสัมพันธ์แบบพอยต์ไปซีเรียล ทั้งในด้านเหตุผลที่กระทำและความรู้สึกต่อการกระทำต่ำ 4) ไม่มีปฏิภพาร่วมระหว่างเพศและช่วงอายุที่นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งในด้านเหตุผลต่อการกระทำและในด้านความรู้สึกต่อการกระทำ ในค่านิยมทั้ง 9 ข้อ คือการพึ่งตนเอง ความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบ การประหยัดอดออม ความมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย การปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนา ความรักชาติ กษัตริย์ และเมื่อพิจารณาที่ละตัวแปร พบว่าตัวแปรเพศส่งผลต่อเหตุผลที่กระทำในค่านิยมความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบ การประหยัดอดออม การมีระเบียบวินัยและการเคารพกฎหมาย ความรักศาสนา และความรักพระมหากษัตริย์ ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สำหรับตัวแปรช่วงอายุ (มัธยมศึกษาตอนต้น 13-15 ปี มัธยมศึกษาตอนปลาย 16-18 ปี) ส่งผลต่อการให้เหตุผลที่กระทำในค่านิยม การพึ่งตนเอง ความรับผิดชอบ การปฏิบัติธรรมของศาสนา ความรักชาติ ความรักศาสนา และความรักพระมหากษัตริย์ และส่งผลต่อความรู้สึกต่อการกระทำในค่านิยม ความรักศาสนา ที่นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 5) ความคิดเชิงจริยศาสตร์ของนักเรียนเพศชายกับเพศหญิง นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย นักเรียนในเมืองและในชนบทต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติอยู่ที่ 0.05 6) เหตุผลที่การกระทำของนักเรียนเพศชายกับเพศหญิงต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในค่านิยมการพึ่งตนเอง ความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบ การประหยัดอดออม การรักษาระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย การปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนา ความรักชาติ และความรักพระมหากษัตริย์ สำหรับค่านิยมความรักศาสนาแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 7) ความรู้สึกต่อการกระทำของนักเรียนเพศชายกับเพศหญิงต่างกันที่ระดับนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ในค่านิยมความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบ การประหยัดอดออม ความมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย ความรักศาสนา และความรักพระมหากษัตริย์ สำหรับค่านิยมการพึ่งตนเอง การปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนา ความรักชาติ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 8) เหตุผลที่การกระทำของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลายแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ค่านิยมการพึ่งตนเอง ความรับผิดชอบ การปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนา ความรักชาติ ความรักศาสนา และความรักพระมหากษัตริย์ สำหรับค่านิยมความขยันหมั่นเพียร การประหยัดอดออม ความมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 9) ความรู้สึกต่อการกระทำของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ในค่านิยมความรักศาสนา สำหรับค่านิยมการพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ การประหยัดอดออม ความมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย ความขยันหมั่นเพียร

ความรับผิดชอบ การประหยัดค้อม ความมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย การปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนา ความรักชาติ และความรักพระมหากษัตริย์ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 10) เหตุผลที่การกระทำของนักเรียนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเมืองและชนบท แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ในค่านิยมการพึ่งตนเอง ความรับผิดชอบ การประหยัดและออม ความมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย สำหรับค่านิยมความขยันหมั่นเพียร การปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนา ความรักชาติ และความรักพระมหากษัตริย์ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 11) ความรู้สึกต่อการกระทำของนักเรียนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเมืองและชนบท แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ในค่านิยมความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย การปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนา ความรักชาติ และความรักพระมหากษัตริย์ สำหรับค่านิยมการพึ่งตนเอง การประหยัดและออม ความรักศาสนาไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ศิวาพร อินเนียม (2541, บทคัดย่อ) ศึกษาค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการกับการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสมุทรปราการ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ผู้บริหารสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสมุทรปราการ และเจ้าหน้าที่รวม 69 คน ผลการวิจัยพบว่าบุคลากรสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสมุทรปราการ มีความคิดเห็นต่อค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ที่เกี่ยวข้องกับ การปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสมุทรปราการ ที่มี เพศ อายุ สถานภาพสมรส วุฒิการศึกษา และตำแหน่ง แตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน

ชาวลิต สุไลมานดี (2543, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาการนำความรู้เรื่องค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนนำความรู้เรื่องค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการไปปฏิบัติบ่อยแต่ไม่สม่ำเสมอ และนักเรียนที่ให้สัมภาษณ์เห็นตรงกันว่าค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ มีความสำคัญทำให้รู้จักประหยัด มีความอดทนมีความรับผิดชอบ พึ่งตนเองได้ มีใจอ่อนโยนและมีระเบียบ โดยเฉพาะมีการนำค่านิยมดังต่อไปนี้ไปปฏิบัติคือ อดทน ปฏิบัติตามระเบียบของโรงเรียน ไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติด สะสมเงินฝาก และซื้อของผลิตในไทย

เสริมพงศ์ หงส์พันธุ์ (2543, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐานไทย : กรณีศึกษานักศึกษาสถาบันราชภัฏสุรินทร์ ผลการวิจัยและเปรียบเทียบผลการปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐานของไทย ระหว่างการปฏิบัติของตัวเองกับเพื่อนนักศึกษาสถาบันราชภัฏสุรินทร์ สรุปได้ดังนี้ 1) การปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐานของไทย ในส่วนตัวของนักศึกษาเอง มีการปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์มากทุกด้าน เรียงลำดับจากสูงไปต่ำ คือ ความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ การปฏิบัติตามคุณธรรมทางศาสนา การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย

การประหยัด อดออม และการพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียรและมีความรับผิดชอบ 2) การปฏิบัติ ตามค่านิยมพื้นฐานของไทย ในส่วนของเพื่อนนักศึกษาในสถาบัน มีระดับการปฏิบัติอยู่ใน เกณฑ์มากทุกด้าน เช่นกัน เรียงลำดับจากสูงไปต่ำ คือ ความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ การปฏิบัติตามคุณธรรมทางศาสนา การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย การประหยัดอดออม และการพึ่งตนเองขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ 3) การปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐานของ ไทย ของนักศึกษาสถาบันราชภัฏสุรินทร์ในด้านการพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียรและมีความ รับผิดชอบ มีบางข้อกระทงที่มีระดับการปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์ ปานกลาง คือ ใช้เวลาว่างให้เกิด ประโยชน์ ฝึกฝนตนเองให้มีความสามารถ ความชำนาญ ศึกษาหาความรู้อยู่เป็นนิจ และ ขวนขวายหางานทำระหว่างเรียนไม่เลือกงาน และ 4) ผลการเปรียบเทียบระดับปฏิบัติของ นักศึกษาชายกับนักศึกษาหญิง กับระดับการปฏิบัติของเพื่อนนักศึกษาตามค่านิยมพื้นฐาน ของไทย ทั้ง 5 ด้านพบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน

อัญชลี เศรษฐเสถียร (2545, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ค่านิยมไทยของ นักศึกษาไทยเฉพาะกรณีศึกษามหาบัณฑิตสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่านักศึกษามหาบัณฑิตสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ยังยึดมั่นและปฏิบัติตามค่านิยมที่พึงปรารถนาหลายประการ ทั้งทางด้านความกตัญญูต่อบุพการี และผู้มีพระคุณ การเคารพนับถือบิดา มารดา อาจารย์ ผู้อาวุโสขึ้น แสดงให้เห็นว่านักศึกษายังเป็นผู้ยึดมั่นในคุณความดีที่จะต้องตระหนักถึงบุญคุณซึ่ง ถือว่าเป็นการปฏิบัติตามค่านิยมไทย ที่ถูกต้องและเหมาะสมของสังคมไทย การรักชาติ ศาสนา และเคารพพระมหากษัตริย์ เป็นค่านิยมพื้นฐานที่สำคัญต่อการดำรงไว้ซึ่งสถาบันที่สำคัญของ สังคมไทย เป็นสิ่งที่ดีที่นักศึกษายังคงยึดถือและปฏิบัติกันอยู่เป็นปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีการ ยึดถือปฏิบัติของนักศึกษาในค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย และการประพฤติ ปฏิบัติตามแบบวิถีไทยที่มีเอกลักษณ์แตกต่างจากชาติอื่นๆ นั่นก็เป็นสิ่งที่ดีแสดงให้เห็นถึงความ ห่วงแหนและพยายามที่จะรักษาไว้ซึ่งความเป็นไทยของนักศึกษา ตลอดจนการที่นักศึกษาได้ยึด มั่นและปฏิบัติตามค่านิยมที่จำเป็นอันเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขของคน ไทยในสังคมไทย เช่นการมีความเมตตา กรุณา และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ หรือการเป็นผู้ที่ให้เกียรติ ต่อผู้อื่น เป็นต้น อีกทั้งนักศึกษายังยึดถือและปฏิบัติตามค่านิยมความซื่อสัตย์สุจริต การมีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ หรือรู้จักประหยัดอดออม ซึ่งค่านิยมเหล่านี้ล้วนเป็น ค่านิยม ที่สำคัญและจำเป็นต่อการอยู่รอดของสังคมไทย และยังมีผลต่อความมั่นคง และความ เจริญก้าวหน้าของประเทศชาติอีกด้วย ซึ่งผลการวิจัยที่พบว่านักศึกษามหาบัณฑิตสาขาวิชาการ สอนสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ยังยึดมั่นและปฏิบัติตามค่านิยมที่ดี งามนั้น ถือว่าเป็นสิ่งที่ดีของสังคมไทยที่ยังมีครูสังคมศึกษาซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ที่ยังมองเห็น ความสำคัญของค่านิยมไทย และยังยึดถือปฏิบัติกันอยู่ โดยครูเหล่านี้เป็นกำลังสำคัญในการ ดำรงไว้ซึ่งสังคมไทย และยังเป็นแบบอย่างที่ดีที่จะสืบทอดการประพฤติปฏิบัติ ที่ถูกต้องไปยัง

ลูกศิษย์ที่เจริญเติบโต เป็นพลเมืองที่มีส่วนสำคัญในการดำรงรักษาเอกลักษณ์ของความเป็นไทย และดำรงรักษาไว้ซึ่งสังคมไทย และชาติไทยต่อไปในอนาคต

ธารินี ไชยมาตย์ (2546, บทคัดย่อ) การศึกษาค่านิยมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สังกัดกรมสามัญศึกษาในเขตอำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาค้นคว้า ปรากฏดังนี้ 1) นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยรวมและจำแนกตามเพศ อาชีพของบิดามารดา การศึกษาของบิดามารดา และฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว มีค่านิยมโดยรวม และรายด้าน 5 ด้าน อยู่ในระดับสูง คือด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านวิชาการ ด้านศาสนา ด้านการเมือง ส่วนค่านิยมด้านสุนทรียภาพ อยู่ในระดับปานกลาง และ 2) นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่มีความแตกต่างกันในด้าน อาชีพบิดามารดา ระดับการศึกษาของบิดามารดา และฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวต่างกัน มีค่านิยมโดยรวมและเป็นรายด้านแตกต่างกัน

อนุรักษ์ บุรณชนิด (2550, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาคูณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมของนักเรียนในสถานศึกษาที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1-3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคูณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมของนักเรียนสถานศึกษาที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1-3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 และเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครู และประธานกรรมการสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครู และประธานกรรมการสถานศึกษาถึงคุณลักษณะด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมของนักเรียนสถานศึกษาที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 1-3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยรวมและรายด้านทุกด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่ พบว่า มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งโดยรวมและรายด้านทุกคู่ ยกเว้นด้านผู้เรียนมีวินัยมีความรับผิดชอบ ผู้บริหารสถานศึกษา และประธานกรรมการสถานศึกษามีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

2. งานวิจัยในต่างประเทศ

คลาส (Klass, 1984, p. 405) ได้ศึกษาอิทธิพลของครอบครัวต่อค่านิยมของเด็กซึ่งพบว่า ค่านิยมของนักเรียนจะได้รับการถ่ายทอดจากรอบครัว โดยผ่านทางกรอบเลี้ยงดู

รอธสไตน์ (Rothstein, 1984, p. 469) ศึกษาอิทธิพลของบิดา มารดา ต่อค่านิยมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 พบว่า บิดามารดามีอิทธิพลต่อค่านิยม ของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติโดยเฉพาะเรื่องความคาดหวังของบิดามารดาต่อนักเรียน

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องการปฏิบัติตนตามค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ จะเห็นว่า ค่านิยมเป็นสิ่งที่บุคคลหรือสังคมมีความนิยมเห็นคุณค่า ควรยึดถือและนำไปปฏิบัติ ค่านิยมจะแตกต่างกันไปตามสถานการณ์ที่ได้รับค่านิยมของบุคคลมีความสัมพันธ์กับตัวแปรต่างๆ ซึ่งขึ้นอยู่กับภูมิหลังของตัวแปร เช่น ในด้านถิ่นฐาน

ที่อยู่อาศัย มีผลทำให้ค่านิยมของบุคคลแตกต่างกันออกไป นอกจากนี้แม้ว่าบุคคลจะอยู่ในสังคมเดียวกันแต่มีเพศหรือระดับการศึกษาที่แตกต่างกันก็มีผลทำให้ค่านิยมแตกต่างกันไปด้วย การปลูกฝังค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการให้กับนักเรียนในหลายด้าน เช่น ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ระเบียบวินัย ยังเน้นด้านการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนอีกด้วย วิธีการที่ใช้ในการปลูกฝังค่านิยมพื้นฐานนั้นมีทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยทางตรงได้แก่ การให้ความรู้ การอบรมในชั้นเรียน การให้คำแนะนำ ส่วนทางอ้อม ได้แก่ การประพฤติปฏิบัติตนของครูผู้สอน เช่น การแต่งกายให้เป็นระเบียบ กิริยามารยาทที่สุภาพ การใช้คำพูดที่สุภาพ ซึ่งการปฏิบัติตัวของครูถือเป็นแบบอย่างที่สำคัญที่จะปลูกฝังให้เกิดค่านิยมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน หากครูผู้สอนได้เลือกสรรวิธีการที่เหมาะสม ผสมผสานกับประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแล้ว ย่อมจะส่งเสริมการสร้างค่านิยมที่ดีและพึงประสงค์ให้เกิดขึ้นและเจริญมั่นคงอยู่ในตัวผู้เรียนต่อไป